

”Når tvang og inddragelse forenes”

**Mikrosociologisk og organisationsteoretisk analyse af
inddragelse af børn, unge og forældre i anbringelser uden
samtykke**

Udarbejdet af

Signe Odgaard Laursen, studienummer: 20121133

Anne Hansen, studienummer.: 20120955

Antal anslag inkl. mellemrum: 239.781

Vejleder: Frank Ebsen

Speciale, Kandidatuddannelsen i socialt arbejde, Aalborg Universitet, juni 2014

Abstract

In this thesis, we research how children, adolescents and their parents are involved by social workers in cases of involuntary protective custody. We look into how social workers experience involving the families, and also how the families themselves experience being involved. The interest for this specific topic was gained through previous experience in working with these children, adolescents and their parents. Our backgrounds partly involve a role as a social worker, making decisions on placements, and also as a contact person for children, adolescents and their parents affected by these cases. From this working background, it is our experience that cases about involuntary protective custody are particular difficult.

The relevance of researching this topic becomes more clarified in the contextualization of the thesis. The thesis namely shows that the number of involuntary protective custody cases in Denmark are increasing. Despite this increase, the extent of research into involuntary protective custody is extremely limited. The existing research is often about either voluntary placements alone or voluntary and involuntary protective custody under one common type of measurement.

The contextualization further illustrates, that the focus on involvement in involuntary protective custody cases has increased with the Childrens Reform (in Danish *Barnets Reform*) and the Reform on Placements (in Danish *Anbringelsesreformen*). Compared to previous cases, it is seen that the parents' rights through time have decreased, where children and young people's rights on the other hand have been highlighted as the development of "the new view of children" (in Danish *Det nye børnesyn*).

The thesis contains an empirical study. The empirical study consists of qualitative interviews with four social workers, four parents of children that have been placed under involuntary protective custody and four adolescents that have been placed under involuntary protective custody. During the collection of this study, a phenomenological view is used to achieve detailed and unaffected descriptions of the informants' subjective experiences. Our preconception has therefore been set aside during this phase, to be able to ask as open a question as possible. This is followed by a theoretical analysis of the collected empirical study to acquire a better understanding of the study. Since this analysis has an interpreting aim, it will have a philosophic hermeneutic point of view.

In the theoretical analysis, Goffman's micro-sociological approach is used to analyse the social workers', the adolescents' and their parents' appearances "on the stage" during cases of involuntary

protective custody. In addition to this, Hasenfeld's organisational approach is used to widen the analysis to the meso level. With Goffman it is seen, that the social workers often have the "main character" in cases of involuntary protective custody, since they have the power to define the roles of the families. The families do not have the same power, instead they are dependent of the social workers, and therefore have a "supporting role" in these cases. This difference in the roles often causes the parents and adolescents to be left with a feeling of not being involved. With Hasenfeld it is seen, that in particular the legal, but also the political, economical, cultural surrounding conditions in the general surroundings affects, and often limits, the opportunities of the social workers to involve the families. Further, the internal organisational conditions also influence the work of the social workers. It is also seen, that the social workers' personal characteristic capacity, together with their discretion, also have an influence on the degree of involvement in the cases of involuntary preventive custody. By using both Goffman and Hasenfeld, the theoretical analysis illustrates, that the parents and the adolescents both experience not being involved adequately, both prior to the decision on involuntary protective custody, and afterwards. The two analyses further show that cases of protective custody with and without consent, separate from each other. Since the families disagree on the decision of involuntary protective custody, it varies significantly from the basis of the cooperation during voluntary protective custody. The analysis highlights the importance of why these different cases should not be treated equally, as can be seen in most of the existing research.

Indholdsfortegnelse

1.0 Tematisk afgrænsning	5
1.1 Indledning	5
1.2 Problemformulering	7
2.0 Begrebsafklaring	8
2.1 Inddragelse	8
3.0 Analysestrategi	10
4.0 Læsevejledning	12
5.0 Retlig og forskningsmæssig kontekstualisering	13
5.1 Statistik	13
5.2 Litteraturstudie	15
5.2.1 Dansk forskning om tvangsanbringelser	15
5.2.2 Dansk forskning om kommunernes inddragelse af børn, unge og forældre i anbringelsessager	17
5.2.3 Sammenligning af undersøgelserne	19
5.3 Juridiske rammer	20
5.3.1 Inddragelse af forældre	20
5.3.2 Inddragelse af børn og unge	22
5.3.3 Sammenligning mellem inddragelse af børn og forældre	23
5.4 Opsamling	25
6.0 Empirisk studie	26
6.1 Metodetilgang	26
6.2 Informanter	27
6.3 Interviewundersøgelse	30
6.4 Kodning	31
7.0 Teorirelatering	33
7.1 Interaktionisme	34
7.2 Organisationsteori	38
7.3 Sammenfletning af teori	41
8.0 Teoretisk analyse	42
8.1 Delanalyse 1 - Mikrosociologisk analyse	42
8.1.1 Kommunikation mellem socialrådgiver, unge og forældre	42

8.1.2 Relation mellem socialrådgiver, unge og forældre.....	54
8.1.3 Følelser i sager om anbringelser uden samtykke.....	56
8.2 Opsamling.....	61
8.3 Delanalyse 2 - Organisationsteoretisk analyse.....	63
8.3.1 Afgørelsen om anbringelse uden samtykke.....	63
8.3.2 Indflydelse på øvrige beslutninger op til og under anbringelsen uden samtykke.....	73
8.3.3 Møder i sager vedrørende anbringelser uden samtykke.....	79
8.3.4 Relationen mellem socialrådgiver, børn og forældre.....	83
8.4 Opsamling.....	90
9.0 Konklusion.....	94
10.0 Perspektivering.....	99
Litteraturliste.....	101
Bilag.....	106
Bilag 1: Litteratursøgning.....	106
Bilag 2: Semistruktureret interviewguide til socialrådgivere.....	107
Bilag 3: Semistruktureret interviewguide til forældre.....	110
Bilag 4: Semistruktureret interviewguide til unge.....	112

1.0 Tematisk afgrænsning

1.1 Indledning

I dagens Danmark er *inddragelse* blevet et såkaldt buzzword i det sociale arbejde med børn, unge og deres familier. Inddragelse bliver både i lovgivning, videnskabelige undersøgelser, praksis i de kommunale børne- og familieafdelinger og medierne fremhævet som et påkrævet element for at udføre godt og nyttigt socialt arbejde. Der har i mange årtier været et øget fokus på inddragelse af forældre i deres egen sag, herunder ved at socialrådgiverne skal høre, lytte og samarbejde med dem om iværksættelse af forskellige foranstaltninger. Dette kan tydeligt spores i den danske sociale lovgivning gennem tiden, og kan desuden også ses i Menneskerettighedskonventionen, som Danmark tiltrådte i 1953. Inden for de seneste år er der dog ligeledes kommet større fokus på inddragelse af børn og unge. Dette fokus på børns rettigheder ses tydeligt i den danske Servicelov, hvor kravet om at høre børns stemmer er håndhævet i langt større omfang end tidligere. Disse ændringer hænger sammen med en overordnet samfundsmæssig ændring i synet på børn og unge, hvor de nu betragtes som selvstændige og kompetente aktører i eget liv med krav om at ytre sig og have indflydelse. Endvidere ses dette øgede fokus på inddragelse i FN Børnekonventionen, som Danmark tiltrådte i 1991.

En anden tendens i samfundet viser, at antallet af anbringelser uden samtykke er stigende (Ankestyrelsen a 2013). En tvangsmæssig anbringelse betyder en anbringelse af børn og unge, hvor forældremyndighedsindehaverne, og de unge over 15 år, er uenige i beslutningen og derved ikke ønsker at give sit samtykke hertil. Anbringelsen iværksættes således mod parternes vilje og kan derfor give anledning til store konflikter.

Disse to tendenser har vakt vores interesse, især fordi det kan fremstå vanskeligt at forene dem i praksis. For hvordan inddrager man forældre i sager, hvor de modvilligt bliver påtvunget en foranstaltning? Hvordan skal inddragelse forstås i disse sammenhænge, og er det overhovedet muligt at få forældrene til at føle sig hørt, når de til hver en tid ville ønske, at foranstaltningen ikke blev iværksat? Vores nysgerrighed omhandler dog også inddragelse af de børn og unge, som disse tvangsmæssige anbringelser vedrører. For hvordan involveres de i disse sager og er der forskel på graden af inddragelse, når der er tale om tvang frem for frivillighed?

Vores nysgerrighed på området beror på tidligere erfaringer i arbejdet med disse børn, unge og forældre. Vores baggrunde består dels af rollen som socialrådgiver, der træffer afgørelser om

anbringelser og dels af rollen som kontaktperson for anbragte børn, unge og deres forældre. Fra dette arbejde er det vores erfaring, at sager om tvangsanbringelser er særligt vanskelige. Ofte er det socialrådgiverens oplevelse, at børn, unge og forældre bliver inddraget i det omfang loven tilsiger, men lige så ofte udtrykker familierne selv frustrationer over manglende involvering. Vi har begge mødt tvangsanbragte børn og unge, som manglede forståelse for årsagen til deres anbringelse, og som kunne berette om et forvirrende og følelsesmæssigt hårdt brud, da de fraflyttede deres forældre. Forældrenes oplevelser var ligeledes i flere tilfælde, at beslutningerne blev truffet hen over hovedet på dem. Vi er derfor optaget af at undersøge, hvad der skal til for, at børn, unge og forældre føler sig inddraget i deres sag om anbringelse uden samtykke. Vi har en hypotese om, at det må være endnu mere vanskeligt for socialrådgivere at inddrage børn, unge og forældre i sager, hvor der er tale om en tvangsmæssig anbringelse, og at disse situationer derved vil kunne fremstå som et endnu større og mere forvirrende indgreb i familiernes liv.

1.2 Problemformulering

Motiveret af ovenstående er specialets problemformulering følgende:

Hvordan inddrages børn/unge og forældre af socialrådgivere i sager om anbringelser uden samtykke?

Herunder opstilles to underspørgsmål:

- 1) Hvordan oplever socialrådgivere, at de inddrager børn/unge og forældre i sager om anbringelser uden samtykke?***

- 2) Hvordan oplever børn/unge og forældre at blive inddraget i sager om anbringelser uden samtykke?***

For at kunne besvare problemformuleringen fyldestgørende vælger vi at inddrage alle de tre parter i sager om anbringelser uden samtykke, nemlig børn/unge, forældre og socialrådgivere, hvilket fremgår af de to underspørgsmål.

2.0 Begrebsafklaring

Begrebet inddragelse kan defineres på forskellige måder, hvorfor en afklaring heraf er en forudsætning. Begreberne adskiller sig f.eks. med hensyn til graden af inddragelse, samt i forhold til hvad det er personer har indflydelse på. Vi vil derfor fremkomme med forskellige definitioner af inddragelse for herefter at udvælge én definition til anvendelse i dette speciale.

2.1 Inddragelse

Roger Hart bidrager med én mulig definition af inddragelse. Med særligt fokus på inddragelse af børn og unge har Hart defineret inddragelse ud fra en ”deltagelsesstige”, som illustrerer hvilket niveau barnet/den unge kan inddrages på. På de øverste trin 6-8 har børn og unge egentlig indflydelse og medtages som ligeværdige aktører i beslutningsprocessen. På trin 4-5 høres og informeres de om sagens karakter, men skal ofte pålægges at deltage. På de laveste trin, trin 1-3, bruges børn og unges bidrag blot som dekoration uden reel indflydelse (Warming 2011:25). Denne definition afgrænser sig således til børn og unge, hvorfor den synes at mangle forældreperspektivet.

Andre undersøgelser foretager en skelnen mellem forskellige former for inddragelse. Dette ses bl.a. i en undersøgelse fra Socialministeriet (2004). Denne undersøgelse omhandler Retssikkerhedslovens §4: *”Borgeren skal have mulighed for at medvirke ved behandlingen af sin sag. Kommunen og amtskommunen skal tilrettelægge behandlingen af sagerne på en sådan måde, at borgeren kan udnytte denne mulighed”* (Retssikkerhedsloven §4). Undersøgelsen har således fokus på borgernes medvirken i deres sager. I undersøgelsen defineres begrebet medvirken ud fra Jens Guldagers og Birgitte Roth Hansens sondring mellem de beslægtede begreber ”medindflydelse”, ”medbestemmelse” og ”selvbestemmelse” (Statensnet). Denne definition indeholder således forskellige grader af inddragelse.

Den samme skallering mellem grader af inddragelse anvendes i temahæftet ”Inddragelse” (2005) fra UFC – udviklings- og formidlingscenter. Her foretages også sondringen mellem ”medindflydelse”, ”medbestemmelse” og ”selvbestemmelse”, hvor graden af inddragelse varierer (Mortensen 2005:12). De forskellige niveauer af inddragelsesbegrebet er følgende:

- Medindflydelse: *”Her oplyser klienten om sin situation som vedkommende selv ser den og kan hermed muligvis påvirke afgørelser, ligesom klienten oplyses tilsvarende fra*

sagsbehandlerens side om, hvorledes denne vurderer klientens situation, retslige stilling mv.” Borgerne oplyser socialrådgiveren om deres situation, hvorefter socialrådgiveren træffer afgørelse i sagen. Socialrådgiveren spørger ikke ind til familiernes egne holdninger til støttebehov, foranstaltningmuligheder mv., men foretager sin egen vurdering.

- Medbestemmelse: ”Her giver klienten sin mening til kende om sin situation, får sine synspunkter afvejet mod andres og er med til at træffe valg om den fremtidige indsats. Dette indebærer bl.a., at der kan træffes afgørelser, som ikke var truffet uden at klienten havde været medbestemmende, men også, at der kan træffes afgørelser, som klienten er uenig i”. Her menes, at borgerne tilkendegiver deres mening og er med til at træffe beslutninger om evt. foranstaltninger. Socialrådgiveren kan dog fortsat træffe afgørelser, som de er uenige i, men de har dog mere at skulle have sagt, end hvis der blot var tale om medindflydelse.
- Selvbestemmelse: ”Selvbestemmelse. Her definerer klienten selv karakteren af sine problemer og ressourcer, og træffer selv, inden for lovgivningens rammer og på baggrund af en dialog om mulige konsekvenser af forskellige valg, beslutning om, hvilken indsats (om nogen) der skal sættes i værk”. Her er det borgerne selv, der definerer deres ressourcer og vanskeligheder og ligeledes dem selv, på baggrund af en dialog med socialrådgiveren, træffer beslutningen om valg af indsats.

Med denne skallering, som anvendes i flere undersøgelser, bliver det således muligt at foretage en nuanceret analyse af forskellige niveauer af inddragelse. Grundet dette vælger vi, at anvende ovenstående definition. Denne kan ligeledes dække både børn/unge og voksne, hvorfor vi ved dette valg kan rumme inddragelsen af alle problemformuleringens parter. Denne definition af inddragelse vil være i fokus i hele specialets analytiske del.

3.0 Analysestrategi

Vi er i det foregående afsnit fremkommet med specialets problemformulering og begrebsafklaring og vil nu i dette afsnit anskueliggøre dets analytiske procedure. En sådan procedure formål er at bidrage med transparens og sammenhæng i vores kvalitative undersøgelse. Der findes ingen almen anerkendt analysestrategi, hvorfor det må anses som en nødvendighed at foretage en reflektiv stillingtagen til, hvilken fremgangsmåde der bedst vil belyse problemformuleringen (Olsen 2002:103).

For at besvare problemformuleringen vil vi i en kontekstuel afdækning undersøge, hvilken kontekst problemfeltet befinder sig i. Dette vil vi gøre ved dels at se nærmere på de statistiske oplysninger på området, dels ved at undersøge og diskutere, hvad der findes af eksisterende forskning om inddragelse i tvangsanbringelser og dels ved at undersøge og diskutere de juridiske rammer på området. Med en sådan kontekstualisering vil vi opnå en større indsigt i og forståelse af rammerne for vores problemformulering.

Dernæst vil vi foretage et empirisk studie, hvor vi, på baggrund af problemformuleringen, ønsker at opnå detaljerede og upåvirkede beskrivelser af informanternes subjektive oplevelser om inddragelse af forældre og børn/unge i sager om anbringelser uden samtykke. Vi vil i denne proces være så loyale overfor informanternes udsagn som muligt. Grundet dette vælger vi en fænomenologisk tilgang under dataindsamlingen, da formålet med en sådan tilgangsvinkel er at *”forstå sociale fænomener som de opleves af mennesker”* (Olsen 2002:136). Vores hypotese og erfaringsbaserede forforståelser vil derfor sættes i parentes, eller epoché som Husserl kalder det, hvormed menes, at vi vil stille så åbne og upåvirkede spørgsmål som muligt (Berg-Sørensen 2012:236). Vi er dog bevidste om, at en fuld tilsidesættelse heraf ikke er mulig, men vores eksisterende forståelser vil blive sat i baggrunden således, at vi indsamler informanternes subjektive oplevelser og derved ikke er farvede eller forudindtagede. Vi vil desuden være åbne over for det, der viser sig under dataindsamlingen og lade informanternes udsagn være styrende i processen. Vi vil derfor som udgangspunkt være induktive i denne del, idet vi tager afsæt i det specifikke empiriske materiale og søger mønstre heri (Andersen & Boolsen 2012:41). Hvordan vi mere konkret vil sikre os den ønskede subjektivitet, samt hvordan vi vil være induktive vil fremgå af afsnittet om metodetilgang.

Vi vil efterfølgende foretage en teoretisk analyse af den indsamlede empiri. Valget af teori vil være styret af empirien, og en beslutning herom træffes derfor først, når denne er endeligt indsamlet. Den

teoretiske analyse vil have et fortolkende sigte, og vi vil således anvende en teoretisk ramme til at erhverve os en større forståelse af den intentionalitet, der motiverer informanternes udsagn. Vi vil derved ikke længere sætte parentes om hverken vores teoretiske viden eller erfaringsbaserede forforståelser/hypotese, men derimod anvende begge dele som en konstruktiv forståelseshorisont der kan bidrage til øget indsigt. Vi vil altså være mere deduktive samt have en mere filosofisk hermeneutisk tilgang i denne analyse (Andersen & Boolsen 2012:41). Vi vælger at anvende en filosofisk hermeneutisk tilgang, idet en sådan form for analyse muliggør, at vores teoretiske viden sammenholdt med de indsamlede erfaringer fra empirien kan give os en ny erkendelse (Juul 2012:404). Vi er herved inspireret af det Gadamer kalder for horisontsammensmeltning (Berg-Sørensen 2012:224). Vi er inspireret af horisontsammensmeltning ved, at vi i vores teoretiske analyse lægger et teoretisk net ud over den indsamlede empiri. Vi er endvidere inspireret af begrebet applikation, hvilket vi vil anvende i slutningen af specialet. Vi vil gennem applikation teste den erfaringsbaserede forforståelse/hypotese (som fremgår af specialets indledning), vi havde inden den kontekstuelle afdækning og den teoretiske analyse, ved at sætte den i spil med den nye opnåede viden fra opsamlingerne af analysen. På denne måde kan vi undersøge, om hypotesen bør forkastes eller bekræftes (Juul 2012:125).

4.0 Læsevejledning

Specialet indeholder i alt 10 kapitler. I kapitel 1 redegøres for baggrunden for valg af emne samt for specialets problemformulering. I kapitel 2 findes en teoretisk præcisering af begrebet inddragelse. I kapitel 3 tydeliggøres specialets analysestrategi og i kapitel 4 redegøres for specialets læsevejledning. Herefter findes specialets retlige og forskningsmæssige kontekstualisering i kapitel 5, som indeholder en kontekstuel afdækning af problemformuleringen gennem en undersøgelse og diskussion af statistik, eksisterende forskning og juridiske rammer vedrørende anbringelser uden samtykke. Af kapitel 6 fremgår vores metodiske overvejelser og valg i forhold til specialets empiriske studie, deriblandt valg af metodestrategi, informanter, kodning mv. I kapitel 7 klarlægges specialets teori-relateret. Der redegøres for de valgte teoretiske retninger, som er truffet på baggrund af den indsamlede empiri samt kodningen heraf. Efterfølgende fremgår specialets teoretiske analyse i kapitel 8. Denne analyse er en todelt teoretisk analyse af den indsamlede empiri. I første del af analysen anvendes Goffmans teoretiske bidrag og i den anden del anvendes Hasenfjelds teori til at opnå en besvarelse af specialets problemformulering. I Kapitel 9 tydeliggøres specialets overordnede konklusion, hvor alle trådene fra kontekstualiseringen og de teoretiske analyser samles. Kapitel 10 indeholder et perspektiverende tilbageblik på specialet.

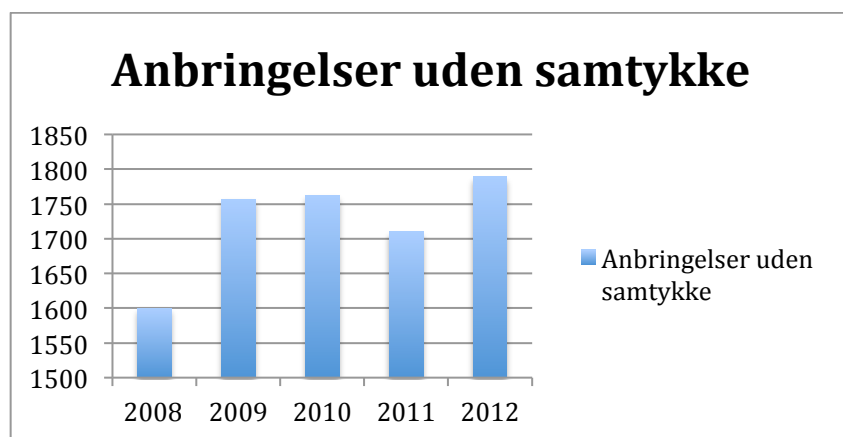
5.0 Retlig og forskningsmæssig kontekstualisering

I denne kontekstualisering vil vi i de følgende afsnit undersøge den kontekst problemformuleringen befinder sig i ved at foretage en dybdegående undersøgelse og diskussion af statistiske oplysninger, eksisterende forskning og juridiske rammer på området.

5.1 Statistik

Dette afsnit har til formål at sætte specialets problemformulering i sammenhæng med eksisterende statistisk data vedrørende anbringelser uden samtykke i Danmark. Afsnittet vil dermed bidrage til en større forståelse for omfanget og udviklingen heraf.

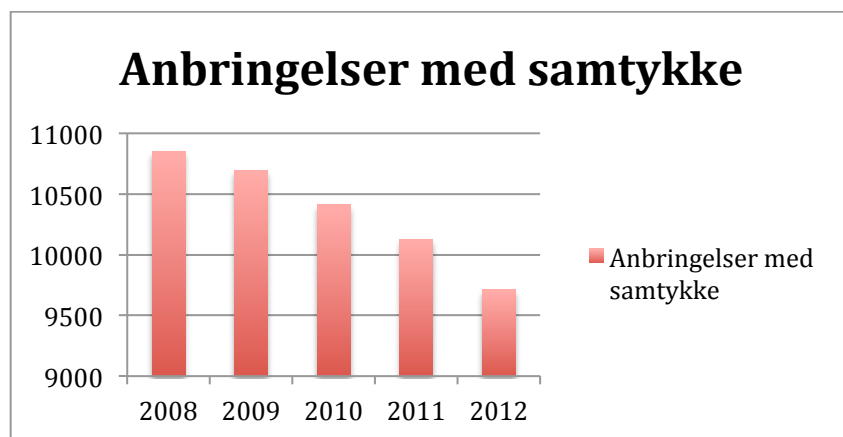
Som tidligere beskrevet er antallet af tvangsanbringelser i Danmark stigende, hvilket nedenstående graf er en illustration af. Grafen indeholder tal fra 2008-2012 og tydeliggør hvor mange tvangsanbringelser, der eksisterede i Danmark i slutningen af hvert af disse år.

(Ankestyrelsen a 2013)

Som det fremgår af grafen, var der i 2008 1600 børn og unge anbragt uden samtykke. Derimod var der i 2012 anbragt 1789 børn og unge, hvilket udgør en stigning på 11,8 %. Der har altså på blot fem år været en stigning i tvangsanbringelser på over 1/10. De 1789 tvangsanbragte i 2012 svarer til 15 % af alle anbragte børn og unge i Danmark på dette tidspunkt (Ankestyrelsen b 2012:6).

I modsætning til de tvangsmæssige anbringelser er de frivillige anbringelser faldende, hvilket fremgår af følgende graf. Denne graf indeholder også tal fra 2008-2012 og viser andelen af frivillige anbringelser i Danmark i slutningen af hvert af disse år.

(Ankestyrelsen a 2013)

Grafen illustrerer, at der ved udgangen af 2008 var i alt 10851 børn og unge anbragt med samtykke, hvor der i 2012 var tale om blot 9710. Dette svarer til et fald på 10,5 % over fem år.

Ovenstående statistiske data påpeger tydeligt, at antallet af anbringelser uden samtykke er stigende samtidig med, at antallet af anbringelser med samtykke er faldende. Dette speciale vil ikke bidrage med en besvarelse på spørgsmålet om, hvorfor antallet af tvangsanbringelser er stigende, men vil, som det fremgår af problemformuleringen, have fokus på inddragelse af familierne i denne type sager. Vi finder alligevel disse statistiske oplysninger relevante at medtage, idet vi anser det stigende antal tvangsanbringelser som en klar indikation af, hvorfor netop dette emne er relevant at beskæftige sig med.

5.2 Litteraturstudie

I denne del af kontekstualiseringen foretages et litteraturstudium, som har til hensigt at belyse og diskutere den relevante forsknings diskursive positioner (se bilag 1). I litteraturstudiet er det søgt at inddrage relevant forskning til senere anvendelse som baggrund for vores empiriske undersøgelse. Litteraturstudiet tager primært udgangspunkt i forskningen siden 2006 efter Anbringelsesreformen blev vedtaget og indført. Litteraturstudiet afgrænser sig fra at medtage den omfattende forskning, der generelt eksisterer om inddragelse i socialt arbejde, da vi ønsker at have specifikt fokus på anbringelsessager.

5.2.1 Dansk forskning om tvangsanbringelser

Der er få undersøgelser, der beskæftiger sig konkret med anbringelser uden samtykke. De to undersøgelser, vi vælger at medtage, tager hvert deres afsæt i tvangsanbringelser og er således vanskelige at sammenligne i deres resultater, men ikke desto mindre er de interessante for nærværende speciale.

I Margit Harders publikation sættes der fokus på de samfundsinterventioner, der kan føre til anbringelse af børn og unge uden for hjemmet imod forældrenes ønske (Harder 2009). Samfundets magtanvendelse, dets udøvelse af tvang og den dertil knyttede lovgivning, er særligt i fokus, når Harder præsenterer udviklingen af tvangsanbringelser i Danmark gennem de sidste 100 år. Hertil knytter sig endvidere et fokus på udviklingen af børnesynet. Med publikationen bliver det synliggjort, hvor stor kontinuiteten på området har været gennem de sidste 100 år, og hvorledes anbragte børn og unge i perioden konstant har udgjort 1 % af befolkningen (Ibid:8). Publikationen skildrer, at der som følge af Børnelovens ikrafttræden i 1905 skete en tidobling af antallet af anbragte uden for eget hjem sammenlignet med årene forinden. Familierne var i social nød og følte sig under pres fra myndighederne og årsagerne til anbringelserne skyldtes som oftest fattigdom, sygdom eller død i familien samt uønskede og/eller mishandlede børn (Ibid:14). I Børneloven var der endvidere fokus på familiernes retssikkerhed, hvor man først og fremmest mente forældrenes. Det handlede således om *"forældrenes ret til ikke at blive udsat for urimelig intervention"* (Harder 2009:23). Derpå var det forsøgt at afbalancere systemets mulighed for at fremtvinge tvangsoptagelse af børn uden for hjemmet og samtidig værne om familiernes ret til at blive sikret mod urimelig samfundsintervention (Harder 2009:23). På baggrund af Graversenudvalgets betænkning i 1993 skete der en opprioritering af de forebyggende indsatser, hvilket medførte en

fordeling af indsatser, som var 4/5 til anbringelser uden for hjemmet, mens 1/5 var forebyggende i eget hjem. På baggrund heraf steg antallet af børn/unge, der modtog forebyggende foranstaltninger i hjemmet med knap 35% fra 1993 til 1995 (Ibid:62). Ud fra Anbringelsesreformen 2006 beskriver Harder kommunernes pligt til at støtte og supervisere familierne. Endvidere pointeres det, at der med Anbringelsesreformen er sket en udvidelse af kommunernes pligt til tale med børn/unge (Harder 2009:79ff.). Både Graversenudvalgets betænkning og Anbringelsesreformen vil blive uddybet i afsnittet om juridiske rammer. Således skildrer Harder udviklingen i lovgivningen fra 1905–2005, hvortil antagelsen er, at lovgivningen fortsat udarbejdes ud fra de samme principper, nemlig med fokus på familiernes retssikkerhed. Hertil kommer Harders væsentlige pointe om, at der har været skiftende balance i forældrenes rettigheder, som frem til i dag er blevet indsnævret. Den samme skiftende balance gør sig gældende i børnenes rettigheder, som i dag er udvidet sammenlignet med tidligere (Ibid:109).

I en anden undersøgelse fra 2012 foretages en analyse af anbringelser uden samtykke med særligt fokus på døgnanbragte børn og unge og deres hverdag (Jørgensen et al. 2012). Med undersøgelsen har det været hensigten at skabe indblik i de vilkår, der er for samspillet mellem børn, forældre, kontaktpædagoger og de kommunale myndigheder i sager om tvangsanbringelse. Et delelement i undersøgelsen er at tilvejebringe viden om de særlige arbejdsbetingelser for parterne, der kan være til stede i sagerne. Med dette fokus søger undersøgelsen at bidrage med en indsigt i, hvordan det manglende forældresamtykke kan påvirke barnets hverdagsliv på døgninstitutionen (Ibid:5). Endvidere har undersøgelsen også til sigte at bidrage med en identifikation af opmærksomhedspunkter, der kan være med til at kvalificere samarbejdet mellem myndighederne og forældrene og inddragelsen af børn og forældre i tvangssager (Ibid:8). Undersøgelsens kvalitative studium retter bl.a. fokus på børnenes og forældrenes oplevelse af mening med anbringelsen. Hertil konkluderes det, at børnene ofte skaber deres egen mening med anbringelsen, og forældrene oplever det som en personlig forfølgelse fra kommunen, når anbringelsesgrundlaget er uklart. Et resultat af undersøgelsen peger på, at de sociale myndigheder ikke altid lykkes med at formidle årsagen til anbringelsen på en måde, så det giver mening for børnene og deres forældre (Jørgensen et al. 2012:176ff.). Det anbefales på baggrund deraf, at der opretholdes en tæt dialog mellem alle parter i sagerne, så man kan øge samarbejdet med, og inddragelsen af, forældrene og børnene (Ibid:203f.). Endvidere konkluderes det, at sagsbehandlerens rolle ofte opleves som en distanceret og overordnet beslutningsmyndighed, hvortil børnene og forældrene heller ikke beskriver sagsbehandleren, som

værende en del af hverdagen, men blot inddrages, når der skal træffes formelle beslutninger. I de kvalitative interviews med børnene fremgår det, at børnene ikke betragter sagsbehandleren, som en person de kan betro sig til, hvilket kan skyldes børnenes negative fortællinger om sagsbehandleren og systemet (Ibid:84).

De to undersøgelser beskæftiger sig således, med hvert deres fokus, med tvangsanbringelser, hvorfor de er relevante for dette speciale. Ingen af de to undersøgelser har dog deres primære fokus på, om socialrådgiverne efterlever den nuværende lovgivning om inddragelse i praksis, hvilket bidrager til vores ønske om at undersøge dette nærmere.

5.2.2 Dansk forskning om kommunernes inddragelse af børn, unge og forældre i anbringelsessager

En række undersøgelser omhandler kommunernes praksis i anbringelsessager og inddragelse af forældre og børn i disse sager. Der er fokus inddragelse, men uden særskilt at skelne mellem frivillige og tvangsanbringelser. Følgende viser et udsnit af disse undersøgelser.

En undersøgelse fra 2013 udarbejdet af Ankestyrelsen bidrager med en kortlægning af anbragte børns planlagte og faktiske samvær med familie og netværk. Den har yderligere fokus på kommunernes praksis i arbejdet med inddragelse af familie og netværk i henhold til lovgivningen på området (Ankestyrelsen b 2013). I undersøgelsen konkluderer Ankestyrelsen, at kommunerne generelt er opmærksomme på systematisk at inddrage familie og netværk, samt at der er stort ledelsesmæssigt og politisk fokus på området (Ibid:7ff.). Under anbringelsen træffes der løbende afgørelser og justeringer om samvær. Hertil beretter kommunerne, at det foregår i tæt samarbejde med anbringelsesstederne (Ankestyrelsen b 2013:15). Børnene fortæller herom, at de taler med sagsbehandleren om, hvordan og hvor ofte de skal se deres forældre. Trods det store fokus på inddragelse lykkes det dog, ifølge undersøgelsen, ikke altid i praksis. Herom påpeger resultaterne, at manglende samtykke til anbringelsen vanskeliggør samarbejdet med familien og det øvrige netværk (Ibid:15). Alligevel sammenholder undersøgelsen anbringelser med eller uden samtykke.

En anden undersøgelse er en forløbsundersøgelse foretaget af SFI. Heri benævnes det ganske kort, at en fjerdedel af de undersøgte sager er anbringelser uden samtykke, men derefter sammenholdes sagerne som én samlet type foranstaltning (Egelund et al. b 2004:14). Rapporten viser, at det er mere end dobbelt så mange sagsbehandlere end forældrene i anbringelsessagerne, der oplever, at

der er blevet talt med barnet om væsentlige forhold i anbringelsen. Forskellen skyldes, ifølge undersøgelsen, at samtalerne ikke altid tilskrives en sådan tydelighed, at forældrene og barnet opfatter vigtigheden i samtalen (Ibid:319). I konklusionerne skelnes der ej heller i forskellen på anbringelser med eller uden samtykke, hvilket kunne have været interessant ud fra Ankestyrelsen konklusion om et vanskeligere samarbejde i tvangsanbringelsessager.

Med fokus på praksis i anbringelsessagerne pointeres det i flere undersøgelser, at det tillidsfulde forhold er af stor betydning, når de forskellige undersøgelser og samtaler skal foretages. I en kortlægning fra Ankestyrelsen (b 2013) beskrives det netop, at et tillidsfuldt forhold til sagsbehandleren har betydning for, om barnet føler sig inddraget i beslutningerne i sagen. Ligeledes beskriver flere af børnene i undersøgelsen, at det tillidsfulde forhold til sagsbehandleren bliver vanskeliggjort af mange skift (Ankestyrelsen b 2013:69). I den førnævnte rapport fra SFI problematiseres det, at undersøgelser og planlægning i børnesagerne ikke altid finder sted. Således peger resultaterne af undersøgelsen på, at der fortsat er en udfordring for både politikere, ledelser og socialrådgivere i at udføre tilstrækkelig forberedelse af anbringelsen (Egelund et al. b 2004:373). Med afsæt i Ankestyrelsens og SFI's konklusioner kan de mange udskiftninger i sagsbehandlerne muligvis være en af flere mulige forklaringer på den manglende gennemførelse af undersøgelser og planlægning.

TABUKA har foretaget en undersøgelse af nuværende og tidligere anbragte børn/unges erfaringer med at være anbragt. Undersøgelsen indeholder derfor børnenes/de unges egne historier om og refleksioner over anbringelsen (Nielsen et al. 2005). Der sættes også fokus på børnenes/de unges forklaringer på, hvorfor de voksne ikke opfanger problemerne. Det gennemgående er, at forklaringerne omhandler de professionelle berøringsangst og frygt for at tale med barnet/den unge (Ibid:103). Børnene/de unge tematiserer problematikken og påpeger, at fortrolighed og tillid er centralt i relation til de professionelle, der fører tilsyn på anbringelsesstederne. Det er således en forudsætning for, at børnene/de unge føler sig hørt og set, at de professionelle kan indgå i kontakten på et forpligtende plan (Ibid:106ff). Konklusionen er derved samstemmende med tidligere beskrevne undersøgelser, hvortil undersøgelserne samlet set forsøger at sætte fokus på vigtigheden i det tillidsfulde forhold mellem parterne.

Med afsæt i forældrenes perspektiv på det tillidsfulde forhold sætter Kirsten Højberg i sin ph.d. afhandling fokus på forældrenes oplevelse af deres børns anbringelse, samt deres oplevelse af at være forældre til anbragte børn (Højberg 2012). Undersøgelsen viser en tendens til, at forældrene

føler sig kasseret som forældre. Flere af forældrene udtrykker, at det er af stor betydning, hvordan de bliver mødt af forvaltningen både op til anbringelsen og under anbringelsen (Ibid:126ff.). Et andet væsentligt element i undersøgelsen er, at forældrene oplever at være under et pres, når forældrerollen skifter fra at være forældre i hverdagen til at være forældre til et anbragt barn. Hertil beskriver Højberg vigtigheden af kontinuiteten i sagsbehandlingen, da det kan have betydning for forældrenes måde at håndtere forandringen på (Højberg 2012:132ff). Højberg konkluderer i undersøgelsen, at det er væsentligt, at de professionelle samarbejder med forældrene og er opmærksomme på at inddrage alle parter (Ibid:170).

Alle ovenstående undersøgelser har fokus på anbringelser, dog uden at skelne mellem om der er samtykke eller ej. Undersøgelserne viser at manglende samarbejde og inddragelse på forskellige niveauer kan øge risikoen for en dårlig oplevelse af anbringelsesforløbet for forældre, børn og unge. Der lader dog ikke til at være enighed i undersøgelserne om, hvorvidt forældrene inddrages i større omfang end børnene. Flere af undersøgelserne belyser endvidere, med hvert deres fokus, hvorledes inddragelsen er væsentlig for både forældrene og børnene i processen før og under anbringelsen. Enstemmigt er undersøgelserne enige om, at der fortsat er plads til forbedring i arbejdet med inddragelse af forældre og børn i børnesager.

5.2.3 Sammenligning af undersøgelserne

Flere undersøgelser har således fokus på børn/unges oplevelser af deres anbringelse og ligeledes af forældrenes oplevelse af at være forældre til et anbragt barn. Af undersøgelserne fremgår det, at familierne ofte ikke føler sig inddraget og hørt i sagerne. Socialrådgivernes oplevelser medtages i langt mindre omfang i undersøgelserne. Størstedelen af undersøgelserne skelner ikke mellem frivillige og tvangsanbringelser. De eneste undersøgelser, der alene omhandler tvangsanbringelser, er Ankestyrelsens undersøgelse fra 2013 og Harders publikation fra 2009. Deres perspektiver findes interessante, men beskæftiger sig dog i yderst begrænset omfang med inddragelse af familierne i disse sager.

5.3 Juridiske rammer

I dette afsnit anskueliggøres og diskuteres retsgrundlaget for tvangsanbringelser og inddragelse af forældre, børn/unge. Retsgrundlaget danner den overordnede ramme arbejdet med anbringelser uden samtykke, hvorfor kendskab hertil anses som en forudsætning for at få en dybere forståelse af problemfeltet. Vi vil først redegøre for lovgivningens historiske oprindelse for hhv. forældre og børn/unge for at tydeliggøre, hvad der har ført til nutidens lovgivning. Dernæst vil vi skildre nutidens juridiske rammer for derefter at sammenholde og diskutere disse.

Bestemmelsen for anbringelser uden samtykke findes i Servicelovens § 58, hvori det tydeliggøres, at anbringelse først kan finde sted, når der er tale om *“en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade”*. Heraf fremgår forskellige punkter, som kan forårsage en sådan skade, bl.a. utilstrækkelig omsorg, overgreb, misbrugsproblemer, svære sociale vanskeligheder og adfærdsproblemer. Det er Børn- og Ungeudvalget, der træffer afgørelse om en anbringelse, hvilket gøres på baggrund af en indstilling fra børne- og familieafdelinger i de pågældende kommuner.

5.3.1 Inddragelse af forældre

Den første børnelov i Danmark kom i 1905 (Bryderup 2005:9). Loven omhandlede det offentlige ret til at tage forældremyndigheden fra forældre. På daværende tidspunkt var alle anbringelser tvangsmæssige. Forældre havde næsten ingen rettigheder og hvis forældremyndigheden først var frataget dem, havde de efterfølgende ingen mulighed for at få dem tilbage.

Efterfølgende indførtes flere love på området, bl.a. Forsorgsloven i 1933. Ved revisionen af denne lov i 1958 indførtes en sondring mellem frivillige og tvangsmæssige foranstaltninger, hvilket må anses for at være et væsentligt skridt mod inddragelse af forældre. I de frivillige anbringelser overgik forældremyndigheden ikke længere til forvaltningen, hvilket den dog fortsat gjorde ved tvangsmæssige foranstaltninger.

Diskursen om øget inddragelse af forældre skal ligeledes ses i et internationalt perspektiv, idet Danmark tiltrådte menneskerettighedskonventionen i 1953, hvori kravet om involvering af forældrene er tydeliggjort.

I 1976 kom Bistandsloven, som indeholdt en række bestemmelser vedrørende anbringelser af børn/unge, bl.a. om inddragelse af forældre i beslutningen herom (Bryderup 2005:390). Ved ændringen af loven i 1982 blev reglerne om anbringelse uden samtykke ændret til, at forældre nu fik adgang til gratis advokatbistand. Derudover blev det indført, at tvangsmæssige anbringelser, der ønskedes opretholdt i over ét år, skulle genbehandles. Ændringerne fandt primært sted for at øge forældres retssikkerhed, og er fortsat gældende i dag (Statens informationstjeneste 1990:25).

I 1990 udkom ”Graversen-udvalget” med en betænkning, som ligeledes havde stort fokus på forældrenes rettigheder i sager om tvangsanbringelser. Betænkningen udgjorde et væsentligt paradigmeskifte, idet udvalget konstaterede, at forældrenes retssikkerhed var mangelfuld, hvorfor der måtte ske ændringer i loven (Harder 2009:57). Lovændringerne fandt sted i 1993, hvor forældrene blev tildelt større rettigheder end tidligere. Det omhandlede bl.a. kravet om en skriftlig handleplan over anbringelsesforløbet, kravet om kontinuitet i anbringelsen samt kravet om fortsat kontakt mellem forældre og børn under anbringelsen for at fastholde ”barnets rødder” (Ebsen 2007:10).

I 1998 overgik reglerne til Serviceloven. Herefter begyndte der at ske visse forringelser af forældrenes rettigheder. Bl.a. blev lovteksten om tvangsanbringelser ændret i 2001 fra, at anbringelserne først kunne iværksættes, ”*når det anses for godtgjort*”, at problemerne ikke kan løses i hjemmet til ”*når, der er en formodning om*” dette (Harder 2009:72). I 2003 fik forvaltningen endvidere beføjelse til at kunne fastholde børn på et anbringelsessted i op til seks måneder til trods for, at tvangsparagraffen ikke længere var opfyldt. Dette havde tidligere kun været muligt i tre måneder (Bryderup 2005:74). I 2001 fik forældrene ligeledes mulighed for at få en støtteperson under deres barns anbringelse, hvilket både anses som en positiv udvikling af forældrenes rettigheder og som myndighedernes forsøg på at disciplinere og tilpasse forældrene.

De seneste lovændringer af Serviceloven kom i 2006 med Anbringelsesreformen og i 2011 med Barnets Reform. Heri fremgår det, at forældrene har ret til at blive hørt, inden der træffes en afgørelse om anbringelse uden samtykke af Børn- og Ungeudvalget jf. § 74 stk. 2. Forældrene har også ret til at blive inddraget i alle øvrige beslutninger vedr. tvangsanbringelsen, fx om anbringelsessted, samvær mv. Desuden skal forældrene informeres af kommunen om, hvordan barnet har det under anbringelsen. Af Servicelovens § 70 fremgår det, at første opfølgingsmøde skal forefalde tre måneder efter anbringelsens oprindelse. Herefter skal der løbende følges op på foranstaltningen to gange årligt.

Forældremyndigheden forbliver i dag hos forældrene, men den daglige omsorg overgår til anbringelsesstedet. Der er ikke forskel på, hvilke rettigheder forældre til frivilligt anbragte børn og tvangsanbragte børn har. Forskellen mellem de to anbringelsesformer er blot, om forældrene giver samtykke eller ej. Kravet om inddragelse står også indskrevet i Retssikkerhedslovens § 4, hvoraf det fremgår, at borgeren skal have ret til at indgå i behandlingen af egen sag (Retssikkerhedsloven).

5.3.2 Inddragelse af børn og unge

I Børneloven fra 1905 var der nærmest intet fokus på børn/unge og deres rettigheder. Børn/unge blev anbragt på institutioner, og herefter var tilsynet med dem yderst begrænset (Bryderup 2005:380ff.).

Først med paradigmeskiftet i ”Graversen-udvalgets” betænkning i 1990, og den følgende lovændring af Bistandsloven i 1993, blev der tilsigtet øget medinddragelse af børn/unge i anbringelsessager (Statens informationstjeneste 1990:199f.). Unge over 15 år fik nu, ligesom deres forældre, partsstatus, klageret og ret til advokatbistand i sager om anbringelser uden samtykke (Egelund 2004 a:227). Det blev også et krav, at der skulle afholdes børnesamtaler med børn og unge over 12 år i forbindelse med afgørelser om alle typer foranstaltninger (Ebsen 2007:13). Desuden tiltrådte Danmark, som tidligere beskrevet, Børnekonventionen i 1991. Børnekonventionen er en standard for børns universelle rettigheder og udgør således en fælles international diskurs om, at børn/unge skal ansues som mennesker med rettigheder. I artikel 12 fremhæves børns ret til at udtrykke deres synspunkter (FN’s Børnekonvention).

I 2003 blev aldersgrænsen for inddragelse af børn/unge ophævet i Serviceloven således, at de skal inddrages uanset alder inden iværksættelse af en foranstaltning. Kommunen kan dog undlade at høre børn og unge, såfremt deres modenhed eller sagens karakter taler imod dette (Jappe 2013:62). Denne lov er fortsat gældende i dag jf. Serviceloven § 48.

Med Anbringelsesreformen i 2006 og Barnets Reform i 2011 fortsatte diskursen mod øget børneinddragelse. I Barnets Reform står følgende i formålsparagraffen 46: ”*Barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed*” (Håndbog om Barnets Reform 2011:11). I vejledningen til §46 fremgår det endvidere, at barnets behov skal tillægges størst vægt, hvis der opstår konflikt mellem forældrenes interesse og barnets

behov (jf. Vejledning til Serviceloven §46, pkt. 13). Det øgede fokus på børneinddragelse ses konkret i Serviceloven ved, at socialarbejderen nu er forpligtet til at afholde to årlige samtaler med anbragte børn og unge jf. § 70, stk. 2, hvor der tidligere blot var tale om én. Det gælder både i frivillige anbringelser og anbringelser uden samtykke. Med Barnets Reform blev det besluttet, at klageadgangen for børn og unge blev nedsat til 12 år, hvor den tidligere var 15 år jf. §§ 167 og 168 (Håndbog om Barnets Reform 2011:20). Det blev endvidere vedtaget, at anbragte børn/unge har ret til en støtteperson jf. § 68 b, stk. 4, og at de i alle sager (både anbringelsessager og sager vedr. forebyggende foranstaltninger) har ret til en bisidder jf. § 48a. Af § 74 stk. 2 fremgår det også, at børn har udtaleret til Børn- og Unge-udvalget i forbindelse med sager vedr. tvangsanbringelser (Håndbog om Barnets Reform 2011:25). Det kan dog undlades, såfremt barnet er under 12 år eller hvis det antages, at ville skade barnet. Børn/unge skal endvidere høres i forhold til valg af anbringelsessted jf. § 68b. Det ses yderligere uddybet i vejledningens pkt. 254, hvor det står indført, at socialrådgiveren har pligt til at høre børn eller unge, inden der træffes beslutninger herom. Efterfølgende fremgår det af pkt. 257, at socialrådgiveren dog ikke er forpligtiget til at følge deres ønske (Vejledning til SEL). Når børn/unge er blevet anbragt uden samtykke, har de fortsat ret til samvær med deres biologiske forældre ifølge § 71 stk. 1. Det er dog kommunen, der afgør rammerne, herunder hvis der skal træffes afgørelse om støttet, overvåget eller afbrydelse af samværet (Jappe 2013:268). Børn/unges holdninger hertil skal altid inddrages, men det er således ikke dem, der afgør det i sidste ende.

5.3.3 Sammenligning mellem inddragelse af børn og forældre

Ovenstående illustrerer lovgivningen vedr. inddragelse af børn/unge og forældre i sager om anbringelse uden samtykke gennem mere end hundrede år. I forhold til forældre ses det tydeligt, at deres rettigheder i de første årtier var yderst begrænsede, men at de derefter kontinuerligt blev udvidet frem til Servicelovens ikrafttræden. Især sker der en markant fremgang ved ændringen af bistandsloven i 1993 med Graversen-betænkningen. Herefter ses en indsnævring af forældrenes rettigheder, hvilket også fremgår af litteraturstudiet (Harder 2009:109). Forældre har fortsat rettigheder, men disse står mere i baggrunden end tidligere. Hvad angår børn/unge ses derimod en anden udvikling. I adskillige år fandtes der ikke paragraffer om børn/unges rettigheder i lovgivningen, men over de seneste 30 år har dette ændret sig. Især ses en markant ændring først ved lovændringen i 1993 og dernæst ved indførelsen af Serviceloven, hvor børn/unges ret til inddragelse

er blevet gevaldigt udvidet. Det hænger sammen med et ændret børnesyn, hvor børn/unge nu anskues som kompetente individer med aktiv indflydelse i sociale og samfundsmæssige processer. Børn/unge ses i dag som sociale aktører i deres eget liv og deres stemmer skal derfor anerkendes. De skal betragtes som ”beings” i stedet for ”becomings” (Kampmann 2003:80), hvilket betyder, at man er gået væk fra det tidligere syn om, at *”børn må ses som mangelfulde voksenudgaver, som nok er sociale i deres fremtidige potentiale, men ikke i deres nuværende eksistens”* (James et al. 1999:13). Med det nye børnesyn bliver det altså påpeget, at barndommen betyder noget i sig selv, og hvor børn/unge tidligere blev anset som objekter, er der nu tale om en tydelig subjektgørelse af dem i loven.

Trods lovens øgede intentioner om inddragelse af børn/unge ser vi enkelte elementer i lovteksten, der gør det muligt for socialarbejderne at undvige dette krav. Det gælder bl.a. socialrådgiveres mulighed for at undlade høring af børn/unge inden en foranstaltning iværksættes, såfremt deres modenhed eller sagens karakter taler imod det. Derudover er der fortsat visse elementer, hvor forældrene har større rettigheder end børn/unge. F.eks. kan børnene ikke fravælge samvær med deres forældre, men derimod kan forældrene frasige sig muligheden for at se deres børn. Derudover har forældrene ret til at få viden om deres børns udtalelser til socialrådgiveren, også selvom det kan være svært for børnene. Denne rettighed har børn og unge modsat ikke.

Det anførte betyder altså overordnet, at forældres rettigheder er kommet mere i baggrunden end børn/unges stemmer, og at der er sket en tydelig udvikling siden Børneloven i 1905. Begge parter skal dog fortsat inddrages som kompetente aktører, og der er således tale om, at lovgivningen lægger op til medbestemmelse at begge parter (jf. Begrebsafklaring). Alligevel har der løbende været tale om et fokusskifte i vægtningen af, hvilke stemmer der har størst indflydelse. Lovgivningen illustrerer dog blot de overordnede rammer i det sociale arbejde og det store spørgsmål er derfor, hvorvidt socialarbejderne har mulighed for at realisere det i praksis.

5.4 Opsamling

Den brede kontekstuelle afdækning demonstrerer relevansen af at undersøge inddragelse af børn, unge og forældre i tvangsanbringelsessager yderligere. Den statistiske oversigt illustrerer, at antallet af anbringelser uden samtykke er steget med over en tiendedel på blot fem år, og at næsten hver sjette anbringelse i 2012 var iværksat med tvang. Samtidig viser litteraturstudiet, at der, på trods af denne markante stigning af tvangsanbringelser, på nuværende tidspunkt ikke findes nyere forskning, der alene beskæftiger sig med inddragelse af børn, unge og forældre i denne type anbringelser. De undersøgelser, der findes, omhandler derimod frivillige anbringelser eller skelner ikke mellem de to anbringelsestyper. De eneste to undersøgelser, der konkret omhandler anbringelser uden samtykke, sammenholder ikke børn, unge og forældres juridiske rettigheder om inddragelse med socialrådgivernes udførelse heraf i praksis, og beskæftiger sig endvidere ikke med familiernes oplevelse heraf, hvilket forstærker behovet for at undersøge dette nærmere. Af de juridiske rammer fremgår det tydeligt, at der er fokus på inddragelse af både forældre, unge og børn i tvangsanbringelser, men at forældres rettigheder dog gennem de seneste årtier, modsat børnenes, er kommet i baggrunden. Kontekstualiseringen bekræfter dermed relevansen af vores problemformulering. Det store spørgsmål er derfor nu, om socialrådgivere reelt finder det muligt at leve op til lovgivningen og idealerne om inddragelse i praksis, og om børn/unge og forældrene har samme oplevelser heraf. Dette vil vi vende tilbage til i den teoretiske analyse.

6.0 Empirisk studie

I sidste kapitel foretog vi en kontekstualisering ud fra de statistiske oplysninger, eksisterende forskning samt juridiske rammer på området. Som tydeliggjort i analysestrategien er næste skridt at foretage et empirisk studie, som efterfølgende vil blive anvendt i en teoretiske analyse. Inden denne proces sættes i gang, er det dog nødvendigt at strukturere den metodiske opbygning af det empiriske studie, hvilket er formålet med dette kapitel.

6.1 Metodetilgang

På baggrund af specialets problemformulering ønsker vi at opnå detaljerede beskrivelser af informanternes subjektive og reflekterede oplevelser af egen og andres adfærd under tvangsanbringelsessagerne. Grundet dette er det oplagt at anvende en kvalitativ metodestrategi. En sådan strategi vil give os mulighed for at beskrive, kortlægge og forstå informanternes subjektive oplevelsesverden, hvilket er netop dét dette speciales problemformulering ligger op til.

Der eksisterer forskellige måder at indsamle kvalitativ empiri på, som hver især er mere eller mindre anvendelig til dette speciale. En mulig metode kunne være anvendelse af eksisterende kilder i form af journalnotater fra møder mellem socialrådgivere, børn/unge og forældre i tvangsanbringelsessager. Dette vælger vi dog at undlade, idet vi derved blot vil opnå viden om parternes oplevelser gennem socialrådgiveres referater. Vi vil således ikke opnå direkte viden fra hverken børn, unge eller forældre, hvorved der vil være risiko for, at relevant og væsentlig viden går tabt. Desuden vil disse referater formentlig heller ikke indeholde beskrivelser af parternes oplevelser af inddragelse.

En anden mulig metode kunne være deltagende observation, hvor vi observerer møder mellem alle parterne (Kristensen & Krogstrup 1999:148). Fordelen herved vil være, at vi kan opnå direkte adgang til feltet, mens ulempen derimod vil være, at vi ikke kan observere, hvad baggrunden for informanternes handlinger og udsagn er. Yderligere er sager om anbringelser uden samtykke særdeles følsomme og sårbare for familierne, hvorfor det vil være vanskeligt, og måske endda uetisk, at opnå tilladelse til deltagelse under disse møder.

En tredje mulig metode er kvalitative interviews. En sådan metode vil bidrage til opnåelse af informanternes ufortolkede, nuancerede og dybdegående oplevelser og erfaringer. Gennem interview vil empirien indeholde informanternes egne subjektive og reflekterede ord, hvilket er

fordelen ved denne metode (Juul 2012:100). Svagheden er derimod, at udtalelserne fra hver enkel informant kun indeholder én side af sagen. Dette kan dog opvejes ved både at interviewe børn/unge, forældre og socialrådgivere, så vi derved får inddraget forskellige aktørers oplevelser. Gennem interviews ses endvidere visse bias, herunder at det er os, der bestemmer hvilke spørgsmål, der stilles til informanterne. Yderligere er det os, der efterfølgende udvælger, hvilke dele af det empirisk indsamlede materiale, vi vil anvende i analysen. Vi vælger alligevel at anvende denne metode, fordi vi i vores problemformulering netop har fokus på informanternes subjektive oplevelser. Grundet dette fremstår kvalitative interviews som den mest oplagte metode. Vi kunne have forsøgt at begrænse de omtalte bias ved at supplere interviewene med observationer, hvilket vi dog af pragmatiske årsager har måttet undlade. Hvad vi i stedet for vil gøre, i forsøget på at undgå disse bias, vil blive uddybet i afsnittene om interviewundersøgelse og kodning.

6.2 Informanter

Valg af informanter er en afgørende faktor i forberedelsen af kvalitative interviews (Olsen 2002:80). Et sådan valg afgør hvor meget og hvilken type empiri, der kan opnås i specialet. Endvidere skal selektionen af informanter gerne skabe troværdighed og validitet omkring undersøgelsen. Der findes adskillige selektionsstrategier med hver deres udvælgelseskriterier bl.a. teoretisk selektion og bekvemmelighedsselektion, hvilket gør det nødvendigt at tage aktivt stilling til valg af strategi (Ibid:82ff). Vi vælger at anvende strategisk selektion, fordi kriterierne i denne strategi retter sig mod relevante og centrale personkarakteristika, der skaber bred variation hos informanterne. Med denne strategi kan vi opnå nuancerede beskrivelser og oplevelser blandt informanterne.

Vi vælger følgende selektionskriterier:

- Alle parter i sager vedrørende anbringelser uden samtykke skal være repræsenteret, herunder både børn/unge, forældre og socialrådgivere, idet dette giver så helhedsorienteret og bredt et billede af virkeligheden som muligt.
- Børn, forældre og socialrådgivere skal være ligeligt repræsenteret, således at alles stemmer, så vidt muligt, vægtes jævnbrydigt. Vi er dog bevidste om, at dette muligvis ikke kan realiseres, idet der kan være forskel på, hvor lidt eller meget informanterne beretter om.

- Informanterne skal komme fra forskellige kommuner for at skabe en vis variation og bredde.
- Med antallet af informanter ønsker vi at opnå forskellige aktørperspektiver, dog inden for rammerne af, hvad der tidsmæssigt kan lade sig gøre. Vi vælger derfor at anvende fire informanter fra hver kategori (børn/unge, forældre og socialrådgivere), altså 12 informanter i alt.
- Socialrådgiverne skal have mindst to års arbejds erfaring med tvangsanbringelser, således at deres oplevelser har en vis tyngde og variation.
- Børnene og de unge skal gerne være anbragt uden samtykke på nuværende tidspunkt. Der er dog også mulighed for, at inddrage tidligere tvangsanbragte børn og unge, men i sådanne tilfælde skal der være tale om børn eller unge, der har været tvangsanbragt efter 2006, hvor Anbringelsesreformen trådte i kraft. Dette skyldes, at vi ønsker at stille spørgsmål til deres juridiske rettigheder under anbringelsen, og såfremt anbringelsen fandt sted længere tilbage i tiden, kan deres rettigheder have været anderledes. Derudover skyldes det, at vi ønsker udsagn og oplevelser med en høj grad af aktualitet.
- Børnene/de unge skal have en vis modenhed således, at de besidder evnen til refleksion over deres anbringelsesforløb i større eller mindre grad. Børnene skal grundet dette være over 12 år.
- Forældrene skal gerne have deres børn anbragt uden samtykke på nuværende tidspunkt. Hvis ikke dette er muligt, skal deres børn have været tvangsanbragt efter 2006, idet vi ønsker samme grad af aktualitet hos forældrene som hos børn og unge og ønsker at kunne spørge indtil deres juridiske rettigheder.

Vi vælger at anonymisere alle informanter, hvorfor hverken navn, kommune eller lignende er indført i specialet. Som en start forventede vi, at kommunernes navne kunne medtages, dog uden den konkrete socialrådgivers navn, men da især én af kommunerne udviste utryghed ved deltagelse i undersøgelsen, vælger vi fuld anonymitet for at skabe større ro hos dem.

Uden at bryde anonymiteten ønsker vi dog at klargøre, at der er tale om fire socialrådgivere fra fire forskellige sjællandske kommuner. Hvad angår forældrene, er der tale om fire forældre fra to forskellige sjællandske kommuner og én fynsk kommune. I forhold til børn/unge er der tale om fire unge fra tre forskellige sjællandske kommuner, som er 15-18 år gamle. Grundet deres alder vil vi

fremadrettet referere til dem som unge og ikke børn. Tre af dem er tvangsanbragt på nuværende tidspunkt og bor på opholdssteder. Den sidste, på 18 år, er grundet sin alder ikke længere tvangsanbragt, men var det indtil hun for nylig blev myndig.

Socialrådgivere (S)	Anciennitet
S1 (kvinde)	4 år
S2 (kvinde)	5 ½ år
S3 (kvinde)	14 år
S4 (kvinde)	4 år

Forældre (F)	Barnets alder ved anbringelsen	Anbringelsesår
F1 (kvinde)	15 år	2013
F2 (kvinde)	4 år	2006
F3 (mand)	0 år	2009
F4 (kvinde)	0 år	2009

Unge (U)	Alder ved anbringelsen	Anbringelsesår	Enig/uenig i beslutning
U1 (dreng-16 år)	15 år	2013	Uenig i beslutningen
U2 (dreng- 17 år)	16 år	2013	Uenig i beslutningen
U3 (pige- 15 år)	13 år	2012	Uenig i beslutningen
U4 (pige- 18 år)	13 år	2009	Enig i beslutningen

Det skal påpeges, at der ikke er sammenhæng mellem de unge, forældrene og socialrådgiverne. Sagerne er ikke parret, hvorfor informanterne udtaler sig om hver deres sager. Grundet den begrænsede plads i nærværende speciale tildeles informanterne de forkortede betegnelser med et bogstav og et tal, og det skal således ikke betragtes som en kvantificering af et kvalitativt studie.

6.3 Interviewundersøgelse

På samme måde som med selektionsstrategierne findes der ingen fast kvalitativ interviewteknik, hvorfor en reflekteret stillingtagen ligeledes er påkrævet her (Olsen 2002:79). For eksempel skal der tages stilling til, hvilken type spørgsmål der skal stilles, om der skal være interviewguide eller ej, hvor interviewet skal foregå mv. Vores valg fremgår i det følgende.

Idet vi er interesserede i at opnå informanternes subjektive udsagn, vil vi stille så åbne og upåvirkede spørgsmål som muligt. Disse spørgsmål vil endvidere være meget overordnet formuleret for at sikre, at vi ikke peger informanterne i en specifik retning. Dette gøres ligeledes for at undgå de tidligere benævnte bias ved interviews. Det er derved også af yderst væsentlig karakter, at vi gør det muligt for informanterne at beskrive deres oplevelser udførligt med egne ord. På baggrund af dette vil vi også, som tidligere redegjort for i analysestrategien, sætte vores forforståelser og hypoteser i parentes. Vi er bevidste om, at dette er yderst svært at udføre i praksis, navnlig grundet vores eksisterende viden om området. Trods dette anser vi det som muligt at realisere, idet vi er meget bevidste om, at vores forforståelser ikke skal fremgå eller være styrende under interviewene. Vi anser denne bevidsthed som en forudsætning for at kunne praktisere fænomenologiske interviews.

Vi vælger, på trods af vores fænomenologiske tilgang, at udarbejde en semistruktureret interviewguide til hver gruppe af informanter (se bilag 2, 3 & 4). Dette skyldes, at flere af informanterne, herunder primært socialrådgiverne, stiller krav om en sådan guide for at ville deltage. Vi vælger at efterkomme dette krav, og anser desuden en semistruktureret interviewguide som en hjælp for os selv til, at alle centrale overordnede emner inddrages i interviewene.

Den semistrukturerede interviewguide skal indeholde relevante overordnede emner, der gerne skal frembringe fortællinger om informanternes konkrete oplevelser. Guiden skal *"opleves som meningsfulde for informanterne, være relateret til informanternes livsverden samt være sensitive*

overfor måder, hvorpå informanter erfarer og oplever” (Olsen 2002:87). Spørgsmålene vil ikke nødvendigvis blive stillet i rækkefølge, men ud fra hvad der fremstår naturligt.

Konteksten for hvor interviewene foretages kan være afgørende for, hvorvidt de bliver vellykkede eller ej (Olsen 2002:88). I en del af metodelitteraturen fremgår det, at interviewene bør finde sted i selve forskningsfeltet, da informanterne derved er så tætte som muligt på netop dét interviewene omhandler (Ibid.). Lokaliteten vil derved i dette tilfælde dreje sig om socialrådgivernes arbejdspladser, de unges opholdssteder og forældrenes boliger, hvilket, på baggrund af ovenstående argument, er det vi vælger. En anden årsag til dette valg er, at informanterne sandsynligvis vil føle sig mere trygge og veltilpas i vante rammer.

Under interviewene vil vi være imødekommende, empatiske, åbne og fokuserede for at fremme en positiv interaktion med informanterne (Olsen 2002:89). Alle interviewene vil blive optaget og efterfølgende transskriberet. Vi vil ikke transskribere fyldeord som hm, øh mv., da vi er interesserede i informanternes oplevelser og ytringer, og således ikke i deres følelser under interviewene. Når interviewene er transskriberet, vil de blive fremsendt til informanterne til gennemlæsning. Dette gøres dels af etiske årsager, og dels som en slags kontrol af det vi har skrevet for at sikre validitet i materialet.

6.4 Kodning

Der findes mange forskellige definitioner af kodning bl.a. følgende af Coffey og Atkinson: *”Coding generally is used to break up and segment the data into simpler, general categories...”* (Olsen 2002:117). Dette betyder, at man ved kodning nedbryder og reducerer det indsamlede data til enkelte generelle temaer. Der findes forskellige kodningsstrategier, men grundet vores fænomenologiske tilgang i dataindsamlingsprocessen vælger vi, at dette speciales tematikker skal være deskriptive og ikke fortolkende. Vi har således heller ikke en ”startkodeliste” i forvejen, dvs. særlige koder dannet på baggrund af en teoretisk forforståelse eller vores egne hypoteser (Olsen 2002:117).

Helt konkret betyder det, at vi efter at have foretaget og transskriberet alle interviewene, vil finde frem til få overordnede temaer, der tager udgangspunkt i det, der bliver omtalt hyppigst i interviewene. Det vil således sige, at vi induktivt bearbejder vores datamateriale for derved at danne de tematikker, der samlet dækker besvarelserne for alle informanter, herunder både unge, forældre

og socialrådgivere. Vi vil komme frem til temaerne gennem en grundig gennemlæsning af den indsamlede empiri, hvilket vil sige, at vi begge vil gennemlæse materialet flere gange. På den måde vil vi få gennemarbejdet materialet, hvilket bidrager til et dybtgående kendskab til informanternes udsagn. Herudfra vil vi være i stand til at danne tematikker på baggrund af de emner, deres udsagn i størst omfang berører. Efterfølgende vil vi lave et word-dokument for hver enkel tematik og herunder nedskrive alle relevante og brugbare citater fra informanterne. Disse dokumenter vil danne grundlag for den efterfølgende deduktive teoretiske analyse af informanternes fortællinger om oplevelser af inddragelsen i tvangsanbringelsessager. Derudover vil vi hele vejen igennem være opmærksomme på eventuelle udtalelser, der ikke passer ind under de fastsatte tematikker eller på udtalelser, der er i modstrid med eller skiller sig ud fra de øvrige informanternes oplevelser. Dette vil vi gøre for at mindske de tidligere benævnte bias, for at skabe en højere grad af nuancering samt fordi vi finder det mest etisk korrekt. Vi bliver først fortolkende i den teoretiske analyse.

7.0 Teorirelatering

På baggrund af den gennemførte kodning har vi fundet frem til seks deskriptive temaer. Disse tematikker vil danne udgangspunkt for den teoretiske analyse. De deskriptive temaer er følgende:

- *Afgørelsen om anbringelse uden samtykke*
- *Indflydelse på øvrige beslutninger op til og under anbringelsen uden samtykke*
- *Møder i sager vedrørende anbringelser uden samtykke*
- *Kommunikation mellem socialrådgiver, børn og forældre*
- *Relation mellem socialrådgiver, børn og forældre*
- *Følelser i sager om anbringelser uden samtykke*

På baggrund af disse tematikker vil vi vælge, hvilken teoretisk orientering den følgende analyse skal have. Vi ønsker at anvende teorien deduktivt for at undersøge, om den kan føre os til en dybere forståelse af empirien, herunder af informanternes oplevelser af inddragelse i tvangsanbringelsessager.

De seks deskriptive temaer peger på flere potentielle teoretiske optikker. En mulig retning kunne være Hasenfolds teori om borgerservicerende organisationer, hvilket vil sige organisationer, der arbejder med at fremme velfærden hos mennesker. Denne tilgang beskæftiger sig med, hvordan forskellige omkringliggende betingelser i omverdenen og interne organisatoriske forhold kan udforme og påvirke organisationers karakteristiske træk og arbejdsgange (Hasenfeld 2003:80). Med Hasenfolds teoretiske bidrag vil vi kunne undersøge, hvilke eksterne og interne faktorer de kommunale børne- og familieafdelinger er påvirkede af, samt hvordan disse forhold eventuelt kan fremme eller besværliggøre interaktionen mellem socialrådgivere, unge og forældre. Ulempen ved denne teori er, at den i høj grad beskæftiger sig med det organisatoriske niveau, og kun i mindre grad forholder sig til eventuelle individuelle forhold, der kan påvirke interaktionen mellem dem.

Goffmans dramaturgiske perspektiv kunne ligeledes være relevant for analysen. Særligt med fokus på Goffmans begreber 'frontstage' og 'backstage' vil det være interessant at belyse det strategiske spil og ansigt-til-ansigt samhandlingerne under møderne mellem socialrådgivere, unge og forældre. Med disse teatermetaforer er det muligt at belyse parternes optrædener overfor hinanden, og hvorledes de bevidst eller ubevidst forsøger at opbygge et bestemt billede af, hvem de er (Kristiansen 2014:204). Teorien tager altså udelukkende afsæt i det mikrosociologiske perspektiv, hvorfor ulempen ved teorien er, at den forhindrer os i at belyse eventuelle strukturelle og institutionelle forhold, som angiveligt også spiller en væsentlig rolle i interaktionen mellem parterne.

Således kunne de nævnte teorier med hvert deres afsæt begge være relevante for nærværende speciale. Vi finder det dog for mangelfuldt enten blot at udarbejde en analyse på mikroniveau eller en analyse på meso- og organisatorisk niveau, hvorfor vi vælger at anvende begge teorier. Dette valg foretages, idet vi finder det interessant at sammenholde Goffmans mikrosociologiske fokus på ansigt-til-ansigt samhandling mellem mennesker med Hasenfelds organisatoriske fokus på borgerservicerende organisationer. Vi mener disse tilgange vil kunne supplere hinanden samt bidrage til en grundig og fyldestgørende besvarelse af problemformuleringen.

7.1 Interaktionisme

Erving Goffman betragtes som en betydningsfuld sociologisk analytiker af det moderne hverdagsliv. Flere af Goffmans publikationer har sat markante spor i det mikrosociologiske felt. Med sine observationer og sproglige formidlinger formåede han at gøre opmærksom på betydningen af mikroskopiske og endda trivielle aspekter af menneskers ansigt til ansigt-samhandling, hvilket i denne sammenhæng findes interessant. Goffman betragtes ikke som 'ren' interaktionistisk, men derimod i retning af mikrostrukturalismen. Med en mikrostrukturalistisk tilgang er der fokus på den struktur, syntaks og organisering, der har betydning for menneskelige møder (Kristiansen 2014:199ff).

I *'The Presentation of Self in Everyday Life'* fremfører Goffman sit dramaturgiske perspektiv, hvor han anvender teatermetaforer til at forklare *det sociale møde* mellem mennesker. Formålet hermed er at kunne analysere, hvordan mennesker optræder over for hinanden, hvordan de præsenterer

deres roller og hvordan de forsøger at styre de indtryk modparten danner af dem (Goffman 1959:8). Goffman har udviklet flere teoretiske begreber, hvoraf flere er relevante for dette speciale.

Det *strategisk spil* er i høj grad i fokus i Goffmans teoretiske tilgang. Det strategiske spil handler om, hvordan mennesker i mødet med hinanden gensidigt forsøger at manipulere og afkode den information, der er tilgængelig om dem selv i situationen (Kristiansen 2014:209). Det handler således om personers evne til at handle og optræde rationelt og strategisk, for derved at maksimere deres eget udbytte. Hvorvidt spillerne er i stand til at udføre dette, handler desuden om den enkelte spillers evne til at vurdere og forudse modpartens handlinger og derefter at planlægge sine egne træk (Ibid:211). Det strategiske spil handler altså for spillerne om at opnå størst mulig indflydelse på situationen, hvilket også handler om deres evner til, ofte i stressede og skæbnesvangre situationer, at fremvise selvkontrol og ikke miste fatningen (Ibid:212).

Scenen er et andet yderst relevant begreb i det dramaturgiske perspektiv. Scenen er nemlig det sted hvor ansigt til ansigt-samhandlingerne og det strategiske spil finder sted (Goffman 1959:9). Dette kan bl.a. dreje sig om en familie, en offentlig institution, en arbejdsplads eller lignende. Scenen udgør således rammerne for mødet mellem spillerne.

Frontstage og *backstage* er nogle af Goffmans mest kendte metaforer, som anvendes til at beskrive og analysere scenen. *Frontstage* er 'facadeområdet', altså den scene, hvor der er publikum på. Der er således tale om den fysiske ramme eller kulisse, hvilket f.eks. kan dreje sig om personers arbejdspladser, kontorer på kommuner eller andre mere formelle steder (Goffman 1959:32). En persons frontstage *optrædener* er de attituder, udtryksmidler og fremtoninger, personer, bevidst eller ubevidst, anvender til at opbygge et bestemt billede af dem selv på denne scene. Dette kan bl.a. dreje sig om f.eks. køn, alder, udseende, men også om verbale udtryk, kropsbevægelser, ansigtsudtryk mv. (Ibid:34). *Backstage* udgør derimod den scene, hvor personen slapper af og lader op (Ibid:114). Desuden er det sted, hvor personen kan forberede sin optræden, og hvor personens undertrykte egenskaber kan komme til udtryk. Dette kan f.eks. være i personens eget hjem.

Roller er et andet centralt begreb i Goffmans teori. Han definerer *roller*, som følgende:

”... *the enactment of rights and duties attached to a given status, we can say that a social role will involve one or more parts and that each of these different parts may be presented by the performer on a series of occasions to the same kinds of audience or to an audience of the same persons*” (Goffman 1959:27).

Til en rolle, som kan indeholde én eller flere enkeltroller, er der altså knyttet en mængde rettigheder og forpligtelser, som rolleindehaveren skal udøve overfor publikum. Hvordan den optrædende mere specifikt vælger at agere i rollen, er dog forskelligt fra person til person og afhænger også af, hvordan rolleindehaveren forholder sig til den situerede eller pålagte rolle. Som rolleindehaver kan man enten omfavne eller distancerer sig fra rollen, hvilket vil influere på personens måde at udføre den på (Kristiansen 2014:223). Hvis rolleindehaveren distancerer sig fra rollen, vil vedkommende forsøge at vise publikum, at han/hun er mere og andet end det, rollen implicerer. Rolleindehaveren vil altså forsøge at levere en præstation, der definerer og iscenesætter det billede vedkommende ønsker at skabe af sig selv. Personers *roller* hænger også sammen med personens *social status* (Goffman 1959:34). Forskelle i social status, blandt de interagerende, vil komme til udtryk ved forskellige optrædener (Ibid:35). De interagerende træder dermed ind i bestemte roller med varierende social status, når de befinder sig på *scenen*.

Indtryksstyring er yderligere et relevant begreb. Indtryksstyring er spillernes manipulerende forsøg på at påvirke den opfattelse, de øvrige deltagere danner sig af situationen (Goffman 1959:59f). Herved forsøger deltagerne altså gennem kropssprog, tale mv., at påvirke situationen for at kontrollere og styre det indtryk, modparten danner sig. Ved indtryksstyring er der således tale om et maskespil, hvor de optrædende bevidst søger at føre hinanden bag lyset (Kristiansen 2014:207). Samtidig er der dog også tale om en funktionel proces, hvor individualitet og social orden forenes i en uendelig iscenesættelsesproces (Ibid:208).

Emotionologi er et andet, og mindre centralt, begreb om spillernes optrædener, som Goffman integrerer i sin teori. Der er med dette begreb tale om følelshåndtering, herunder hvordan de optrædende håndterer deres følelser i samhandlingerne på scenen. (Kristiansen 2014:216f).

Følelshåndtering handler bl.a. om, at beskytte sig selv mod trusler og sammenbrud. Det kan gøres ved, at spille sin rolle på den mest passende måde i situationen, f.eks. ved at være overbærende eller udvise selvkontrol. En anden måde at agere på kan være, at forsøge at komme ud af situationen (Ibid:217). I nogle situationer er det dog ikke muligt for de optrædende at beskytte sig selv og håndtere deres følelser, hvilket kan forstyrre samhandlingerne samt medføre sammenstød og manglende tillid til modparten. Selv om dette begreb er mindre centralt medtages det i specialet, da det findes relevant i relation til tematikken om følelser. Begrebet *emotionologi* indeholder flere aspekter end de ovennævnte, men da de ikke er relevante for nærværende speciale, medtages de ikke.

Goffman har flere andre begreber, hvoraf ét af dem er *selvet*. Såfremt dette speciales fokus var at undersøge, hvordan familierne opfatter sig selv, kunne dette begreb have været anvendeligt, men da dette ikke er tilfældet, undlades det i nærværende speciale.

Vi er bevidste om, at Goffman er udviklet i forhold til observationsstudier, hvilket ikke foretages i dette speciales empiriske studie. Vi har således ikke været til stede på selve scenen, men har derimod opnået viden om, hvad de interviewede informanter fortæller om deres iscenesættelser. Vi finder dog alligevel Goffmans bidrag yderst relevant og anvendeligt, idet teorien kan bidrage med en forståelse af de forskellige definerede roller på scenen og informanternes fortællinger herom.

7.2 Organisationsteori

Yehekel Hasenfeld er professor i Social Velfærd fra UCLA Luskin School of Public Affairs (aaswsw). I sit klassiske værk *Mennesket som råstof* (2003) udfolder han en organisatorisk og institutionel tilgang til, hvordan organisationer i det moderne samfund fungerer og kan forstås.

Hasenfeld beskæftiger sig med *Human service organisations*, som i den danske oversættelse benævnes *Borgerservicerende organisationer*. Man kan undre sig over denne oversættelse, da en direkte oversættelse nærmere må være menneskeservicerende eller menneskebehandlende organisationer, men trods denne undren vælger vi dog at anvende betegnelsen borgerservicerende organisationer, idet dette er den mest anvendte og udbredte danske benævnelse. Med *borgerservicerende organisationer* menes organisationer, hvis funktion er, ”at beskytte, opretholde og forbedre individers personlige velbefindende ved at definere, forme eller forandre individers personlige egenskaber” (Hasenfeld 2003:15). Sådanne organisationer adskiller sig altså fra andre organisationer ved, at de arbejder direkte med mennesker og har til formål at fremme velfærd hos dem. Mennesker er således deres *råstof*. Eksempler på disse organisationer er bl.a. skoler, hospitaler, daginstitutioner, kommuner og således også om børne- og familieafdelinger.

Hasenfeld beskæftiger sig med de omkringliggende *betingelser* i den *generelle omverden*, der er med til at udforme disse organisationers særlige træk, kendetegn og arbejdsgange. De omkringliggende betingelser kan dreje sig om de gældende økonomiske, politiske, juridiske og kulturelle betingelser (Ibid:80ff). Hasenfeld beskæftiger sig desuden med de *interne organisatoriske forhold* i borgerservicerende organisationer, der influerer på struktureringen af arbejdsopgaver (Ibid:211). De borgerservicerende organisationer er afhængige af alle disse betingelser, der både kan medføre ressourcer og sætte begrænsninger, som organisationerne må indordne sig under. Hasenfeld stræber desuden efter at forstå, hvordan disse betingelser indvirker på interaktionen mellem organisationers medarbejdere og klienter (Hasenfeld 2003:249). Samtidig beskæftiger han sig, dog i mindre omfang, med medarbejdernes personlige karakteristiske egenskaber, herunder hvordan disse ligeledes kan påvirke interaktionen med klienter (Ibid:251).

De gældende *økonomiske betingelser* omhandler bl.a. den økonomiske velstand i samfundet. Denne influerer på de borgerservicerende organisationers økonomiske situation, idet den er med til at afgøre, hvor store eller små økonomiske ressourcer der kan tildeles (Hasenfeld 2003:82). Mængden af økonomiske ressourcer afhænger dog også af samfundets gældende politiske orientering og prioriteringer, idet disse ressourcer er politisk kontrollerede. De økonomiske tilstande kan bl.a.

påvirke, hvordan forholdet mellem mængden af klienter og mængden af tidsmæssige ressourcer er for medarbejderne. Såfremt medarbejderen ikke får tildelt de fornødne ressourcer, eller hvis mængden af ansatte er utilstrækkelig, kan det have en skadelig effekt på relationen mellem dem og klienterne (Ibid:277).

De *politiske betingelser* i samfundet påvirker dog også andre forhold end blot økonomien i de borgerservicerende organisationer. Politikkerne definerer en lang række standarder og vilkår, som organisationerne må imødekomme og efterleve i serviceringen af klienterne. Disse standarder skal bidrage til, at der anvendes alment gældende kriterier i vurderingen af klienternes ret til ydelser (Hasenfeld 2003:88ff.). Standarderne indføres i lovgivninger, hvilket således udgør de juridiske betingelser i omverdenen.

De *juridiske betingelser*, herunder lovgivningen, fungerer som en overordnet rettesnor for medarbejderne og kan bl.a. dreje sig om reguleringer af, hvem der er berettigede til hjælp, hvilke serviceringer de kan tilbydes, hvilke metoder der skal anvendes mv. Endvidere kan de være med til at definere krav til administration i organisationen. Et eksempel på en mere specifik juridisk defineret arbejdsopgave er, at alle klienter skal igennem en *typificeringsproces*, når de henvender sig til en borgerservicerende organisation. Under denne proces indsamler og kontrollerer medarbejderne informationer om klienterne, for derved at kunne sætte en social etiket på dem. Denne etiket får klienterne til at passe ind i de "kasser", der findes i organisationen og afgør desuden, hvilken servicering der er passende (Hasenfeld 2003:268ff.). Samtidig er der dog sjældent tale om specifikt definerede juridiske procedurer, men derimod om "*løst koblet*" og overordnede procedurer, hvilket medfører et betydeligt omfang af *skønsudøvelse* fra medarbejdernes side. De politiske og juridiske betingelser er på mange måder uadskillelige, hvorfor de i flere tilfælde vil blive sidestillet i nærværende speciale.

En fjerde betingelse, som de borgerservicerende organisationer påvirkes af, er de *kulturelle betingelser*, hvormed menes de normativt gældende sociale og moralske værdier i omverdenen. Organisationerne skal sørge for at afspejle de dominerende overbevisninger og ideologier om, hvordan sociale problemer bedst afhjælpes (Hasenfeld 2003:86).

De *interne organisatoriske forhold* påvirker også arbejdsgangene i de borgerservicerende organisationer. Disse organisatoriske forhold tilrettelægger medarbejdernes aktiviteter, hvilket bl.a. kan omhandle arbejdsdeling, strukturering, koordinering og tilrettelæggelse af arbejdsopgaver mv.

(Hasenfeld 2003:211). Disse interne organisatoriske forhold hænger i høj grad sammen med de politiske betingelser, herunder både de lokale og nationale, da begge politiske niveauer træffer adskillige beslutninger, som direkte influerer på de borgerservicerende organisationer.

De *personlige karakteristiske egenskaber* vedrører de mere individuelle interesser, ressourcer og træk hos den enkelte medarbejder (Hasenfeld 2003:251). Det kan bl.a. omhandle graden af medarbejdernes engagement, samt hvorvidt medarbejderne ser på klienterne som subjekter eller objekter. Hvis medarbejderne ser ned på klienterne, f.eks. hvis klienten er blevet pålagt en moralsk degraderende etiket, kan det medføre en følelse af manglende tillid til medarbejderne (Ibid:275ff). Graden af kontrolmekanismer f.eks. overtalelse, tvang eller trusler kan ligeledes medføre dette. Hasenfeld beskæftiger sig i langt mindre grad med disse mere individuelle faktorer, men grundet specialets deskriptive tematikker finder vi det relevant at medtage.

De økonomiske, politiske, juridiske og kulturelle betingelser i den generelle omverden påvirker altså de borgerservicerende organisationer, hvilket de interne organisatoriske forhold og personlige karakteristika ligeledes gør. Alle disse forhold kan både fremme og hæmme arbejdet i organisationerne. Betingelserne påvirker endvidere hinanden, og kan således ikke betragtes isoleret. Medarbejderne tilstræber at udføre *serviceringerne* i overensstemmelse med disse betingelser, mens klienternes interesser og mål kan være anderledes. Disse modstridende ønsker kan gøre det problematisk at opbygge en *tillidsfuld relation* mellem dem, da tillid i høj grad handler om at kunne forene klienternes og medarbejdernes mål. Dette kan især være svært, hvis klienterne bliver påtvunget kontakten med organisationen, ikke aktivt er involveret i beslutningstagningen samt pålægges en social etiket og specifikke serviceringer. Sådanne former for tvang kan, ud over manglende tillid, medføre modvilje og fjendtlighed mod medarbejderen, hvilket kan påvirke klienternes villighed til at indgå i kontakten og derved vanskeliggøre et konstruktivt samarbejde (Hasenfeld 2003:276ff).

Grundet ovenstående finder vi Hasenfelds teoretiske bidrag anvendelig til at brede besvarelsen af problemformuleringen yderligere ud til mesoniveau. Vi er bevidste om, at vi ved valget af Hasenfeld afgrænser os fra at undersøge, hvordan forskellige organisationer indbyrdes påvirker hinanden. Vi finder dog en sådan afgrænsning acceptabel, idet vi ikke anser dette for at have samme grad af relevans for specialets emne.

7.3 Sammenfletning af teori

På baggrund af den foregående teorirelatering vil vi sammenholde Goffmans og Hasenfolds teorier for at synliggøre, hvordan teorierne bidrager med forskellige perspektiver på specialets problemformulering. Desuden vil vi tydeliggøre, hvilke afgrænsninger der følger med valget af disse teorier. Yderligere vil vi til sidst sammenholde teorierne med det tidligere definerede begreb inddragelse (jf. afsnit om begrebsafklaring), som er det mest centrale begreb i nærværende speciale.

Den mikrosociologiske teori og den organisationsteoretiske teori bidrager med hvert deres perspektiv til viden på forskellige niveauer, hvilket menes at kunne bidrage til en bredere besvarelse af problemformuleringen. På mikroniveau anlægger Goffmans teori et dramaturgisk perspektiv på det strategiske spil i mødet mellem mennesker, mens Hasenfolds teori bidrager med et institutionelt og organisatorisk perspektiv på mesoniveau. Som udgangspunkt anser vi således teorierne for at være komplementære, men den kommende teoretiske analyse vil dog vise, om det reelt forholder sig sådan, eller om der også findes konkurrerende elementer.

Med et mikrosociologisk afsæt anvendes Goffmans perspektiv på interaktionen i det sociale møde. Med Goffman afgrænser vi os dermed til det sociologiske mikroniveau og inddrager således ikke et psykologisk mikroniveau, hvor individets indre er i fokus. Endvidere afholder vi os fra at inddrage familiernes og socialrådgivernes liv uden for selve mødet mellem dem. Hasenfolds teori bidrager derimod til et bredere perspektiv på organisationernes omverden og interne betingelser, hvorfor vi med udgangspunkt heri afgrænser os til en analyse af medarbejdernes arbejdsvilkår i kommuners børne- og familieafdelinger og disses betydning af interaktionen med klienterne. Ved denne afgrænsning inddrager vi ikke, hvordan omkringliggende betingelser i klienternes egne liv eventuelt kan influere på denne interaktion. Vi anser dog ikke disse begrænsninger at være indskrænkende for vores besvarelse af problemformuleringen, men derimod som en fordel i og med vi konkret begrænser os til de områder, der er mest relevante herfor.

I de to teoretiske analyser vil vi undervejs sætte analysernes fund op i mod specialets hovedbegreb *inddragelse*. Vi vil således både analysere informanternes oplevelserne ud fra Goffman og Hasenfolds teorier og ud fra den tidligere præsenterede skallering af inddragelse. Herved vil vi undersøge, om der er tale om enten medinddragelse, medbestemmelse eller selvbestemmelse i tvangsanbringelsessagerne. En sådan sondring vil bidrage til en mere nuanceret opfattelse af de fund Goffman og Hasenfolds teorier bidrager til samt til en mere nuanceret besvarelse af projektets problemformulering.

8.0 Teoretisk analyse

De 6 deskriptive tematikker vil i det følgende danne udgangspunkt for den mikrosociologiske og organisationsteoretiske analyse. I analyserne vil vi fremkomme med nuancerede beskrivelser og fortolkninger af informanternes oplevelser. Første del af analysen vil belyses ud fra Goffmans teori med fokus på interaktionen mellem socialrådgivere, forældre og unge. Dernæst breddes analysen ud til mesoniveau ved også at omfatte det strukturelle plan, som belyses ud fra Hasenfelts teori.

8.1 Delanalyse 1 - Mikrosociologisk analyse

Mødet mellem socialrådgiver, forældre og unge kaldes i Goffmans terminologi ansigt-til-ansigt samhandlinger. Det er disse samhandlinger, der vil danne udgangspunkt for den følgende analyse. Denne del af analysen tager afsæt i følgende tematikker:

- *Kommunikation mellem socialrådgiver, unge og forældre*
- *Relation mellem socialrådgiver, unge og forældre*
- *Følelser i sager om anbringelser uden samtykke*

Med Goffmans fokus på spillet mellem mennesker på scenen kan socialrådgivernes, de unges og forældrenes fortællinger om deres indbyrdes kommunikation, relation og følelser belyses. Hermed opnår vi en grundig besvarelse af, hvilken påvirkning disse tematikker har på informanternes oplevelser af inddragelse i tvangsanbringelsessager. I analysen anlægger vi således et dramaturgisk perspektiv som handler om, hvordan forældrene, de unge og socialrådgiverne agerer og fremstiller deres optrædener i møderne med hinanden.

8.1.1 Kommunikation mellem socialrådgiver, unge og forældre

Alle de interviewede socialrådgivere, unge og forældre betragter kommunikation som et væsentligt element i forhold til deres oplevelser af inddragelse. Mere specifikt handler deres beretninger for det første om kommunikationen i de møder, der finder sted, inden der træffes afgørelse om foranstaltning. Derudover handler det om den kommunikation, der muliggør familiernes indsigt i sagsforløbet, samt kommunikationen efter de har fået rollen som forældre til et tvangsanbragt barn

eller som en tvangsanbragt ung. Inden der tages hul på analysen omkring dette, er det dog væsentlig at definere visse relevante begreber, som vil gøre sig gældende for hele den mikrosociologiske analyse.

For at kunne foretage en dybtgående analyse af den informanternes fortællinger om den dramaturgiske forestilling mellem unge, forældre og socialrådgivere, er det afgørende at definere den *scene*, hvorpå forestillingen udspiller sig (Kristiansen 2014:207). Der er i dette tilfælde tale om en *frontstage* der finder sted i de kommunale børne- og familieafdelinger, eller mere specifikt socialrådgivernes kontorer, hvor selve mødet mellem dem finder sted. Scenen udgør således et fysisk sted, men derudover udgør de kommunale retningslinjer og juridiske rammer, som socialrådgiverne arbejder under, ligeledes en del af scenen. Disse retningslinjer indeholder mere eller mindre specifikke regler, procedurer mv., som socialrådgiverne skal forvalte, og er derfor i høj grad med til at definere rammerne for mødet mellem dem, de unge og forældrene. En væsentlig del af disse retningslinjer findes i Serviceloven, som derved bliver en del af scenen.

Socialrådgivernes, de unges og forældrenes *frontstage optrædener* finder sted på scenen, altså i mødet i børne- og familieafdelingen. Gennem disse optrædener forsøger alle parter at styre og kontrollere de indtryk, modparten danner sig af dem (Goffman 1959:9). Socialrådgivernes optrædener er i stort omfang styret af de omkringliggende rammer, der, som nævnt, udgør en del af deres rolle. Disse rammer udgør blot nogle overordnede ledetråde, hvor de mere specifikke vurderinger, handlinger og optrædener er overladt til socialrådgiverne selv. Forældrenes og de unges optrædener er ikke i samme omfang styret af lovgivningen, men derimod af, at der personligt er meget på spil for dem i dette møde. I og med vi ikke har observeret denne frontstage, er vi opmærksomme på, at vi alene har adgang til informanternes beretninger om deres positionering og optræden herpå.

De unges, forældrenes og socialrådgivernes *backstage* er, i modsætning til deres frontstage, dér hvor de kan slappe af og lade op (Kristiansen 2014:207). Dette drejer sig bl.a. om deres personlige hjem, personalestuen mv. I og med vi ikke har foretaget observationer, har vi ikke adgang til informanternes backstage, hvilket heller ikke anses som relevant i forhold til besvarelsen af problemformuleringen. Dette betyder, at analysen blot beskæftiger sig med informanternes fortællinger om deres frontstage optrædener på scenen i det sociale møde. Vi er bevidste om, at vi gennem interviewene opnår adgang til informanternes frontstage optrædener på en anden scene, nemlig den scene hvor vi er forskere, og de er informanter.

Endvidere er det væsentligt at definere socialrådgivernes, de unges og forældrenes overordnede *roller*. Alle disse parter træder ind i en bestemt rolle, når de befinder sig på den ovenfor definerede scene. Inden der tages beslutning om en foranstaltning, træder forældrene ind i rollen som ”forældre med behov for særlig støtte af børne- og familieafdelingen”. Efter iværksættelsen af en tvangsanbringelse placeres forældrene derimod i rollen som ”forældre til et tvangsanbragt barn”. De samme roller gør sig gældende for de unge. Socialrådgiverne befinder sig i rollen, som dem der, på baggrund af lovgivningen, definerer og afgør, hvilken støtte den enkelte familie skal have. Samtidig er en del af deres rolle, at de jf. Serviceloven skal inddrage familierne i disse beslutninger (jf. afsnit om juridiske rammer). Alle parternes roller afstikker visse overordnede samfundsmæssige forventninger til, hvordan de skal spilles. Hvordan rollen mere specifikt udføres, er forskelligt fra person til person og afhænger af det indtryk, de forsøger at skabe af dem selv. Dette vil vi komme nærmere ind på i de kommende afsnit.

Ud over at anvende de allerede nævnte begreber, vil der i afsnittet om kommunikation medtages Goffmans begreb *indtryksstyring* og *social status* (Kristiansen 2014:200ff.).

Møder inden afgørelsen om foranstaltning

Empirien viser, at den kommunikation, der finder sted i møderne mellem familierne og socialrådgiverne, inden der tages stilling til foranstaltning, fylder meget hos informanterne. Disse møder er præget af parternes frontstage optrædener overfor hinanden, hvor de forsøger at skabe et bestemt indtryk af sig selv i spillet, for derved at opnå de roller, de ønsker. Måden, hvorpå de opfatter hinanden, belyses ud fra Goffmans begreber *frontstage*, *indtryksstyring* og *roller* (Kristiansen 2014:204). De unge beretter ikke om deres frontstage optrædener inden beslutningen om foranstaltning, hvorfor de ikke er inddraget i dette afsnit. De manglende beretninger skyldes flere forhold, bl.a. at de enten ikke havde mulighed for indflydelse, eller fordi beslutningen blev truffet akut (dette vil blive uddybet i den organisationsteoretiske analyse).

Nogle af forældrenes udtalelser illustrerer, hvordan de forsøgte at kontrollere det indtryk, socialrådgiverne dannede af dem, inden beslutningen om tvangsanbringelse blev truffet. F1 beretter om, hvordan hun selv oplevede sin rolle som forælder, hvilket hun også ønskede socialrådgiveren skulle opleve: ”Jeg er jo ene-mor til X og X ... Så er jeg ernæringsassistent og har været projektleder i de fleste af årene i en café, hvor jeg har haft 30 aktiverede og sat i gang i køkkenet ...

Og så bruger jeg min tid på alle mine børn. Det er hele mit liv” (F1:1) Hun fortæller videre, at *”Jeg er nok den, der sådan holder overblikket og holder hovedet koldt”* (F1:9). Denne forælder forsøger således at kontrollere situationen ved at få socialrådgiveren til at betragte hende som en forælder med styr på sit liv og som én, der prioriterer sine børn. Dette gør hun for at undgå anbringelse af sit barn. F2 beretter ligeledes om, hvordan hun anså sig selv: *”Jeg er ikke en person, der er misbruger eller ustabil ... jeg har ret til at have mit barn. Der mangler måske nogle ting i mit liv, men kommunen kan jo sagtens hjælpe mig”* (F2:8). Denne forælder forsøger ligeledes at styre det indtryk, socialrådgiveren danner sig af hende for derved at opnå størst muligt personligt udbytte. F3 beretter om en anden måde at optræde på i mødet, nemlig ved at forsøge at indordne sig mest muligt. For ham handlede det om, at *”bare klappe hælene sammen og sige javel”* (F3:18). Dette citat illustrerer, hvordan han forsøger at spille rollen som samarbejdsvillig forælder for derved at opnå det bedste mulige resultat. F4 fortæller om, at hun var bange for, hvordan socialrådgiveren ville vurdere hende som forælder: *”Så passede jeg jo endnu mere på, hvad jeg sagde, og hvad jeg ikke sagde, og hvad jeg gjorde, og hvad jeg ikke gjorde”* (F4:3). Hun forsøger således at styre socialrådgiverens indtryk af hende ved hele tiden at være påpasselig i forhold til, hvordan hun agerer i mødet med socialrådgiveren. Forældrenes beretninger illustrerer således deres forskellige måder at forsøge at indtryksstyre på under mødet med socialrådgiverne, inden der blev truffet afgørelse i sagen. Dette gjorde de i håbet om, at deres egne rolleforslag som *”forælder der kan tage vare på sit barn”* blev inddraget i socialrådgiverens vurdering.

Socialrådgiverne anvender ligeledes indtryksstyring i de første møder med familierne for at opnå det bedste mulige samarbejde med dem. S1 fortæller, at det for hende handler om, *” ... at høre deres synspunkter og forsøge at være anerkendende og forstående”* (S1:2). Socialrådgiveren forsøger derved at skabe et indtryk hos familierne af, at hun er en tillidsvækkende person, der lytter, forstår og inddrager deres meninger i sin vurdering. S4 fortæller om en lignende måde at indtryksstyre på: *”Jeg synes faktisk, at det godt kan betale sig at lægge mange timer i, når man går i gang med ... at lave undersøgelser ... og tage flere af de der snakke end man normalt ville gøre ... Stå lidt mere til rådighed for dem”* (S4:9). Denne socialrådgiver fremsætter således et forslag til, at familierne skal opfatte hende som en socialrådgiver, der tager sig tid til at snakke med dem, og som er tilgængelig og står til rådighed. S2 beretter, at hun fra starten af forsøger at fremstå tillidsvækkende overfor familierne, da det gør det nemmere at få familierne til at acceptere den vurdering, hun efterfølgende skal foretage: *”Vi er jo med helt fra den forebyggende, hvor vi pepper dem op og siger, ’det her skal nok gå’”* (S2:18). Socialrådgiveren forsøger altså at motivere familierne til at tro på, at det nok

skal gå, og at de kan stole på hende. Socialrådgivernes udsagn viser ligeledes, hvordan de, lige som forældrene, forsøger at skabe et positivt indtryk af dem selv hos familierne gennem indtryksstyring.

Forældrenes og socialrådgivernes udsagn om deres oplevelser bidrager altså på hver deres måde til en forståelse af den kommunikation, der foregår mellem dem på scenen. På baggrund af deres oplevelser tolker vi, at begge parter strategisk forsøger at udføre deres frontstage optrædener på den mest rationelle måde, for derigennem at opnå det mest fordelagtige resultat for dem selv i spillet (Kristiansen 2014:210). De forsøger således at styre og kontrollere det indtryk, modparten danner af dem gennem indtryksstyring. Hvad angår forældrene tolkes det, at de i deres frontstage optrædener fremsætter forslag til, at socialrådgiverne skal opfatte dem som en ”forælder der kan tage vare på sit barn”. Forældrene ønsker, at dette rolleforslag skal blive inddraget i socialrådgivernes vurdering af, hvilken foranstaltning der skal iværksættes (Ibid:207). Hvad angår socialrådgiverne, forsøger de ligeledes, via indtryksstyring, at danne et indtryk af dem selv hos familierne som samarbejdsvillige og imødekommende socialrådgivere, der anerkender og inddrager dem i sagen. Det tolkes, at de gør dette i håbet om at opnå en gevinst i form af et velfungerende og nemmere samarbejde med familierne. Desuden gør de det for at opnå familiernes tillid, så det bliver nemmere at overbevise dem om, at deres efterfølgende vurdering om iværksættelse af en foranstaltning er korrekt. Der foregår således i høj grad et spil i kommunikationen mellem familierne og socialrådgiverne under møderne, inden der bliver truffet afgørelse om en foranstaltning, hvor alle parter strategisk foretager de træk, de forventer kan maksimere deres mulighed for, at resultatet bliver som de selv ønsker (Ibid:211).

Indsigt i sagsforløbet

I flere af forældrenes og de unges fortællinger indgår oplevelser af, at det er svært for dem at opnå den indsigt i sagerne, de ønsker, når tvangsanbringelsen er iværksat. De oplever, at dette hænger sammen med deres og socialrådgivernes ulige roller. Dette afsnit vil derfor blive analyseret ud fra Goffmans begreber *roller* og *social status*, hvor deres rollers forskellige status samt den skæve magtfordeling i spillet mellem dem vil blive analyseret nærmere (Goffman 1959:34).

F4 fortæller, at hun flere gange har erfaret, at det er svært for hende at få besvaret sine spørgsmål, når hun på egen hånd deltager i møder med socialrådgiveren (F4:9). Hun uddyber dette med et konkret eksempel: *"Jeg oplever, at ved at FBU¹ tager med derud, med over til forvaltningen, der kan vi få svar på nogle ting med det samme"* (F4:9). Ved at have en bisidder med, hvis rolle indebærer en højere social status, oplever F4 således, at hun i højere grad får svar på sine spørgsmål, end når hun deltager i møderne på egen hånd. Den samme forælder fortæller videre om en lignende oplevelse: *"... For eksempel når vi har bedt om at få X [datterens] handleplan, så kommer den handleplan kun, fordi vores advokat har bedt om den, ikke fordi vi har bedt om den"* (F4:18). F4 oplever altså også her, at hendes advokat, grundet en rolle med højere social status, har lettere ved at indhente informationer i tvangssagen, end hun selv har. For at få indsigt i sagsforløbet kan forældrene søge om aktindsigt, men om dette fortæller F3: *"Ofte når vi kom og spurgte om noget, så skulle vi rykke både en og to og tre gange for at få svar ... Og gang på gang når vi har fået sagsakter, jamen så har der manglet sagsakter, hvor vi så har måttet gå hen og rykke for og altså for fanden da"* (F3:16). Med en rolle som forælder til et anbragt barn oplever han altså at have så lav en social status, at hans anmodninger om aktindsigt ikke altid imødekommes af socialrådgiveren. F3 beretter videre, hvor vigtigt det er at få indsigt i sagerne for at kunne opnå en følelse af inddragelse: *"Lyt til forældrene, tag dem med på råd, inddrag forældrene så meget som overhovedet muligt, for jo mere vi bliver inddraget, jo nemmere er vi at samarbejde med. Der er ikke noget værre end at have følelsen af, jamen du skal samarbejde med nogen om din datter, men du har egentlig ikke noget at skulle have sagt"* (F3:16). F3 forsøger således at understrege vigtigheden i, at forældrene reelt får indsigt og bliver inddraget. Heri ligger således et ønske om at blive behandlet ud fra en rolle som forælder med visse rettigheder. I forhold til oplevelsen af at få indsigt i sagsforløbet fortæller F2 om en positiv oplevelse: *"Altså X kommune er jeg glad for, da det er samarbejde, og jeg bliver hørt"* (F2:19). Denne forælder oplever således at få indsigt og blive inddraget, hvilket medfører en oplevelse af samarbejde. Hendes oplevelse adskiller sig derved fra de øvrige forældre. De fleste forældre oplever altså, at det er vanskeligt at få indsigt i sagsforløbet, samt at det er nemmere for fagpersoner med højere social status at få adgang til den viden, forældrene ønsker. Dog afviger en forælder fra denne oplevelse, hvor hendes sociale status ikke lader til at påvirke hendes oplevelse af at blive inddraget.

---

¹ FBU er forældrelandsforeningen, der støtter og rådgiver forældre, hvis børn eller unge er anbragte.
<http://fbu.dk>

De unge beskriver også oplevelser af, at deres sociale status har betydning for at opnå indsigt i sagerne. Om at få indsigt i og forståelse for sin sag fortæller U2: *"Altså selv den dag i dag forstår jeg ikke, hvad de har sagt. Jeg er ikke helt med"* (U2:5). Og videre siger han uddybende: *"Nej, altså ærligt, jeg forstår ikke en dyt af det. Ikke en dyt. Det eneste jeg har forstået, det er, at jeg skal sidde her sammen med en halvfed pædagog, det er det eneste. Man [socialrådgiveren] skal fortælle mig tingene direkte ... og det gør hun ikke"* (U2:9). I sin fortælling herom understreger U2, at han ikke forstår de oplysninger, socialrådgiveren giver ham. Hans oplevelse er derimod, at han, bliver talt hen over hovedet på, hvorfor det er vanskeligt for ham at opnå indsigt og føle sig inddraget i sagsforløbet. U1 oplever heller ikke, at han som tvangsanbragt ung, får indsigt eller bliver inddraget i sagen. Han fortæller, at *"... jeg har ikke en skid at skulle have sagt"* (U1:8). U3 beretter også om lignende oplevelser som de to ovenstående unge (U3:20). Indsigten i sagsforløbet opleves altså som sparsom af de unge, som i flere tilfælde beskriver, at de som "tvangsanbragt ung" ikke ved, hvad der skal ske videre i deres sag. Denne mangelfulde kommunikation medfører, at de unge ikke føler sig tilstrækkeligt inddraget i sagen.

Den forskellige sociale status i parternes roller fortæller socialrådgiverne også om. De oplever, ligesom familierne, at denne skævhed vanskeliggør kommunikationen og mindsker familiernes oplevelser af at blive inddraget. S2 orienterer om følgende oplevelse: *"... der er ikke nogen tvivl om, at det er et magtapparat, der kører, når man laver en tvangssag ... der er jo en kæmpe skæv magtfordeling, som gør det rigtig rigtig svært og det tænker jeg, det er noget af det, der gør det rigtig svært at samarbejde"* (S2:6). Hun beretter således om en oplevelse af, at den skæve magtfordeling mellem deres roller vanskeliggør samarbejdet mellem hende og familierne i tvangsanbringelsessager. Om den forskellige sociale status, hvor socialrådgiverne har større magt end forældrene, fortæller S4: *"Altså, det jeg måske mest har oplevet i forhold til tvang, det har været sådan en afmagtsfølelse ved de her forældre"* (S4:2). Socialrådgiveren oplever, at forældrene, grundet deres lave sociale status, føler sig afmægtige i kommunikationen med socialrådgiverne, hvilket medfører en oplevelse af manglende inddragelse i sagen. I forhold til de ulige roller fortæller S1 ligeledes: *"Jeg tror, at lige meget hvor imødekommende og lige meget hvad for et rum, man får skabt og lige meget, hvor godt samarbejdet egentligt er, og tingene kan være i en ordentlig og respektfuld tone, så tror jeg faktisk, aldrig de vil føle sig inddraget"* (S1:5). Socialrådgiveren oplever altså, på trods af hendes forsøg på at imødekomme og samarbejde med familierne, at den ulige og skæve magtfordeling mellem dem altid vil være en hindring for, at de oplever at blive inddraget. Socialrådgiverne er altså bevidste om, at parternes forskellige status kan påvirke

kommunikationen mellem dem. Derimod oplever de ikke, at familiernes lavere sociale status influerer på deres mulighed for at opnå indsigt i sagerne. Én mulig årsagsforklaring på familiernes oplevelse af manglende indsigt kan, ifølge socialrådgiverne, være, at de har vanskeligt ved at forstå de informationer, de modtager om sagsforløbet. Herom fortæller en socialrådgiver, at *”selv om der kommer gode begrundelser, så forstår de det ikke. Det er det samme med de her handleplaner, dem forstår de heller ikke”* (S1:13). Socialrådgiveren oplever, at selv om argumenterne er velbegrunderet og velbeskrevet, så forstår familierne dem ikke, hvilket medfører en oplevelse af ikke at blive inddraget. Som følge af dette understreger samme socialrådgiver vigtigheden af, at: *” ... give den rette vejledning og være ærlig og være bevidst om, hvordan er det, man formulerer sig og henvender sig ...”* (S1:17). Socialrådgiveren anser således familiernes manglende forståelse som en forklaring på deres oplevelse af manglende indsigt. Socialrådgiverne oplever altså, at de forskellige sociale status og det skæve magtforhold har en betydning for samarbejdet med familierne i tvangsansbringelsessager, men ikke for familiernes oplevelse af ikke at kunne få indsigt. Derimod oplever de, at familiernes manglende forståelse kan være årsagsforklaring hertil.

På baggrund af ovenstående tolkes det at det uundgåelige ulige forhold mellem parterne i spillet, gør forudsætningerne for et velfungerende samarbejde vanskeligt. Forældrenes, de unges og socialrådgivernes roller med forskellige sociale status (Goffman 1959:27&35) har således betydning for kommunikationen, samt for familiernes oplevelser af manglende indsigt og medbestemmelse. Forældrene oplever, at de, grundet deres lave sociale status som ”forælder til et tvangsansbragt barn”, ikke kan opnå den indsigt, de ønsker, f.eks. vedrørende aktindsigt, udlevering af handleplanen samt besvarelse af spørgsmål. De oplever derimod, at fagpersoner med højere social status i større omfang bliver imødekommet af socialrådgiverne. Sådanne oplevelser tolkes at bidrage til en oplevelse af manglende medbestemmelse. Oplevelserne hos de unge er, at de, på baggrund af deres rolle som ”tvangsansbragt ung”, ikke har noget at skulle have sagt, samt at de ikke bliver informeret om, hvad der foregår i sagen. De oplever derfor, at de ikke forstår, hvad der sker på scenen. Sådanne oplevelser medfører, ligesom hos forældrene, oplevelser af manglende medbestemmelse. Socialrådgiverne oplever ligeledes, at den skæve rollefordeling har betydning for samarbejdet mellem dem, men oplever ikke, at det har betydning for familiernes mulighed for at opnå indsigt og inddragelse i sagen. De forklarer derimod den manglende indsigt og inddragelse med, at familierne ikke har forståelse for sagen, hvilket også delvist stemmer overens med de unges oplevelser. Socialrådgiverne er bevidste herom og forsøger derfor at skabe gennemsigtighed i deres vurderinger, hvilket de dog ikke altid formår. Selvom socialrådgiverne ikke anser deres

forskelligartede roller og status som en forklaring på den manglende indsigt og medbestemmelse, tolker vi alligevel, at det kan være en årsag. Dette skyldes, at socialrådgiverne, grundet deres rolle som fagperson ansat i børne- og familieafdelingen, har et ganske andet begrebsapparat end familierne. En del af de begreber, der kommunikeres i tvangsanbringelsessager, kan fremstå almene og letforståelige for socialrådgiverne, men for familier, der ikke er vant til at færdes i systemet, kan begreberne være yderst vanskelige at begribe. Dette er socialrådgiverne muligvis ikke bevidste om, men det medfører en oplevelse af manglende indsigt, forståelse og medbestemmelse hos familierne. Her skal det ydermere påpeges, at socialrådgiverne er forpligtede til at kommunikere med familierne på en sådan måde, at de forstår budskabet (jf. Vejledning nr. 3 til Serviceloven, pkt. 16). Med socialrådgivernes viden om forældrenes og de unges manglende forståelse, kan man sætte spørgsmålstegn ved, om de i disse tilfælde reelt lever op til forpligtelserne i Serviceloven.

Møder under anbringelsesforløbet

Som redegjort for i første afsnit forsøgte de interviewede forældre gennem indtryksstyring at levere den bedst mulige præstation overfor socialrådgiverne, inden beslutningen om tvangsanbringelsen blev truffet. Dette gjorde de for at undgå anbringelse af deres børn. Forældrene formåede dog ikke at opnå det resultat de ønskede, men tabte derimod forhandlingerne i spillet og fik deres børn tvangsanbragt.

Empirien viser dog, at forældrene, på trods af at de er påtvunget en foranstaltning og ikke fik anerkendt deres rolleforslag, ikke stopper forsøget på at indtryksstyre dér. Både forældrene, socialrådgiverne og nu også de unge forsøger fortsat at indtryksstyre i møderne under anbringelsesforløbet, altså på den scene familierne er tvunget ind på. Alle parterne forsøger således strategisk at planlægge og udføre deres træk på den mest rationelle måde, for derved at opnå det størst mulige personlige udbytte (Kristiansen 2014:210). Dette afsnit vil derfor blive analyseret ud fra Goffmans begreber *indtryksstyring*, *rolle* og *strategisk spil*.

F1 fortæller, at hendes § 54 støtteperson² forsøger at lære hende at bevare roen og udtrykke sig mere konstruktivt under møderne, for derved at fremstå som en fornuftig forældre: *"Hun [støttepersonen] siger; ... 'det er bedre, hvis du siger, at jeg sidder som bekymret forældre', og det kan jeg godt følge hende i, at det lyder anderledes, end at jeg sidder der som en eller anden ophidset mor, og man bliver også taget mere alvorligt"* (F1:8). Denne forælder har således lært, at hun danner et bedre indtryk af sig selv hos socialrådgiveren ved at kommunikere konstruktivt og mindre ophidset, hvilket medfører et bedre udbytte i form af øget medbestemmelse. Her ses således et tydeligt forsøg på indtryksstyring. F3 fortæller, at han tidligere har haft svært ved at fremvise en sådan selvkontrol i de stressede møder med kommunen. Han fortæller om en konkret oplevelse efter et møde: *"Så løb følelserne af med mig. Så jeg kom til at skrive en ikke så pæn sms tilbage om, at jeg fandtme havde lyst til at slå hende"* (F3:10). F3 formåede ikke at agere hensigtsmæssigt i situationen, og spillede således ikke sin rolle på en måde, der kunne medføre en gevinst for ham. F3 fortæller videre, at han møder modstand fra socialrådgiverne, og bliver ikke inddraget, såfremt han udtrykker utilfredshed overfor dem. Et eksempel herpå er, at han udtrykte stor misfornøjelse med rammerne for samværet: *"Det fik den konsekvens, at man [socialrådgiveren] gik i børn og unge-udvalget på grund af det dårlige samarbejde"* (F3:11). Denne forælder har som følge af sådanne oplevelser tillært sig selv at fremstå som en mere rolig og samarbejdsvillig forælder overfor kommunen. Som følge af denne adfærdsændring oplever han: *"Der oplever jeg ... en kommune, der er mere og mere lydhør, der er mere samarbejdsvillig, tingene kan bedre lade sig gøre. Jeg oplever en kommune, der ikke er så bureaukratisk"* (S3:15). Her ses således igen et klart forsøg på indtryksstyring fra forælderens side, som i dette tilfælde ser ud til at lykkes. Forældrene planlægger altså rationelt deres adfærd på en sådan måde, at de opnår størst muligt personligt udbytte og inddragelse i møderne med socialrådgiverne. Dog ses også et eksempel på, at en forælder ikke altid magter at være strategiske, men derimod lader følelserne løbe af med sig, fordi disse møder omhandler så sårbare emner.

De unge forsøger også at kontrollere de indtryk, socialrådgiverne danner af dem for derigennem at få mest muligt ud af møderne med socialrådgiverne. U1 fortæller om dette: *"Så fandt jeg ud af den gang, at man kunne tage dem og snøre dem rundt om ens lillefinger, og det gjorde jeg, og så var det meget sjovt"* (U1:3). Han fortæller videre: *"Også fordi jeg smiler så meget og ihh, det kan hun godt lide ... Og så på torsdag, der skal jeg bare give den hele smøren. Der skal jeg til møde derovre og*

---

² Som forældre til et anbragt barn har man krav på at få tilbudt en støtteperson af børne- og familieafdelingen (jf. Servicelovens § 54).

fortælle om, hvad jeg gerne vil” (U1:13). U1 forsøger altså at manipulere og kontrollere socialrådgiverens indtryk af ham gennem sin frontstage optræden. Han spiller rollen som en smilende og venlig ung, idet han har erfaret, at dette medfører, at socialrådgiveren i nogle tilfælde *”lytter til mig*” (U1:3). En anden ung fortæller, hvordan det kan være svært at kontrollere sin adfærd under møderne med socialrådgiveren, fordi han bliver følelsesmæssigt påvirket af socialrådgiverens udsagn. Han fortæller om et konkret eksempel, hvor han ikke formåede at styre sig: *”Jeg råbte og skreg og spillede klovn*” (U2:3). Han fortæller videre, at hans vredesudbrud var forårsaget af en manglende forståelse for det, socialrådgiveren orienterede ham om: *”Det forstod jeg ikke helt, så derfor gik jeg bersærk*” (U2:5). Han fortæller alligevel efterfølgende, at han godt ved, hvordan han skal spille sin rolle for at opnå højere inddragelse i sagen: *”Jeg skal bevise overfor hende, at det med at blive taget af politiet det kan jeg godt holde mig væk fra*” (U2:6). U2 er altså bevidst om, hvordan han gennem sin adfærd bedst muligt kan styre socialrådgiverens opfattelse af ham, for derved at opnå en gevinst. Han er dog ikke altid i stand til at gennemføre dette, fordi hans følelser i nogle tilfælde tager over og bliver styrende for hans optræden. De unge anvender således i lige så høj grad som forældrene indtryksstyring i møderne med socialrådgiverne under anbringelsesforløbet.

Socialrådgiverne oplever, at de, som følge af iværksættelsen af tvangsanbringelsen, pålægges rollen som *”den onde”* i de efterfølgende møder. Herom fortæller S3, at den socialrådgiver *”... der laver tvangsanbringelsen bliver jo lidt den onde på en eller anden måde*” (S3:3). Hun oplever således, at familiernes frustrationer bliver målrettet den socialrådgiver, der har forelagt sagen for Børn og Unge-udvalget, hvilket gør kommunikationen mellem dem vanskelig. Socialrådgiverne oplyser, at de forsøger at ændre på familiernes opfattelse af dem for derigennem at lette samarbejdet. S3 beretter, at det hjælper at have *”den anerkendende tilgang i, at I er alt andet lige forældre til jeres barn ... for også at anerkende dem og deres forældreskab*” (S3:9). Hun forsøger altså via indtryksstyring at spille rollen som en socialrådgiver, der, på trods af tvangsanbringelsen, anerkender deres forælderroller. S2 fortæller, at hun, ved at imødekomme nogle af forældrenes ønsker under anbringelsesforløbet, forsøger at give dem et indtryk af, at hun er en socialrådgiver, der inddrager dem og er samarbejdsvillig. Hun fortæller, at hun *”... har en snak med forældrene og får et indblik i, hvad de har af forventninger ... hvad de har af ønsker til, hvad deres barn har behov for. Altså, helt ned i sådan nogle helt små ting som, hvordan er putteritualerne, bestemte kæledyr og kunne det være en god idé, hvis der var en kat eller kunne der være et eller andet*” (S2:2). S2 udfører således sin optræden på en sådan måde, så hun forsøger at danne et indtryk af sig

selv som forstående og inddragende. Dette gør hun ved at give forældrene en form for medbestemmelse i anbringelsesforløbet, hvilket også er et klart forsøg på indtryksstyring. En anden socialrådgiver oplever, at det ikke altid er muligt at ændre forældrenes opfattelser af den enkelte socialrådgiver, hvorfor der i disse tilfælde bør anvendes en anden handling: ” ... *der er en rigtig god logik i det der med, at skifte [socialrådgiver]*” (S3:5). Fordelen herved er, at den nye socialrådgiver ”*kommer som ny og ... har ikke andel i det her*” (S3:5). Om et konkret eksempel herpå fortæller hun: ”*De [familien] synes jeg var skrækkelig, men jeg tror, de har et fint samarbejde med X [den nye socialrådgiver]*” (S3:5). Dette er således en anden manipulerende og strategisk måde at indtryksstyre på, nemlig ved at anerkende forældrene i, at de anser socialrådgiveren som ”den onde” samt at give dem et positivt indtryk af en anden socialrådgiver. Derved maksimeres udbyttet i sidste ende alligevel for børne- og afdelingen ved, at der opnås en bedre kommunikation og samarbejde med familierne. Socialrådgiverne forsøger således, ligesom både forældrene og de unge at anvende strategisk indtryksstyring til at opnå det største udbytte i møderne under anbringelsesforløbet.

På baggrund af ovenstående tolker vi, at alle parter i høj grad anvender indtryksstyring i deres frontstage optrædener i spillet. De forsøger alle at handle rationelt og strategisk for at kontrollere modpartens indtryk af dem selv og derved maksimere deres mulighed for at resultatet bliver, som de selv ønsker det (Kristiansen 2014:211). Både forældrene og de unge forsøger strategisk, gennem indtryksstyring, at fremstå samarbejdsvillige og imødekommende for at opnå mest mulig inddragelse, herunder medbestemmelse og evt. selvbestemmelse, i beslutninger i møderne, hvilket tolkes at lykkes i et vist omfang. Socialrådgiverne forsøger bevidst at tilføre deres egen karakters værdi ved at optræde som forstående, anerkendende og inddragende socialrådgivere for derigennem at lette samarbejdet med familierne. Jo lettere samarbejdet er, desto nemmere bliver deres arbejde med disse familier. Hvis denne form for indtryksstyring ikke lykkes dem, fortæller en af dem, at hun i stedet for forsøger at danne et positivt indtryk af en kollega for at opnå samme fordelagtige resultat for børne- og familieafdelingen. Hvorvidt det lykkes parterne at indtryksstyre og manipulere i spillet, beror i høj grad på deres evne til at fremvise selvkontrol i stressede situationer, hvilket tolkes at være nemmere for socialrådgiverne under disse møder (Ibid:212). En sådan rationalitet og selvkontrol kan være vanskelig for forældrene og de unge at opretholde, hvilket også fremgår af nogle af deres fortællinger, idet de har meget på spil på denne scene. Derfor er der i højere grad risiko for, at de mister fatningen, da det er deres liv det gælder og ikke socialrådgivernes. Samtidig er der, som beskrevet i forrige afsnit, en skæv magtfordeling mellem

dem, hvilket medfører, at socialrådgivernes stemmer vægtes højere end familiernes. Dette kan ligeledes bidrage til følelser af vrede, afmagt og manglende medbestemmelse, hvilket må antages at kunne forstyrre deres evne til at agere strategisk og manipulerende.

8.1.2 Relation mellem socialrådgiver, unge og forældre

Af den indsamlede empiri fremgår det, at relationen mellem socialrådgivere, forældre og unge er af stor betydning for samarbejdet mellem parterne og for oplevelsen af inddragelse. Informanterne beretter i denne forbindelse om den relation, der opstår mellem parterne efter forældrene har fået rollen som ”forælder til et tvangsanbragt barn”. Relationen vil blive belyst med anvendelse af Goffmans begreber *roller* og *det strategiske spil* (Kristiansen 2014:223).

Rollen som ”forælder til et tvangsanbragt barn”

Som tidligere redegjort for forsøgte de interviewede forældre, gennem indtryksstyring, at levere den bedst mulige præstation overfor socialrådgiverne inden beslutningen om tvangsanbringelsen blev truffet. Dette gjorde de som et led i det *strategiske spil* for at undgå anbringelse af deres børn. Som følge af, at alle deres sager er endt med tvangsanbringelser er deres rolleforslag som ”forælder der kan tage vare på sit barn” og forsøg på indtryksstyring ikke blevet anerkendt af socialrådgiverne. Forældrene har således tabt forhandlingerne til socialrådgiverne, der, via den rolle de har på scenen, har definitionsmagten. Socialrådgiverne har således placeret forældrene i *roller* som ”forældre til et tvangsanbragt barn”, hvilket påvirker relationen mellem dem. De unge er ikke inddraget i dette afsnit, idet de ikke beretter om deres oplevelser af at blive pålagt rollen som ”tvangsanbragt ung”.

De interviewede forældre beretter, at de, som følge af deres nye roller som ”forælder til et tvangsanbragt barn”, ikke længere oplever at blive betragtet som deres barns forældre. F1 fortæller om dette: ” ... jeg skal hele tiden minde dem om, at det er mig, der er mor. Ja, det skal jeg. Du føler faktisk lidt, at du bliver talt hen over hovedet” (F1:14). Med denne oplevelse føler F1, at den rolle hun er placeret i bidrager til, at hun bliver talt hen over hovedet af socialrådgiveren og derudover ikke får medbestemmelse som mor til sit barn. Hendes forsøg på at fremhæve sig selv som mor kan endvidere anses som et forsøg på at distancere sig fra den rolle, hun er placeret i. F2 beretter om samme oplevelse: ”Jeg blev hele tiden ignoreret, og jeg blev ikke hørt som mor” (F2:5). Denne mor

har således samme oplevelse af ikke at blive anerkendt og inddraget som mor til sit barn efter iværksættelsen af tvangsanbringelsen. En lignende oplevelse beskriver F3: *"Jeg har følt nogen gange, at forvaltningen har sagt, nu skal du høre her lille ven, vi ved bedre"* (F3:17). Ud fra rollen som "forælder til et tvangsanbragt barn" oplever han, at socialrådgiveren taler ned til ham. Forældrene har altså et stort ønske om, at de, ud over de pålagte roller som "forælder til et tvangsanbragt barn", også kan bevare rollerne som biologiske forældre. I og med de ikke oplever, at dette ønske imødekommes, påvirker det relationen mellem dem samt deres oplevelser af manglende medbestemmelse.

På baggrund af forældrenes nye roller som "forælder til et tvangsanbragt barn" oplever socialrådgiverne også, at relationen mellem dem bliver problematisk. Dette skyldes, at forældrene distancerer sig fra den pålagte rolle og i stedet holder fast i rollen som forældre. S1's erfaring er, at forældrene oplever, at: *"... det er dem der ved, hvad der er bedst for deres barn, og det har de ikke fået [lov til at bestemme]"* (S1:5). Hun fortæller endvidere, at dette skyldes, at *"... vi fastholder, at det skal være en tvang"* (S1:5). Socialrådgiveren oplever altså, at relationen mellem dem bliver problematisk som følge af, at socialrådgiveren ikke inddrager dem som forældre, der ved, hvad der er bedst for deres barn, men derimod fastholder dem i rollen som "forælder til et tvangsanbragt barn". S4 fortæller herom: *"... altså der er da nogle, der har siddet og sagt, at jeg er mor og må ikke bestemme noget som helst. Men nej, det må de ikke, og det er der jo en grund til"* (S4:10). Hun pointerer endvidere vigtigheden i at forsøge at imødekomme deres ønske om rollen som forældre, og siger: *"... jamen du er stadig deres mor og du er stadig vigtig i deres liv"* (S4:10). Samtidig påpeger hun nødvendigheden i at understrege, hvad tvangsanbringelsen har af konsekvenser for deres rolle overfor barnet, herunder at *"... du er stadig forældremyndighedsindehaver, men så ophører dine rettigheder egentlig også stort set dér"* (S4:10). Denne socialrådgiver erfarer således, at forældrene ikke længere oplever at blive inddraget tilstrækkeligt i deres børns liv efter tvangsanbringelsen, hvilket påvirker relationen mellem dem. Hun påpeger endvidere vigtigheden af, at imødekomme forældrene og påpege, at de fortsat er forældre, men at visse rettigheder er blevet frataget dem som følge af deres rolle som "forælder til et tvangsanbragt barn". Socialrådgiverne er enige med hinanden i, at forældrenes pålagte roller bidrager til, at relationen til forældrene bliver vanskelig. Om dette fortæller S2, at *"... de [forældrene] kan have så stor en foragt over for deres rådgiver, at de ikke har lyst til at have kontakten"* (S2:5). S3 er enig med S2 i, at relationen til

forældrene bliver vanskelig som følge af, at de foragter socialrådgiveren (S3:3). Socialrådgiverne oplever altså, ligesom forældrene, at forældrenes pålagte roller vanskeliggør relationen mellem dem. Desuden oplever socialrådgiverne, at det mindsker forældrenes oplevelser af at blive inddraget i sagen.

På baggrund af ovenstående tolkes det, at forældrenes tab i forhandlingen om roller påvirker relationen til socialrådgiverne, samt medfører til forældrenes oplevelser af utilstrækkelig medbestemmelse og selvbestemmelse. Forældrene får afvist det billede de, via deres optræden, har forsøgt at skabe af dem selv på scenen, og oplever derfor ikke længere at blive anset som barnets forælder, men som indehaver af en mindre betydningsfuld rolle. Dette fremgår af både socialrådgivernes og forældrenes beretninger. Forældrene omfavner således ikke den socialt situerede rolle, de placeres i som ”forældre til et tvangsanbragt barn”, men distancerer sig derimod fra den (Kristiansen 2014:223). Det tolkes endvidere, at forældrene, trods dette, fortsætter med strategisk at spille spillet for at forsøge at fremhæve et billede af dem selv som barnets forældre med visse rettigheder. Dette gør de i håbet om at tilføre deres rolle størst mulig værdi og opnå mest mulig inddragelse i sagsforløbet (Ibid.). Den afvisning forældrene oplever af deres iscenesatte rolle i tvangsanbringelsessager, samt den distance de tager til den pålagte rolle, antages at adskille sig fra sager om frivillige anbringelser. Dette skyldes, at forældrene og socialrådgiverne i frivillige anbringelser sandsynligvis i højere grad opnår enighed om forældrenes roller. Skævheden i magtfordelingen mellem dem vil i langt højere grad fremhæves i sager om anbringelser uden samtykke, i og med socialrådgiverne har magten til at træffe beslutninger imod forældrenes vilje. Forældrene vil som følge heraf ikke opleve at få medbestemmelse i disse sager. Dette kan være svært at undgå i disse sager, men er ikke desto mindre et væsentligt element i forhold til relationen mellem parterne.

8.1.3 Følelser i sager om anbringelser uden samtykke

I samtlige interview med både socialrådgivere, forældre og unge fremgår det, at anbringelserne uden samtykke i høj grad er påvirket af mange svære følelser. Ved anvendelse af Goffmans begreb *emotionologi* og det *strategiske spil* vil vi analysere parternes følelser i tvangsanbringelserne med afsæt i informanternes fortællinger om deres samhandlinger (Kristiansen 2014:216).

Beslutningerne om tvangsanbringelse og samvær

Det er gennemgående for de interviewede forældre og unge, at selve afgørelsen om anbringelsen følelsesmæssigt er den sværeste, hvilket også understreger deres uenighed i denne beslutning. Dernæst beretter de i høj grad om, hvor følelsesmæssigt svært det er for dem, når også beslutningen om samvær skal træffes, hvis de er uenige i omfanget her af.

En forælder fortæller om sine følelser, da hun fik kommunens afgørelse om tvang: *"... der vil jeg indrømme, at der ramlede verden. Altså, jeg gik fuldstændig i sort. .. Jeg husker det som, at jeg gik fuldstændig i krampegråd og følte selvfølgelig ikke, at der var mere at leve for. Og reagerede fuldstændig ... altså jeg blev så ked af det, at jeg rejste mig op, så stolen væltede"* (F4:4). F2 beskriver, at hun havde lignende følelser, da hun fik beskeden om tvangsanbringelsen: *"Jeg var helt forvirret, så jeg forsøgte at tage mit eget liv. Så blev jeg indlagt på hospitalet. Så blev jeg ustabil og kunne ikke koncentrere mig om, hvorfor det blev sådan der. For det var det største chok, jeg fik i mit liv, at mit barn blev taget fra mig"* (F2:2). Hun fortæller videre: *"Jeg blev ... ophidset og råbte til min sagsbehandler, "Hvordan kan I gøre det her i mod mig og mit barn?"* (F2:7). F2 fortæller om, hvor psykisk nedbrydende det var for hende at modtage beskeden om, at hendes barn skulle anbringes mod hendes vilje. Dette genkender F3, som fortæller: *"Jeg sad bare med mit barn i armene og sad og kiggede på hende og beundrede hende, og jeg må indrømme, jeg havde rigtig rigtig mange tanker den aften ... jeg er glad for i dag ... at jeg ikke gjorde alvor af dem"* (F3:3). Hertil fortæller han videre: *"... det var alt lige fra at stikke af med hende, til at kaste hende ud af vinduet, fordi når jeg ikke kunne få hende, så skulle de [kommunen] i hvert fald heller ikke have hende"* (F3:4). F3 fortæller om, hvilke voldsomme tanker det vakte hos ham, at hans barn skulle anbringes mod hans vilje. Det er således følelsesmæssigt svært for forældrene at modtage beskeden om, at deres barn skal anbringes uden deres samtykke, hvilket F1 også beskriver: *"Det er jo fordi, når man er vant til at have en hverdag, som hele tiden drejer sig om X [barnet], så lige pludselig at få det taget fra én. Det kan man ikke bare, jeg kan i hvert fald ikke"* (F1:1). Om afgørelsen om samvær fortæller en forælder: *"Altså selvfølgelig blev jeg ked af det og skuffet, for hvorfor jeg ikke kan være sammen med mit barn ... når jeg ikke fejler noget"* (F2:20). F2 fortæller om, hvordan det er følelsesmæssigt hårdt ikke at have samvær med sin datter i det omfang, hun selv ønsker det. Om den manglende inddragelse i beslutningen om samværet fortæller en anden forælder: *"... fordi det gør os endnu mere vrede... det der med samvær... for på et tidspunkt i starten, så kom de, når vi havde søgt om mere samvær: "jamen, det kan X [datteren] altså ikke klare, og det er også så stor en*

afstand". *Jamen, for filan, det er jo ikke os, det har valgt, at det [anbringelsesstedet] skal være i X [byen, hvor datteren er anbragt]*" (F4:24). F4 bliver således vred og uforstående overfor socialrådgiverens argument for beslutningen om samværet og oplever ikke at få medbestemmelse. Forældrenes fortællinger om oplevelserne og de mange svære følelser i forbindelse med beslutningerne om tvangsanbringelsen og samværet er således enslydende. Det fremgår tydeligt, at disse situationer er følelsesmæssigt meget svære for forældrene og de oplever at have meget på spil i disse situationer.

De unge fortæller også om følelserne i forbindelse med beslutningen om anbringelsen og samværet, men her fremkommer også andre følelser end forældrenes. En ung fortæller herom: *"Altså, hvis de bare fjerner én, og man er fucking ligeglad, så bliver man bare endnu mere ligeglad"* (U3:10). Hos U3 opstår der altså en følelse af ligegyldighed. Følelsen af ligegyldighed fortæller en anden ung også om, da han fik forklaringen på tvangsanbringelsen: *"Ja, jeg begyndte bare at grine indvendigt"* (U1:5). Selv om han udtrykker at være ligeglad, fortæller han videre: *"Jeg ville gerne bo hos min mor"* (U1:3). Hos U1 opstår der således ambivalente følelser om tvangsanbringelsen, hvortil han på den ene side griner af beslutningen og virker ligeglad, men samtidig ville ønske, at han kunne bo hos sin mor. En tredje ung fortæller om sin uenighed i anbringelsen: *"Jeg råbte og skreg. Og jeg er en type ... når jeg er sur og magtesløs, så begynder jeg at græde. Så gik jeg bare ned og røg en cigaret, det var det eneste, jeg kunne gøre"* (U2:5). Den unge fortæller således om, hvilke svære følelser det vakte hos ham, da han modtog beskeden om tvangsanbringelsen. En fjerde ung understreger, at *"selvfølgelig har det været hårdt"* (U4:6), selv om hun var enig i beslutningen om anbringelsen. De interviewede unge udtrykker også deres følelser i forhold til beslutningen om samvær. Den ene ung fortæller: *"Man kommer aldrig til at elske dem [socialrådgiverne]...fordi de hele tiden skal blande sig i ens liv"* (U3:10). U3 beskriver således, hvordan hun oplever, at det følelsesmæssigt påvirker hende når socialrådgiverne blander sig i samværet med familien. En anden ung fortæller: *"... der er ikke nogen, der skal komme mellem mig og så min lillebror og min far"* (U2:7). Således er der også svære følelser på spil for U2, når socialrådgiveren træffer beslutning om samvær med familien. En tredje ung fortæller om sin oplevelse med beslutningen om samvær: *"... så måtte jeg jo heller ikke se hende [moderen], fordi jeg var tvangsfjernet"* (U4:3). U4 fortæller videre; *"... det var rigtig hårdt"* (U4:3). Det er altså U4s oplevelse, at hun ikke måtte se sin mor på grund af tvangsanbringelsen, hvilket følelsesmæssigt var hårdt for hende. Af de unges oplevelser fremgår flere svære følelser i forbindelse med, at de modtager afgørelser som de ikke oplever at have fået medbestemmelse i, herunder om tvangsanbringelsen og samværet. Der er således meget

følelsesmæssigt på spil for de unge, når disse beslutninger skal træffes, lige som der er for forældrene.

I interviewene med socialrådgiverne fremgår det også, at de er bevidste om, hvor følelsesmæssigt svært det er for familierne at modtage beskederne om tvangsanbringelse. Om mødet med familierne, hvor beskeden om anbringelse skal gives, fortæller en socialrådgiver: *"Jeg tænker, de er i deres følelsers vold på en eller anden måde, så man kan jo være super usikker på, hvor meget de hører af det, vi i virkeligheden siger"* (S3:3). S3 uddyber dette: *"... i virkeligheden træffer man [socialrådgiveren] en meget indgribende beslutning omkring hele deres liv og omkring barnets liv. Jeg tror ... de bliver lidt sat på stand by, for de kan slet ikke forholde sig til det, og de kan ikke forstå vores argumenter"* (S3:3). Det er denne socialrådgivers oplevelse, at forældrene bliver så følelsesmæssigt påvirket af at modtage beslutningen om tvangsanbringelse, at de ikke hører socialrådgiverens argumenter herfor, hvilket vanskeliggør inddragelsen af forældrene. En anden socialrådgiver fortæller om sin oplevelse: *"... det er jo lidt afhængigt af, hvordan er forløbet, for de kan være så sure på én ... at de siger, at 'nu vil jeg overhovedet ikke have noget med dig at gøre', og så ser man faktisk ikke hinanden, før man står i Børn- og Unge-udvalget"* (S4:1). Socialrådgivernes oplevelser er altså, at beslutningen om anbringelser uden forældrenes samtykke gør samarbejdet vanskeligere pga. af de svære følelser, der er forbundet med afgørelsen. Om inddragelsen i beslutningen om samvær udtrykker socialrådgiverne forståelse for, at det har stor betydning for forældrene og de unge. En socialrådgiver fortæller om sine erfaringer med tilfælde, hvor hun af hensyn til børnene, ikke kunne imødekomme forældrenes ønsker: *"Jamen, det er jo noget med, synes jeg, at være noget mere ydmyg over for de her forældre og have en forståelse for, at det selvfølgelig er pisse hårdt for dem og anerkende dem i, at de føler sig overruled af en eller anden myndighed, fordi det bliver de jo faktisk. Og også acceptere at man [socialrådgiveren] er en stor idiot"* (S4:8). S4 understreger vigtigheden i at udtrykke forståelse for forældrenes følelser, når der træffes beslutninger om samvær, som forældrene og de unge ikke nødvendigvis oplever at have medbestemmelse i. En anden socialrådgiver fortæller: *"Hvis de vil samarbejde, så er næste skridt, at vi tager en samtale om ... hvad kan man tænke om samvær... Og hvis de fortsat er med, og det er jo det, der er rigtig svært, for kan man holde dem i samarbejdet, hvis de er så uenige?"* (S2:2). S2s oplevelse er derfor, at uenighederne om samværet og familiernes oplevelser af manglende medbestemmelse påvirker samarbejdet mellem dem. Socialrådgiverne udtrykker altså forståelse for forældrenes og de unges svære følelser og oplevelser af manglende indflydelse i forbindelse med

beslutningerne om tvangsanbringelse og samvær. De oplever, at de vanskelige følelser i forbindelse hermed påvirker samarbejdet og forståelsen for socialrådgivernes beslutninger.

Som ovenstående levende illustrerer, er der i beslutningerne om selve tvangsanbringelsen, og i de efterfølgende beslutninger om samvær, meget på spil for både forældrene og de unge, idet disse beslutninger har massiv indvirkning på deres liv. Det er følelsesmæssigt særdeles vanskeligt for familierne at håndtere selve beslutningen om tvangsanbringelsen, endda så voldsomt, at én forælder i denne forbindelse forsøgte at tage sit eget liv og en anden fik tanker om at kaste sit barn ud af vinduet. De følelsesmæssige svære oplevelser kan dog også opstå i forbindelse med samvær, såfremt de er uenige i de rammer socialrådgiveren fastsætter. Ud over de svære følelser disse beslutninger afstedkommer, bidrager de endvidere til oplevelser af manglende medbestemmelse hos forældrene og de unge. Hvis de optrædende i et spil føler sig truet, miskrediteret eller er ved at ”tabe ansigt” vil de almindeligvis, ifølge Goffman, enten forsøge at opføre sig på den mest passende måde i det sociale møde eller forsøge at komme ud af situationen (Kristiansen 2014:217). Det tolkes, at forældrene og de unge i disse situationer ikke er i stand til udvise en sådan form for følelshåndtering. Familierne er, grundet deres emotioner, ude af stand til at udvise selvkontrol, hvilket bl.a. kommer til udtryk i form af råb, skrig, væltede stole og voldsom vrede mod socialrådgiverne (hvilket også fremgik af forrige afsnit). Endvidere har de ikke mulighed for at undvige situationen, men er modvilligt tvunget til at modtage socialrådgivernes vurderinger. Det tolkes, at disse forhold kan forstyrre samhandlingerne i det sociale møde, medføre sammenstød mellem de optrædende samt svække familiernes tillid til socialrådgiverne (Ibid:217). Det tolkes endvidere, at socialrådgivernes oplevelser af, at familierne har vanskeligt ved at forstå argumentationen for beslutningerne, også kan skyldes, at familierne ikke kan håndtere deres følelser. Grundet emotionernes voldsomme karakter bliver familierne ude af stand til at høre, hvad socialrådgiverne angiver af begrundelser, hvilket kan forstærke deres oplevelser af ikke at blive inddraget i sagen.

8.2 Opsamling

Med afsæt i Goffmans mikrosociologiske teori fremgår det i analysen, hvordan det dramaturgiske spil har indflydelse på informanternes oplevelser af inddragelse i anbringelsessager uden samtykke. Med Goffmans begreber bliver det tydeligt, at forældrene, de unge og socialrådgiverne hver især spiller et strategisk spil i møderne i børne- og familieafdelingerne, som udgør scenen.

I analysen ses det, at forældrene og socialrådgiverne på hver deres måde bidrager til en forståelse af det spil, som foregår på *scenen* inden afgørelsen om foranstaltning træffes. Strategisk udfører de deres *frontstage optrædener* på den mest rationelle måde, hvorved de, gennem *indtryksstyring*, forsøger at opnå det mest fordelagtige resultat for dem selv. Forældrene fremsætter med deres optrædener forslag til at blive opfattet som ”forældre der kan tage vare på deres børn”, hvilket de ønsker socialrådgiverne skal inddrage i deres vurderinger. Socialrådgiverne indtryksstyrer derimod for at opnå familiernes tillid i håbet om, at de derved lettere vil acceptere iværksættelsen af en foranstaltning. Spillet mellem forældrene og socialrådgiverne kommer således til udtryk via deres strategiske træk, som de forventer kan maksimere deres udbytte og inddragelse i møderne.

Af analysen fremgår det, at de unge og forældrene ikke oplever at kunne opnå tilstrækkelig indsigt i sagsforløbet, samt at det skæve magtforhold og den ulige *sociale status* i parternes *roller* kan være årsag hertil. Forældrene og de unge oplever på forskellig vis, at de ikke opnår indsigt, f.eks. i form af aktindsigt mv., hvilket bidrager til en oplevelse af manglende medbestemmelse. Socialrådgiverne oplever også den ulige rollefordeling, men oplever ikke, at den påvirker familiernes mulighed for indsigt og inddragelse. De begrundes derimod familiernes oplevelser heraf med deres manglende forståelse for sagen, hvilket delvist stemmer overens med de unges beretninger. På trods af socialrådgivernes uenighed heri finder analysen frem til, at de ulige sociale status kan være årsag til familiernes manglende forståelse. Dette skyldes, at socialrådgiverne, på baggrund af deres rolle som fagperson, måske ubevidst, anvender et begrebsapparat, der er uforståeligt for familierne, hvilket forstærker deres oplevelse af manglende indsigt og inddragelse.

Analysen viser endvidere, at socialrådgiverne, forældrene og de unge handler rationelt og strategisk i forsøget på at styre modpartens indtryk af dem i møderne under selve anbringelsesforløbet. Forældrene, der har tabt forhandlingerne med socialrådgiverne og fået deres barn tvangsanbragt, forsøger alligevel fortsat gennem *indtryksstyring*, at opnå mest mulig inddragelse, herunder i form af med- og selvbestemmelse i beslutninger om bl.a. samvær mv., ved at fremstå samarbejdsvillige. Det samme forsøg ses hos de unge. Socialrådgiverne forsøger ligeledes gennem *indtryksstyring* at

optræde inddragende for at gøre samarbejdet lettere. Hvorvidt det lykkes parterne at indtryksstyre afhænger af deres evne til at fremvise selvkontrol. Dette kan især være vanskeligt for forældrene og de unge, da de i modsætning til socialrådgiverne har meget på spil på denne *scene*.

I analysen af møderne mellem parterne fremgår det, at der foregår forhandlinger om forældrenes *roller*. Forældrene taber som beskrevet disse forhandlinger og påføres rollen som ”forælder til et tvangsanbragt barn”, hvilket påvirker deres relation til socialrådgiverne. Dette medfører en oplevelse hos dem af utilstrækkelig medbestemmelse og selvbestemmelse. Afvisningen af forældrenes optrædener på *scenen* medfører desuden, at de distancerer sig fra den pålagte rolle som ”forælder til et tvangsanbragt barn”. På trods af dette fortsætter de det *strategiske spil* i forsøget på at fremhæve deres *rolle* som forælder med visse rettigheder for at opnå mest mulig medbestemmelse. Socialrådgiverne oplever også, at forhandlingerne om forældrenes rolle vanskeliggør samarbejdet og dermed forældrenes oplevelser af inddragelse. Afvisningerne af forældrenes rolle antages at gøre sig særligt gældende i anbringelser uden samtykke, idet forældrene i frivillige anbringelser angiveligt er mere enige med socialrådgiverne om deres rolle.

Af analysen fremgår det endvidere, at beslutningerne om tvangsanbringelse og samvær kan medføre mange voldsomme emotionelle reaktioner hos især forældrene, men også hos de unge, idet beslutningerne har massiv indvirkning på deres liv. Sådanne svære situationer kan gøre familierne ude af stand til at håndtere deres følelser i det *strategiske spil*. De formår ikke altid at udvise selvkontrol på scenen, hvilket bl.a. kommer til udtryk via vredesudbrud, råb, skrig mv. Samtidig har de ikke mulighed for at komme ud af situationen, idet de skal høre socialrådgivernes begrundelser for afgørelserne. En sådan form for manglende *følelshåndtering* (emotionologi) kan medføre sammenstød og mindske familiernes tillid til socialrådgiverne. Endvidere kan det medføre, at familierne ikke er i stand til at forstå socialrådgivernes begrundelser, hvilket kan forstærke deres oplevelser af manglende medbestemmelse yderligere.

Den mikrosociologiske analyse tydeliggør således, hvordan det *strategiske spil* mellem forældre, unge og socialrådgiver foregår. Af analysen fremgår det, hvordan forældrene og de unge forsøger at opnå mest mulig inddragelse i sagerne gennem *indtryksstyring*. Endvidere ses det, at tabet af forhandlingerne med socialrådgiverne på *scenen* fører til tvangsanbringelsen, og *rollen* som ”forælder til et tvangsanbragt barn” medfører, at de ikke oplever at få medbestemmelse i sagerne.

8.3 Delanalyse 2 - Organisationsteoretisk analyse

I forrige del af den teoretiske analyse anvendte vi Goffman til at få en dybere forståelse for tre af de seks deskriptive tematikker. Vi mangler dog fortsat en grundig belysning af de tre resterende tematikker, nemlig:

- *Afgørelsen om anbringelse uden samtykke*
- *Indflydelse på øvrige beslutninger op til og under anbringelsen uden samtykke*
- *Opfølgingsmøder i sager vedrørende anbringelser uden samtykke*

Vi vil i den kommende del af den teoretiske analyse benytte Hasenfeld til at få en dybere forståelse for disse tre tematikker. Vi finder Hasenfelds organisationsteoretiske tilgang yderst anvendelig til netop disse temaer, idet de bl.a. omhandler mange af de politiske, juridiske og internt organisatoriske elementer, der findes i tvangsanbringelsessager, hvilket netop er det Hasenfeld har fokus på. Vi vil derudover beskæftige os med endnu en tematik, som vi også anvendte Goffman til at opnå forståelse af. Det drejer sig om:

- *Relation mellem socialrådgiver, børn, unge og forældre*

Vi vælger at medtage dette tema igen, fordi Hasenfelds organisationsteori belyser visse organisatoriske rammer, som kan påvirke relationen mellem medarbejdere og klienter. Vi finder det derfor interessant at undersøge, om det forholder sig sådan i dette tilfælde.

8.3.1 Afgørelsen om anbringelse uden samtykke

Hasenfeld beskæftiger sig, som tidligere beskrevet, med *borgerservicerende organisationer*, hvilket bl.a. indebærer alle landets kommuner. I disse kommuner findes adskillige specialiserede underafdelinger, hvor ”den nødvendige mængde viden, færdigheder og ekspertiser er koncentreret, og inden for hvilke, der kan institutionaliseres en form for formålseffektiv arbejdsdeling” (Hasenfeld 2003:17). En af de specialiserede underafdelinger, der forekommer i alle kommuner, er

børne- og familieafdelingen, hvis *råstof* er familier med sociale vanskeligheder. Børne- og familieafdelingens opgave er at beskytte og fremme velfærden hos disse familiers børn. Dette indebærer bl.a. at identificere og kontrollere de individer, der ikke formår at tilpasse sig samfundets normer og deres forudbestemte roller, samt at yde dem hjælp til at ændre disse forhold (Ibid.). Familiernes problemer er altså ikke længere et privat anliggende, men derimod en offentlig sag, der bliver registreret i en officiel sagsmappe og håndteret af børne- og familieafdelingens socialrådgivere (Ibid:18). Adskillige af de interviewede familiers beretninger omhandler deres oplevelser om inddragelse i den første kontakt med børne- og familieafdelingen. Mere specifikt vedrører det deres oplevelser om socialrådgivernes vurderinger af behovet for anbringelse, det efterfølgende møde i Børn- og Unge-udvalget samt muligheden for en formandsbeslutning. Disse emner vil vi komme nærmere ind på i denne del af analysen.

Vurderingsfasen

For at sikre lige muligheder for støtte og serviceringer blandt alle borgere har den danske velfærdsstat etableret formelle regler, procedurer mv., som medarbejderne skal forvalte. Sådanne retningslinjer skal bidrage til, at der anvendes alment gældende kriterier i vurderingen af borgernes ret til ydelser, og desuden skal de sikre, at tildelingen hverken sker på basis af favorisering eller fordomme (Hasenfeld 2003:17). For børne- og familieafdelingernes vedkommende står størstedelen af disse retningslinjer nedskrevet i Serviceloven. Denne lov bliver derved en væsentlig *juridisk betingelse* i den generelle omverden, som socialrådgiverne skal forvalte (Ibid:88). I loven står bl.a. retningslinjer for familiernes første kontakt med børne- og familieafdelingen, hvor de skal igennem en vurderingsfase. Under denne fase skal socialrådgiverne indsamle informationer om familierne for at undersøge og vurdere, hvilken juridisk ”kasse” de skal placeres i, samt hvilken etiket de skal påsættes. Hasenfeld kalder, som tidligere beskrevet, denne proces for *typificeringsprocessen* (Ibid:268). Socialrådgivernes vurdering heraf vil i høj grad også omfatte et *skønselement*, og vil desuden kunne være påvirket af visse omkringliggende *kulturelle betingelser* (Hasenfeld 2003:86). Både børn, unge og forældre skal, ifølge Serviceloven (jf. afsnit om juridiske rammer), inddrages, inden socialrådgiveren påsætter familien en etiket og typificeringsprocessen afsluttes.

Forældrene fortæller følgende om deres oplevelse af inddragelse i denne typificeringsproces: *"Altså det aller første var, at jeg ikke blev hørt i forhold til X kommune. De fjernede mit barn uden at se mine omgivelser og se, hvordan jeg har det, og hvordan jeg har det sammen med mit barn"* (F2:18). Denne mor oplever således, at hun ikke blev inddraget i typificeringsprocessen. En anden forældre fortæller: *"Vi var overbeviste om, jamen det [socialrådgiverens vurdering] blev fem dage på barselgangen og så blev det i sådan et ... familiehjem. Så det var noget af et chok at få at vide, "jamen vi fjerner jeres barn to timer efter [fødslen] og så kan I sige ja eller nej, for vi gør det bare" ... Det var en rigtig barsk besked at få, også fordi vi havde jo gjort alt, synes vi selv, for at samarbejde med kommunen"* (F3:2). Han fortæller herefter, at socialrådgiverens argument for så brat en fjernelse omhandlede en bekymring for u hensigtsmæssige og voldelige reaktioner fra hans side. Han fortæller videre: *"Jeg er ikke enig i anbringelsen, det bliver jeg aldrig. Jeg er ikke enig i, at vi ikke fik en mulighed for at bevise, om vi kunne eller ikke kunne"* (F3:10). De øvrige forældres oplevelser stemmer overens hermed (bl.a. F4:4). Forældrene oplever således ikke, at de får medbestemmelse i typificeringsprocessen, og nogle af udtalelserne peger endvidere på en oplevelse af, heller ikke at få medindflydelse. De oplever nemlig, at socialrådgiverne træffer beslutningen om anbringelse uden at høre deres syn på situationen og undersøge deres forhold til bunds. De føler således ikke, at de fik påsat en etiket, de var enige i eller forstod.

De unges oplevelser af typificeringsprocessen er mere forskelligartede. I forhold til socialrådgiverens beslutning om at pege på en anbringelse, siger U1: *"Jeg havde lidt forventet det ... Det var det kriminelle miljø og min mors nye tumpede kæreste og alt der hjemme faktisk, det gik ikke så godt"* (U1:3). Han siger videre: *"Jeg synes selv, jeg fortjener det at blive tvangs fjernet, men jeg vil da ikke tvangs fjernes. Det er da noget lort ikke at kunne bestemme over sig selv ... men ... det er meget rart at få rettet op på sit liv"* (U1:19). Han fortæller efterfølgende, at hans eget ønske var at blive boende hos sin mor, hvorfor han sagde nej til anbringelsen. U1 er altså ambivalent i forhold til anbringelsen. Han udviser forståelse for socialrådgiverens vurdering, samt for hvilke positive elementer en anbringelse kan medføre. På den anden side ville han dog ønske, at vurderingen havde været en anden. U3 udtrykker ren uenighed i socialrådgiverens vurdering og udtaler, at *"... man kan ikke bare fjerne folk, når de ikke selv har lyst til at ændre sig. Man skal selv have lyst til at ændre sig, før der kan ske noget"* (U3:10). Den unge er altså uforstående over socialrådgiverens vurdering og føler sig ikke inddraget. U4 beretter derimod, at hun i høj grad følte sig inddraget i typificeringsprocessen, idet hun selv ønskede at blive anbragt. Hun fortæller herom: *"Jamen, det var mig og min mor, vi havde bare nogle rigtig rigtig voldsomme skænderier ... jeg*

kunne ikke holde ud at være der hjemme” (U4:2). Hun fortæller samtidig, at hendes mor var af en helt anden overbevisning, idet hun var imod en anbringelse og følte sig overhørt i processen: *”Min mor hun ville ikke være med til det, det var bare mig, der var skør i bolden*” (U4:3). Den unge oplever sig således tydeligvis inddraget i typificeringsprocessen. De unge har altså forskellige oplevelser af typificeringsprocessen. Af deres udtalelser fremgår det tydeligt, at de alle har holdninger hertil, men at de ikke alle oplever at få tilstrækkeligt medbestemmelse, fordi socialrådgiverne fastholdt deres vurderinger om etiket og servicering. Disse oplevelser resulterede i, at størstedelen ikke ville give samtykke til anbringelsen. En af de unge oplever dog derimod, at der er tale om selvbestemmelse.

Socialrådgiverne fortæller, at en del af typificeringsprocessen handler om, *” ... at høre deres [forældres, børns og unges] synspunkter og forsøge at være anerkendende og forstående*” (S1:2). Om denne proces fortæller S2 også, at *” ... vi har jo ofte et langt forløb inden ... Og der har vi jo forældrene med*” (S2:1). Socialrådgiverne er enige med hinanden i, at de alle inddrager forældre i overensstemmelse med gældende lov i denne proces, men samtidig antager de, at forældrenes egne oplevelser heraf er en anden: *”Altså, jeg vil tro, at ni ud af ti vil sige, at de nok er blevet overruled på alting, og det er de jo også, for de kan jo komme og sige, hvad de vil, men beslutningen er jo truffet*” (S4:3). En anden socialrådgiver fortæller: *”Jeg synes jo, det er ganske vanskeligt at samarbejde i hele den her proces, fordi jeg oplever, man er så langt fra hinanden i forhold til beslutninger om, hvad der skal ske*” (S3:3). Hun fortæller videre at, *” ... vi går jo imod deres højeste ønske om at være forældre*” (S3:10). Beretningerne illustrerer socialrådgivernes oplevelser af, at de inddrager familierne i processen i det omfang, de skal. De er dog samtidig bevidste om forældrenes uenighed heri, samt hvor følelsesmæssigt svært det er for forældrene, hvilket de mener skyldes, at de og forældrene har forskellige forståelser af, hvilken etiket der skal påsættes. I forhold til børn og unge mener socialrådgiverne ligeledes, at de inddrager dem i typificeringsprocessen. De oplever dog, at det kan være svært for børn og unge at skulle udtrykke deres holdninger omkring en mulig anbringelse. En af socialrådgiverne fortæller: *”Altså, uanset hvor dårlige forældre, så er de [børn og unge] jo hamrende loyale overfor de her forældre, så det dér med at give dem nogle valg ... det tror jeg egentlig ikke er særlig sundt*” (S4:4). Socialrådgiveren oplever således, at hun inddrager børn og unge i typificeringsprocessen. Hun mener dog samtidig, at denne inddragelse kan være svær og usund for børn og unge grundet deres loyalitet overfor forældrene.

På baggrund af ovenstående tolkes det, at socialrådgiverne som udgangspunkt servicerer familierne i overensstemmelse med de gældende juridiske betingelser i typificeringsprocessen. De sørger således for at undersøge og vurdere, hvilken etiket familien skal påføres samt træffer beslutninger om servicering (Hasenfeld 2003:269). Det tolkes endvidere, at socialrådgiverne i høj grad udøver et skøn i denne fase, samt at de kulturelle betingelser i omverdenen, herunder de normative og moralske værdier om hvilke opvækstvilkår børn og unge skal have, kan influere på dette skøn (Ibid:86). Der er uenighed blandt informanterne om, hvorvidt socialrådgiverne lever op til den specifikke del af typificeringsprocessen, der omhandler inddragelse af forældre og unge inden beslutningen om anbringelse træffes. Forældrenes og de unges oplevelser af inddragelse varierer mellem manglende medindflydelse og manglende medbestemmelse, hvorimod socialrådgiverne oplever, at der er tale om medbestemmelse. En ung oplever derimod, at der er tale om selvbestemmelse. Vi tolker, at såfremt der er tale om medbestemmelse, hvor socialrådgiverne har hørt familiernes uenighed i etiket og servicering, men på trods af dette fastholder deres skønsmæssige vurderinger herom, kan det skabe en følelse af manglende inddragelse blandt familierne. Denne følelse kan altså opstå på trods af, at familierne reelt bliver inddraget i det omfang, loven tilsiger. Såfremt der derimod er tale om decideret manglende medindflydelse og medbestemmelse, hvor forældrenes og de unges syn på situationen ikke bliver efterspurgt, er det i direkte modstrid med de juridiske betingelser og deres ret til inddragelse i typificeringsprocessen. Som beskrevet er der stor uenighed blandt informanterne herom, men trods denne uenighed tolkes det, at socialrådgivernes, forældrenes og til dels de unges mål bliver uforenelige i denne proces. Dette medfører store udfordringer i at opbygge en tillidsfuld relation mellem dem, da tillid, ifølge Hasenfeld, handler om at kunne forene socialrådgivernes og familiernes mål. For familiernes vedkommende mindsker mistilliden deres villighed til at lægge deres liv i hænderne på socialrådgiverne, og den bevirker desuden, at familierne undlader at tilpasse sig socialrådgiverens vurderinger ved ikke give samtykke hertil (Ibid:276f). Et andet element, som vi også ønsker at fremhæve om typificeringsprocessen, er socialrådgiverens udtalelse om børn og unges loyalitet overfor forældre i tvanganbringelsessager. Denne udtalelse indikerer en opfattelse af, at alle børn og unge besidder en sådan loyalitet overfor deres forældre, hvilket tolkes at være en objektivering (Hasenfeld 2003:275ff). Det anfægtes ikke, at dette ofte forefindes i tvanganbringelser, men trods dette bør det påpeges, at der iblandt de fire interviewede unge findes én ung, der modbeviser denne udtalelse. Dén unge (U4) ønskede nemlig selv at blive anbragt på trods af moderens modstand, hvilket illustrerer vigtigheden af, at børn og unge altid anses som subjekter. Dette påpeges af

Hasenfeld, men derudover understreges det ligeledes i lovgivningen samt det nye børnesyn (jf. afsnit om juridiske rammer).

Børn og Unge-udvalgsmøde

Som tidligere redegjort for skal socialrådgiverne under deres vurderinger om servicering handle i overensstemmelse med gældende formelle regler og kriterier i lovgivningen (Hasenfeld 2003:17). Disse retningslinjer angiver dog oftest blot, hvordan opgaverne overordnet skal løses af socialrådgiverne i børne- og familieafdelingerne. Det betyder, at der er tale om et *"løst koblet system"*, hvor opgaverne er defineret på et generelt plan (Ibid:213). Denne løse strukturering betyder, at der i vurderingerne ligeledes indgår en stor del *skønsudøvelse* fra socialrådgivernes side (Ibid:212). Graden af skønsudøvelse og egenkompetence mindskes dog, når der opstår situationer, hvor forældre og unge over 15 år ikke giver samtykke til anbringelsen, idet socialrådgiveren derved skal foreligge sagen for Børn og Unge-udvalget med en indstilling om en tvangsanbringelse. Herved gælder nogle mere *"tæt koblet"* procedurer, og der er desuden ikke længere tale om decentralisering af vurderingen til socialrådgiveren, men derimod om en centralisering heraf til Børn og Unge-udvalget. Procedurerne står indskrevet i Servicelovens § 58, og er derfor en del af de *politiske og juridiske betingelser* i den generelle omverden, som skal imødekommes i forbindelse med klientserviceringen (Hasenfeld 2003:90). Både børn og forældre har jf. § 74 stk. 2 udtaleret til Børn og Unge-udvalget. Denne ret kan dog undlades for børn og unge, såfremt de er under 12 år, eller hvis det må antages at være til skade for dem.

To af de interviewede forældre svarer ja til, at de deltog i Børn og Unge-udvalgsmødet, og at deres holdninger blev fremført af deres beskikkede advokater (F4:6 & F2:7). F3 fortæller om sin oplevelse, at han forventede, at udvalget ville følge børne- og familieafdelingens indstilling om tvangsanbringelse, og derved ikke ville lytte til hans indsigelser. *"Det er de færreste tilfælde, jeg har hørt om, hvor man ikke godkender [beslutningen]"* (F3:7), fortæller han. En anden forælder oplyser, at hun ikke blev inviteret med til Børn og Unge-udvalgsmødet, og yderligere ikke fik tilsendt den skriftlige indstilling. Hun fortæller, at hun ville have deltaget, såfremt hun vidste muligheden eksisterede, men at hun ikke kendte til denne rettighed: *"Ja, jeg vil gerne med til alle møder. Det vil jeg, og det vil jeg, fordi at det er mit barn"* (F1:17). Tre af fire forældre er altså blevet informeret om deres juridiske ret til deltagelse i Børn og Unge-udvalgsmødet af

socialrådgiverne, og har ligeledes valgt at møde op for at tilkendegive deres indvendinger mod tvangsanbringelsen. Forældrene fik altså medbestemmelse ved at kunne ytre sig til Børn og Ungeudvalgsrådet, men føler alligevel ikke, at de er blevet inddraget, fordi deres ønsker ikke blev efterlevet. Dog ses det i ét tilfælde, at en forælder ikke blev oplyst om sin mulighed for deltagelse, og som følge heraf på ingen måde oplever at få medbestemmelse.

Halvdelen af de interviewede unge fortæller, at de ikke deltog i Børn og Ungeudvalget. Den ene oplyser, at han var ude og sejle på et skibsprojekt, bevilliget af kommunen, på det tidspunkt mødet fandt sted, og derfor ikke blev inviteret. *"Nej, det er jeg ikke, overhovedet"* (U1:9). U2 siger, at han slet ikke ved, hvad Børn og Ungeudvalget er. En forælder fortæller endvidere, at hendes søn ikke deltog i mødet: *"Nej, han vidste slet ikke, at det her blev lavet til en tvang ... for han var jo så skadende for sig selv ... at hvis han fandt ud af, at vi var ude i en tvang, så ville han stikke af"* (F1:16). U3 beretter derimod, at hun deltog i mødet. Om hendes tilstedeværelse fortæller hun, at *"det var fint nok"* (U3:4). Hun fortæller videre, at *"... det var min advokat, der snakkede for mig ... Jeg fik også sådan min vilje ... fordi de havde lagt op til to år, og så fik vi det ned på et halvt år"* (U3:4). De unges udsagn tydeliggør, at flere af de unge ikke var til stede, da beslutningen om tvangsanbringelse blev truffet, og at de således slet ikke har fået medbestemmelse i denne proces. Dog adskiller én ungs oplevelse sig ved, at hun deltog i mødet og derved fik medbestemmelse.

Socialrådgiverne fortæller, at forældre altid tilbydes at deltage. De beretter ydermere, at forældre oftest tager imod dette tilbud, samt at deres holdninger fremlægges af deres advokater. Om at deltage i Børn og Unge-Udvalget siger en socialrådgiver, at *"... det gør de altid, oplever jeg"* (S1:7). En anden siger, at *"... ja, jeg vil sige langt de fleste"* (S2:6). De fortæller dog også, at børn og unge kun deltager i enkelte tilfælde. En socialrådgiver beretter herom, at *"... jeg har ikke så mange børn, der har turdet endnu"* (S2:7). Flere af socialrådgiverne oplever, at det ofte afhænger af børnenes/de unges alder, og hvad de følelsesmæssigt kan holde til. S4 fortæller om et konkret eksempel: *"Den midterste pige ville egentlig helst holdes uden for det. Hun blev informeret, men ville ikke tage stilling og ville heller ikke høres. Og den ældste pige var meget optaget af det, og var også inde og sige noget i Børn og Unge-udvalget og havde lavet brev"* (S4:3). Hun fortæller videre: *"Altså så det er jo hele tiden at have lidt føling på, hvad kan de her børn tåle"* (S4:4). Og videre: *"Et eller andet sted ved jeg faktisk ikke, om jeg er enig i, at de skal have tilbuddet om det, for jeg synes det kan være en rigtig voldsom oplevelse"* (S4:5). Socialrådgiverne oplever således, at forældre altid informeres om deres juridiske ret til deltagelse i Børn og Ungeudvalgsrådet, samt at de

almindeligvis møder op og derved udnytter deres ret til medbestemmelse. De oplever dog samtidig, at børn og unge, af forskellige årsager, sædvanligvis ikke er til stede. Det anførte tydeliggør, at retten til deltagelse i Børn og Unge-udvalget almindeligvis videreformidles til og udnyttes af forældrene. Der er således i de fleste tilfælde tale om medbestemmelse. Dog fremstår det yderst bemærkelsesværdigt, at en af forældrene ikke var bevidst om denne rettighed, da det må anses som særdeles afgørende at få tildelt sådanne oplysninger i så alvorlige sager. I og med, det af Vejledningens pkt. 429 fremgår, at dommeren skal sikre, at sagens parter er gjort bekendt med deres ret til at udtale sig, inden der træffes afgørelse, tolkes det som en krænkelse af denne forælders rettigheder (Vejledning nr. 3 til Serviceloven).

Det ovenstående illustrerer endvidere, at de unges egne stemmer i mindre grad høres i Børn og Unge-udvalget, og at de således ikke får medbestemmelse. Én mulig grund kan være, at børn og unge selv fravælger deltagelsen, hvilket de er i deres fulde ret til. Nogle af beretningerne kan dog tyde på andre mulige forklaringer. Bl.a. ses det, at én børne- og familieafdeling vælger at fastsætte datoen for Børn og Unge-udvalgsmødet på et tidspunkt, hvor den unge ikke har mulighed for at møde op, grundet et skibsprojekt afdelingen selv har iværksat. Dette kan således tolkes som en manglende intern prioritering i organisationen af børn og unges deltagelse (Hasenfeld 2003:211). Desuden kan en anden mulig årsag være, at den enkelte socialrådgiver, grundet sine overbevisninger om, at mange børn og unge følelsesmæssigt ikke kan rumme sådanne møder, fuldt juridisk berettiget beslutter, at deres deltagelse skal undlades. Denne beslutning er nemlig fortsat decentraliseret til socialrådgiverens individuelle skønsudøvelse, og således ikke noget Børn og Unge-udvalget har kompetence til (Ibid:222). Vi tolker, på baggrund af ovenstående, at den politiske og juridiske intention bag paragraffen om medbestemmelse i Børn og Unge-udvalgsmødet, som socialrådgiverne bør imødekomme som en del af klientserviceringen, ikke tyder på at blive virkeliggjort i lige så høj grad i praksis for børn og unge som for forældre (Hasenfeld 2003:90).

Formandsbeslutning

I visse tilfælde beslutter børne- og familieafdelingerne, at iværksættelse af en tvangsanbringelse ikke kan afvente forelæggelse for Børn og Unge-udvalget, men at sagens karakter derimod taler for en akut afgørelse. Dette kan f.eks. skyldes en særlig hensynstagen til barnets eller den unges øjeblikkelige behov eller en bekymring for, at familien vil gå under jorden, såfremt de oplyses om børne- og familieafdelingens indstilling til en tvangsanbringelse. I disse beslutninger ses en *"tæt koblet"* og mere eksplicit defineret procedure, hvor graden af socialrådgivernes skønsudøvelse og autonomi mindskes (Hasenfeld 2003:214). Dette skyldes, at det alene er formanden for Børn og Unge-udvalget, der har juridisk lovhjemmel til at træffe en beslutning om akut tvangsanbringelse jf. Servicelovens § 75. Det er dog fortsat socialrådgivernes arbejde at udføre beslutningen i praksis, hvorfor det er en gældende *juridisk betingelse* i omverdenen, som kan have stor indvirkning på interaktionen mellem dem og familierne (Ibid:88).

Forældrene fortæller, at beskeden om en formandsbeslutning er utrolig svær at modtage: *"Der blev lavet en forældreevneundersøgelse hos en psykolog og tre dage før X havde termin, der lå undersøgelsen færdig, og der kom de og meddelte os ... at vi skulle lige være klar over, at vi ville få to timer med det her barn og så ville det blive fjernet, hvad enten vi ville skrive under frivilligt eller ikke ville, fordi så kom man bare med en formandsbeslutning"* (F3:2). Om sine følelser i denne situation fortæller F3, at han var i *"dyb dyb dyb dyb chok, dyb dyb dyb krise, og kunne jo hverken tage stilling til hverken det ene eller andet"* (F3:3). F4 beretter også herom: *"Der vil jeg ærligt indrømme, at der ramlede verden"* (F4:4). Disse to forældres udsagn illustrerer, hvor følsomme og svære situationer forældrene sættes i, når de informeres om en akut fjernelse af deres børn. De to andre forældre er ikke medtaget i dette afsnit, idet der i deres sager ikke var tale om en formandsbeslutning. Det er derfor vanskeligt at fremkomme med et bredere indblik i, hvordan forældrene oplever formandsbeslutninger.

Om disse situationer fortæller en ung: *"Min mor sagde det til mig ti minutter før, at om lidt så kommer der nogen og henter dig, og jeg håber, du ikke løber"* (U1:2). U1 fik altså besked om anbringelsen kort før socialrådgiverens ankomst og havde således ingen tid til at forberede sig herpå. Han er dog ikke i stand til at sætte ord på, hvilke følelser dette medførte. En anden ung tog selv kontakt til kommunen og bad om at blive anbragt grundet et ekstremt konfliktniveau mellem hende og moderen. Hun fortæller, at *"... så ringede jeg senere [til socialrådgiveren] og sagde, at jeg ikke ville være der hjemme, og så kom der to ud og hentede mig. Jeg var gået ned på gaden, så*

kom der to ud, jeg tror det var fra døgnkontakten, hvor de kom og hentede mig, og så gik de op til min mor, men hun ville ikke snakke med dem eller noget som helst” (U4:3). U4 fortæller endvidere, at formandsbeslutningen var følelsesmæssigt svær for hendes mor: ”Hun kunne ikke gøre noget ... det var jo ligesom kommunen, der havde styringen dér ... Og jeg kan godt se, det var rigtig hårdt for hende” (U4:3). Om sine egne følelser i denne forbindelse beretter hun, at ” ... det var ikke sjovt overhovedet. Det var det virkelig ikke. Det var også rigtig rigtig hårdt, men på det tidspunkt der gjorde jeg mig selv meget kold, tror jeg, fordi jeg havde bare fået nok” (U4:11). Hun fortæller endvidere, at hun i høj grad oplevede sig inddraget af socialrådgiveren, fordi socialrådgiveren fulgte hendes ønske om anbringelsen: ”Dér lyttede de jo godt til mig” (U4:4). Den unge oplever altså, at der her var så høj grad af inddragelse, at der er tale om selvbestemmelse. De andre unge blev ikke tvangsanbragt via en formandsbeslutning, hvorfor vi ikke har yderligere udtalelser herom. Det er derfor i denne forbindelse også vanskeligt at fremkomme med et bredere indblik i, hvordan unge oplever formandsbeslutninger.

Om formandsbeslutninger erfarer socialrådgiverne følgende: ”Jeg tænker, at det er så indgribende, at jeg tror bestemt ikke, at uanset hvor meget vi prøver at inddrage dem på alle de der pæne lovmæssige grundlag, så har vi gjort noget, der gør, at jeg tror, det er rigtig svært” (S3:5). Hun siger videre, at ” ... der er ikke nogen tvivl om, at det er et magtapparat, der kører, når man laver en tvangssag. Det gør, at samarbejdet bliver ganske, ganske vanskeligt” (S3:6). En anden socialrådgiver fortæller: ”Så inddragelse dér, det, synes jeg, er et stort ord at bruge i den sammenhæng, for det var der jo faktisk ikke noget af, hvis jeg skal være helt ærlig” (S1:7). Socialrådgiverne oplever altså, at formandsbeslutninger er rigtige svære for familierne og at disse beslutninger gør samarbejdet mellem dem vanskeligt. Socialrådgiverne fortæller også mere specifikt om, hvordan formandsbeslutninger kan påvirke børn og unge. S3 beretter: ”Vi skulle ud og hente ham på skolen, og det er først dér, han får at vide, at nu skal du væk ... jeg synes simpelthen, det er frygteligt. Det er jo også frygteligt for ham. Han bliver revet væk, og hvor skal han hen? Bare den der tur i bilen med ham og nærmest bare det der med at få ham fanget ind” (S3:13). Hun fortæller efterfølgende, at ” ... man kan jo godt prøve at sidde og have en snak inden og sige nu er det dét, du skal. Men de hører jo heller ikke noget. De hører jo bare, at nu skal de et andet sted hen ... Så jeg tror aldrig, man kan gøre det på en god og mild måde” (S3:15). Denne socialrådgiver oplever altså, at formandsbeslutninger er yderst indgribende for børnene. Disse citater illustrerer, at socialrådgiverne anser formandsbeslutninger for at være et følelsesmæssigt hårdt indgreb i familiernes liv. De oplever, at formandsbeslutninger er så klare markeringer af deres magt, at det

ofte medfører modstand hos forældrene mod at samarbejde. Desuden oplever de, at sådanne akutte beslutninger er et voldsomt indgreb for børn og unge, der uden varsel bliver tvunget væk fra deres vante omgivelser.

På baggrund af ovenstående tolker vi, at den juridiske betingelse, som formandsbeslutninger udgør, på mange måder kan gøre familiernes oplevelser af tvangsanbringelser endnu sværere, idet de ikke får mulighed for at være med i processen op til den endelige beslutning. Både forældre og unge kan derved i endnu højere grad føle sig overrumplet og ikke inddraget, selvom der sandsynligvis har været tale om medbestemmelse, hvor de har fået mulighed for at tilkendegive deres holdninger til beslutningen. Denne tæt koblet juridiske betingelse kan derved medføre manglende tillid og fjendtlighed hos familierne mod socialrådgiverne, også selvom det reelt er formandens beslutning og ikke deres. Denne fjendtlighed kan gøre det fremtidige samarbejde yderst vanskeligt (Hasenfeld 2003:276). Formandsbeslutninger er en alvorlig begivenhed og et voldsomt indgreb, og det må anses for urealistisk at gøre sig forhåbninger om, at familiernes oplevelser heraf kan være anderledes, end hvad ovenstående illustrerer. Socialrådgiverne kan derfor i sagens natur ikke give familierne en oplevelse af at blive inddraget, når der er tale om en akut tvangsanbringelse. Alligevel er det dog væsentligt at medtage et afsnit om dette, fordi det netop tydeliggør dét element, der gør socialrådgivernes arbejde i tvangsanbringelsessager langt mere kompliceret end i frivillige anbringelser.

8.3.2 Indflydelse på øvrige beslutninger op til og under anbringelsen uden samtykke

I forbindelse med afgørelser om iværksættelse af tvangsanbringelser skal der ligeledes træffes beslutninger om diverse andre forhold. Dette omhandler bl.a. om valg af anbringelsessted og fastsættelse af samvær, hvilket en stor del af informanterne er optaget af (som også fremgik af den forrige analyse). Disse bestemmelser er således en del af de *juridiske betingelser* i omverdenen, som socialrådgiverne skal forvalte, og som familierne desuden skal inddrages i (Hasenfeld 2003:88). I henhold til disse beslutninger ses mere *"løst koblet"* procedurer. Ifølge Hasenfeld skyldes dette, at sådanne opgaver varierer fra sag til sag, hvorfor det ikke er muligt at tilrettelægge standardiserede og rutineprægede procedurer for udførelsen heraf (Ibid:219). Der er derfor blot fastsat visse overordnede retningslinjer, hvilket påfører socialrådgiverne en høj grad af autonomi, handlefrihed og *skønsudøvelse* i disse opgaver. På baggrund heraf kan man antage, at unge og forældre kan inddrages i større grad i disse beslutninger end i selve afgørelsen om tvangsanbringelsen.

Valg af anbringelsessted

Af Serviceloven fremgår det, at børne- og familieafdelingen skal træffe beslutninger om valg af anbringelsessted jf. § 68b. Det fremgår desuden, at både børn/unge og forældre skal høres inden beslutningen træffes, men at socialrådgiverne dog ikke er forpligtede til at følge deres ønske. Forvaltningen af denne juridiske betingelse kan påvirkes af den enkelte socialrådgivers *skønsudøvelse*. Derudover kan den også påvirkes af visse *økonomiske betingelser* i den generelle omverden, der kan påvirke de *interne organisatoriske forhold* (Hasenfeldt 2003:82).

Om valg af anbringelsessted oplyser F4: *"De [børne- og familieafdelingen] havde taget beslutningen ... vi fik bare lov til at hilse på plejefamilien ... så vi vidste, hvor det var, og hvem det [barnet] kom til. Men de havde truffet beslutning om, at det skulle være dér"* (F4:5). Denne forælder oplever altså, at socialrådgiveren havde taget beslutningen suverænt på egen hånd, og at hun således ikke blev inddraget heri. F3 har samme oplevelse og fortæller følgende: *"Den beslutning var taget, inden vi blev orienteret om, at vores barn blev fjernet"* (F3:5). F3 fortæller altså ligeledes, at han ikke er blevet inddraget i beslutningen om anbringelsessted. F1 oplyser, at hun heller ikke blev inddraget i valg af anbringelsessted: *"Nej, det vidste jeg ikke. Nej, slet ikke"* (F1:11), hvilket F2 også beretter (F2:6). Alle forældrenes udsagn om deres oplevelser er altså, at der ikke er tale om medbestemmelse vedrørende valg af anbringelsessted, men at børne- og familieafdelingen træffer denne beslutning på egen hånd.

De unge fortæller følgende om valg af anbringelsessted: *"Jeg blev bare kørt af sted, og så må jeg jo bare kunne lide det eller lade være med at kunne lide det"* (U1:6). Han fortæller efterfølgende, at *"... jeg er mega meget tvangsfjernet. Jeg har ikke en skid at skulle have sagt"* (U1:8). U1 oplever altså, at han ingen indflydelse havde på valg af anbringelsessted, men at han blot blev kørt af sted. En anden ung fortæller at, *"... når man er 15, så må man gerne være med til at vælge, men de [børne- og familieafdelingen] havde bare valgt et sted"* (U3:3). U3 oplever at hun, trods sin status som part i sagen, ikke er blevet inddraget i beslutningen om anbringelsessted. U2 beretter, at han heller ikke blev inddraget i denne beslutning, men at *"... så kom de så og hentede mig, fordi jeg skulle være her"*(U2:3). U2 oplever således også blot at være blevet hentet og kørt af sted. Den sidste unges oplevelser ligner dette. De unges udsagn illustrerer således oplevelser af, at deres holdninger om valg af anbringelsessted ikke er blevet hørt, heller ikke til trods for, at de nu er over 15 år og derved parter i sagerne. De unges oplevelser stemmer således overens med forældrenes.

Flere af socialrådgivernes oplevelser ligner både forældrenes og de unges. S4 fortæller, at ” ... *det er udelukkende vores beslutning*” (S4:2). En anden socialrådgiver fortæller, hvordan hendes valg af anbringelsessted i en konkret sag har påvirket interaktionen med familien, idet de var imod dette valg: ” ... *det har jo gjort samarbejdet både med ham [den unge] og forældrene helt vildt svært*” (S1:8). Mere specifikt omkring hendes samarbejde med den unge fortæller hun: ”*Altså, det er svært at skulle give ham en følelse af hele vejen igennem, at han er blevet inddraget, og at man lytter til ham, når man i bund og grund, inden han overhovedet kunne gøre noget, besluttede det var dér, han skulle være*” (S1:8). Disse udtalelser viser altså, at de to socialrådgivere ikke inddrager familierne omkring valg af anbringelsessted. Der findes dog også udtalelser, der nuancerer dette billede. S3 oplyser f.eks., at man som socialrådgiver, på trods af at familierne ikke bliver inddraget i selve valget af anbringelsessted, alligevel kan inddrage dem på andre måder i denne proces. Hun fortæller om en konkret sag: ”*Familien var med ude og besøge den familie, som vi havde valgt, inden at drengen han flyttede ind. Også for den anerkendende tilgang i, at I er alt andet lige forældre til jeres barn, har I sunget nogle særlige sange, har I kigget i nogle bestemte bøger, har I gjort noget, som kan være rigtig fint at give videre til den her plejefamilie. I kan ikke beslutte, om det er en plejefamilie eller ej, men hvordan kan vi klæde dem bedst muligt på, for også at anerkende dem og deres forældreskab*” (S3:9). S3 inddrager således heller ikke familien i beslutningen, men hun forsøger at inddrage forældrene på andre måder, nemlig ved at videregive relevant viden om barnet fra forældrene til plejefamilien. Den sidste socialrådgiver fortæller om en sag, hvor forældrenes mening derimod blev inddraget i høj grad: ”*Uanset hvor meget vi sad med den rigtige fornemmelse af, at det her var virkelig det bedste sted for den her dreng, så kunne vi ikke gå videre med den, fordi forældrene var så meget imod, og de kunne ikke sige, hvad det var, men de havde en mavefornemmelse af, at det ikke var det rigtige for deres søn. Og så var vi nødt til at lukke den og prøve igen nogle andre steder*” (S2:3). S2 fortæller altså om et tilfælde, hvor forældrenes modstand medførte, at det blev fundet et andet anbringelsessted. Socialrådgiverne skildrer altså forskellige oplevelser af inddragelse, hvilket spænder fra medindflydelse til en vis grad af selvbestemmelse. Dog peger de fleste udtalelser på, at disse beslutninger enerådigt er socialrådgivernes.

Som følge af ovenstående fremgår det, at forældrene og de unge ikke oplever at få medbestemmelse omkring valg af anbringelsessted. Endvidere oplyser socialrådgiverne, at de oftest fravælger at inddrage familierne om valg af anbringelsessted, hvilket tolkes at kunne medføre manglende tillid

og fjendtlighed mod socialrådgiverne (Hasenfeld 2003:277). Det tolkes ydermere, at der kan være flere årsager til, at det forholder sig sådan. En mulighed kan være, at socialrådgiverne er underlagt visse økonomiske betingelser og derfor, trods juridiske krav om individuelle vurderinger, har interesse i at vælge et sted, der ikke overskrider en given økonomisk grænse (Ibid:82). Disse økonomiske rammer kan udfordre socialrådgiverne ved at begrænse deres valgmuligheder og derigennem deres muligheder for at inddrage familierne. Det tolkes endvidere, at ledelsen i den interne organisation, på baggrund af disse økonomiske forhold, kan pålægge socialrådgiverne at anvende interne anbringelsessteder, således at socialrådgiverne derfor ikke har mulighed for at træffe andre valg. Socialrådgiverne kan derfor både være underkastet en juridisk betingelse om at finde et passende sted til barnet/den unge samt underkastet interne organisatoriske retningslinjer, der reducerer hans/hendes økonomiske råderum (Hasenfeld 2003:214). Disse betingelser kan fremstå som modstridende autoritetsgange, der dels vanskeliggør socialrådgiverens position, og dels kan stå i vejen for deres mulighed for at give familierne medbestemmelse. En anden mulig årsag kan være, at socialrådgivernes skønsudøvelse er påvirket af forskellige socialiseringer, uddannelsesbaggrunde, arbejds erfaringer og personlige egenskaber, hvilket kan medføre forskelligartede prioriteringer af graden af inddragelse (Ibid:221). Det tolkes ydermere, at familierne kan have andre interesser end socialrådgiverne, såsom afstanden til forældrenes bopæl, og at de sandsynligvis ikke interesserer sig for økonomiske begrænsninger mv. Disse forskelligrettede interesser kan medføre, at det ikke er muligt at forene socialrådgivernes og familiernes mål om valg af anbringelsessted (Ibid:276).

Samvær

En anden beslutning, der skal træffes efter en afgørelse om en tvangsanbringelse, vedrører samvær mellem forældrene og deres børn. Dette står indskrevet i Serviceloven § 71 (jf. afsnit om juridiske rammer). I forhold til samvær skal både forældre, børn og unges ønsker inddrages, hvilket således er en *juridisk betingelse*, som socialrådgiverne må efterleve (Hasenfeld 2003:88). Det er dog i sidste ende socialrådgiverens bemyndigelse at træffe den endelige beslutning. Af vejledningens pkt. 257 fremgår det, at hensynet til barnet/den unges ønsker og behov skal tillægges større vægt end forældrenes (Vejledning nr. 3 til SEL). Igen er der her tale om "*løst koblet*" procedurer samt en høj grad af *skønsudøvelse* og autonomi hos socialrådgiveren. Der er således ikke tale om klare kriterier for tilrettelæggelsen heraf (Hasenfeld 2003:220).

De fleste forældre er enige om, at de ikke inddrages i beslutningerne om samvær med deres tvangsanbragte børn. F3 siger, at ” ... vi har kæmpet rigtig rigtig rigtig meget, altså de første fem gange tror jeg, der søgte vi om mere samvær med vores datter” (F3:5). Han fortæller videre, at ” ... det er forvaltningen, der suverænt bestemmer om samvær” (F3:6). F2 oplyser følgende: ”Altså, de står og siger til mig, at jeg lige skal bevise over for dem, at jeg kan tage ansvar over for mit barn. Men jeg bliver ikke prøvet jo” (F2:10). En tredje forælder fortæller, at socialrådgiveren oftest ikke inddrager hende og hendes mand i forbindelse med planlægningen af samvær: ” ... jamen, hvis forvaltningen kunne finde ud af at prøve og sætte sig ned og høre på, hvad det er, vi siger og lytte til, hvad vi siger i stedet for bare at lade som om” (F4:18). Hun fortæller dog videre, at hun og hendes mand én gang er blevet lyttet til, da de søgte om udvidet samvær: ”Så lige pludselig så fik vi 3 timer hver 14. dag plus ... juhuu ... hurraa .... 6 lørdage om året ... Det var nok til, at vi tog en dans ... og vi sad og fejrede det med Baileys om aftenen med isterninger” (F4:17). F4 oplever altså, at der oftest ikke lyttes til hende, men at det dog er forekommet én enkelt gang. Forældrene oplever således i høj grad ikke at få medbestemmelse i beslutningerne om fastsættelse af samvær, men oplever derimod ofte, at socialrådgiverne træffer sådanne beslutninger på egen hånd. Dog ses en undtagelse, hvor der er tale om en medbestemmelse der tenderer til selvbestemmelse.

De unges oplevelser minder i nogen grad om forældrenes. U2 beretter, at ” ... jeg vil jo gerne være hjemme hver weekend, hvis det skal være det. Men det kan jeg jo ikke bestemme ... Hun [socialrådgiveren] kommer bare og fortæller, at det er sådan, det er (U2:7)”. U2 oplever altså, at hun ikke bliver inddraget i beslutningerne om samvær. U1 fortæller, at han spørger sin socialrådgiver, hvis han gerne vil besøge sin familie, og at hun nogle gange lytter til dette. Det er dog socialrådgiveren, der sætter rammerne for varighed, tid, sted mv., og hun siger desuden i visse tilfælde nej (U1:8). U3 fortæller derimod, at han er blevet inddraget i denne forbindelse. Han fortæller, at det eneste gode hans socialrådgiver har gjort er, at hun har ” ... givet mig fri hver weekend” (U3:14). U3 oplever altså, at blive inddraget i beslutningen om samvær. De unges oplevelser af inddragelse i forbindelse med samvær er altså forskelligartede. Én af dem oplever at få medbestemmelse mens de øvrige ikke oplever at dette er tilfældet.

Socialrådgiverne oplever, at de oftest inddrager både børn, unge og forældre i beslutningen om samvær. Bl.a. beretter S4: *"Altså, de bliver jo hørt i forhold til samvær, og hvis de også har et ønske om mere samvær, og det vurderes forsvarligt, så tænker jeg også, man er meget god til at imødekomme det"* (S4:12). Socialrådgiverne fortæller dog også, at der kan opstå uenighed blandt dem og familierne om etableringen af samvær. Om sådanne tilfælde fortæller de, at *"... det vil være os, der træffer beslutningen. Jeg tænker med kendskab til både forældre og barnet, så vil vi være dem, der træffer beslutningen"* (S3:15). Til spørgsmålet om, hvorvidt børn/unges eller forældres ønsker prioriteres højest i tilrettelæggelsen af samvær, er der varierende svar. S3 fortæller først, at *"... jeg tænker, at det er også dér, jeg i hvert fald nogle gange kommer til at gå på kompromis med måske det, jeg synes, er det bedste for barnet. Og det er netop for også at prøve at rumme forældrenes ønske. Jeg kan godt forstå, at de rigtig gerne vil være sammen med deres barn"* (S3:14). Og videre: *"Jeg tror, det har en rigtig stor betydning, fordi de føler sig hørt, og det betyder selvfølgelig noget i forhold til vores samarbejde"* (S3:14). S3 beretter altså her, at hun til tider prioriterer forældrenes ønsker højere end børnenes. Efterfølgende fortæller hun dog modsat om beslutninger om samvær: *"Det er selvfølgelig med fokus på barnet. Så forældre vil være dem der, altså som jeg tænker, vil blive tilsidesat altså. Det vigtigste for os er jo barnet"* (S3:15). Denne socialrådgiver modsiger altså sig selv, hvilket kan indikere, at prioriteringerne varierer fra sag til sag. S1 fortæller om sin prioritering af børn og unge: *"... typisk under de her sager, jamen så går vi jo også ind og fastsætter et samvær, som forældre i forvejen er utilfredse med"* (S1:3). Disse beretninger illustrerer socialrådgivernes oplevelser af, at de servicere familierne i overensstemmelse med de gældende regler om samvær, herunder at der er tale om medbestemmelse for børn, unge og forældre. Hvorvidt børn/unges eller forældres ønsker sættes højest, er der dog uenighed om. De oplever samtidig, at de træffer beslutningen på egen hånd, såfremt der opstår uenighed, hvilket er i fuld overensstemmelse med den juridiske ramme.

På baggrund af dette ses det, at der er uenighed om, hvorvidt familierne bliver tilstrækkeligt inddraget i beslutningen om samvær eller ej. Forældre og de unge oplever i stort omfang, at de ikke har medbestemmelse, hvorimod socialrådgiverne oplever, at både børn, unge og forældre netop får medbestemmelse. Der indgår også udtalelser fra forældre og unge, som bekræfter socialrådgivernes oplevelser, men disse er dog forholdsvis få. Det er derfor vanskeligt at tolke, hvorvidt denne juridiske betingelse reelt efterleves eller ej. På baggrund af nærværende afsnit tolker vi, at der i forbindelse med samvær, i betydeligt omfang, er tale om skønsudøvelse fra socialrådgivernes side. Disse skøn kan være påvirket af socialisering, personlige egenskaber,

uddannelsesforhold mv., og kan derfor medføre differentierede prioriteringer af inddragelse, således at der i nogle tilfælde er medbestemmelse og i andre tilfælde ikke er (Hasenfeld 2003:211). Socialrådgiverne prioriterer oftest børn og unges ønsker frem for forældrenes, hvilket ligeledes fremgår som et krav i lovgivningen. Her ses således den juridiske indsnævring af forældrenes rettigheder udført i praksis (jf. afsnit om juridiske rammer og litteraturstudiet). Der eksisterer dog også en udtalelse i modstrid med dette. Dette ses ved, at én socialrådgiver i visse tilfælde tilsidesætter sin faglige vurdering om barnets bedste for at imødekomme forældrenes ønsker om samvær. Denne socialrådgiver forsøger hermed at øge forældrenes oplevelse af inddragelse ved at skabe tillid gennem en fælles målsætning (Ibid:276). På denne måde er der tale om en skønsmæssig vurdering af, at vægte forældrenes ønsker højest i praksis for at etablere et bedre samarbejde med dem, selvom lovgivningens ordlyd tilsigter en anden prioritering. Man kan dog antage, at en sådan prioritering kan medføre manglende tillid hos børn/unge i sådanne sager, da der er risiko for, at de ikke oplever sig hørt. Et andet element, der kan indvirke på fastsættelse af samvær, er plejeforældres og opholdsstedernes holdninger hertil. Disse kan forsøge at påvirke fastsættelsen i den ene eller anden retning. I og med ingen informanter omtalte dette medtages det dog ikke i specialet.

8.3.3 Møder i sager vedrørende anbringelser uden samtykke

Når en anbringelse uden samtykke er iværksat, skal der efterfølgende afholdes løbende møder, hvor foranstaltningen evalueres og følges op på. Til disse møder skal socialrådgiverne sørge for, at både børn, unge og forældre inddrages (jf. afsnit om juridiske rammer). Dette er således en del af de *juridiske betingelser* i den generelle omverden, som socialrådgiveren skal forvalte og derfor en betingelse, der kan påvirke samarbejdet mellem dem og familierne (Hasenfeld 2003:88). Flere af informanternes beretninger vedrører oplevelser om opfølgingsmøder og den løbende kontakt mellem socialrådgivere og familier, hvorfor vi vil se nærmere herpå i denne del af analysen.

Opfølgingsmøder

Når tvangsanbringelsen er iværksat skal socialrådgiveren sørge for at afholde opfølgingsmøder. Af Servicelovens § 70 fremgår det, at første opfølgingsmøde skal forefalde tre måneder efter anbringelsens oprindelse. Herefter skal der løbende følges op på foranstaltningen to gange årligt.

Forvaltningen af disse *juridiske betingelser* kan være afhængig af visse omkringliggende *økonomiske betingelser*, idet mængden af økonomiske midler har betydning for mængden af tid, ressourcer mv. (Hasenfeldt 2003:82). Desuden kan den være afhængig af *politiske betingelser* i omverdenen, idet disse kan diktere prioriteringer i socialrådgivernes arbejde, samt af mere *personlige karakteristika* hos socialrådgiverne (Ibid:88 & 251).

Om de løbende opfølgingsmøder findes der forskellige oplevelser blandt forældrene. F2 fortæller, at der i de første år af hendes datters tvangsanbringelse ikke blev afholdt sådanne møder: *"De har ikke engang holdt et statusmøde før i det her år"* (F2:5). Da hun spørges ind til, hvordan hun så er blevet oplyst om barnets udvikling og trivsel, svarer hun: *"... med brevene eller når jeg har snakket med min datter"* (F2:5). Generelt om sin kontakt med socialrådgiveren fortæller hun: *"Vi prøver bare at sende e-mail og får ikke noget svar tilbage ... Jeg kan ikke få fat i hende"* (F2:15). Denne forælder har sit andet barn tvangsanbragt gennem en anden kommune, hvor hun oplever at blive inddraget i opfølgingsmøderne: *"Altså X kommune er jeg glad for, da dét er samarbejde, og jeg bliver hørt"* (F2:19). F2 har altså forskellige oplevelser med forskellige kommuner. F4 fortæller om opfølgingsmøder, at det er hende selv, der må påminde socialrådgiveren om, at det er tid til at afholde det halvårslige møde: *"Det er ikke forvaltningen selv, der kommer og siger ... vi vil gerne invitere jer til [opfølgingsmøde] ... Sådan er det ikke"* (F4:20). Hun fortæller endvidere, at hun ville ønske, at socialrådgiveren under møderne: *"... gad høre og lytte til, hvad vi sagde"* (F4:22). F3 fortæller, at opfølgingsmøderne afholdes to gange årligt, men at han ikke er tilfreds med disses indhold: *"Ja, vi bliver inddraget, ment på den måde, at vi bliver hørt, men vi har ikke noget at skulle have sagt, groft sagt. Fordi, siger vi nej, og mener kommunen ja, så overruler de jo bare os og siger, 'jamen sådan skal det være'"* (F3:11). Videre fortæller han: *"Du har egentlig ikke noget at skulle have sagt"* (F3:11). F3 oplever således reelt ikke at blive inddraget i opfølgingsmøderne. Der er altså forskel på, hvorvidt forældrene oplever, at opfølgingsmøderne afholdes i tilstrækkeligt omfang eller ej. Forældrene er derimod enige i, at de ikke oplever at få medbestemmelse i tilfredsstillende omfang under disse møder.

Om opfølgingsmøder er de unges oplevelser ligeledes varierede. U1 fortæller, at han ikke føler sig inddraget. På spørgsmålet herom svarer han: *"Nej, nej nej"* (U1:14). Efterfølgende fortæller han, at han generelt ikke finder sin socialrådgiver tilgængelig, samt ikke mener, at hun handler hurtigt nok: *"De sidder bare og drikker kaffe og holder møder dagen lang og der sker ikke en skid"* (U1:14). U2 er enig heri. Om sine oplevelser af inddragelse under opfølgingsmøderne oplyser han: *"Nej,*

overhovedet ikke, det har jeg aldrig følt" (U2:2). Han beretter efterfølgende om en konkret oplevelse af et møde: "Jeg var der oppe i tirsdags, der kunne jeg ikke være der. Jeg råbte og skreg ... Jamen, det er fordi, jeg er uenig i ting" (U2:5). Han fortæller videre, at " ... altså selv den dag i dag forstår jeg ikke, hvad de har sagt" (U2:5). Han fortæller yderligere: "Jeg er sådan en type, at man skal fortælle mig tingene direkte, altså den ting skal gøres sådan, den ting skal gøres sådan, den ting skal gøres sådan og det gør hun ikke ... Hun tror bare, jeg forstår det, men det gør jeg ikke" (U2:9). På trods af den unges utilfredshed har han dog et ønske om at være i hyppigere dialog med sin socialrådgiver. Han fortæller, at han årligt ser hende " ... to gange ... det burde være ti gange ... Ja, for ligesom at finde mere ud af, hvad jeg skal og ikke skal, men det hjælper mig jo ikke en gang hver halve år" (U2:9). U2 synes endvidere ikke, at hun er tilgængelig nok: "Det er fordi, at enten har hun et møde, ellers har hun travlt, ellers er hun på ferie, ellers så er hun et eller andet sted henne. Så det er ikke en mulighed for mig at ringe til hende" (U2:17). Disse to unge føler sig altså ikke inddraget under opfølgingsmøderne og oplever desuden ikke, at deres socialrådgiver er tilgængelig ud over de to lovpligtige opfølgingsmøder om året. En tredje ung føler sig i nogen grad inddraget under opfølgingsmøderne (U3:14). Om antallet af møder med sin socialrådgiver beretter hun, at " ... jeg har mødt hende to gange på et halvt år eller sådan noget" (U3:7). Den fjerde unges oplevelser er blandede. Om en tidligere socialrådgiver fortæller hun: "I starten der tror jeg ikke, vi kunne så godt sammen, altså hun kunne ikke se det fra min side" (U4:5). Om møderne med sin nuværende socialrådgiver fortæller hun tværtimod, at " ... det er som om, de bare lytter på mig, de hjælper mig bare" (U4:10). U4 er altså tilfreds med sin nuværende socialrådgiver, men var utilfreds med den tidligere. De unge har altså forskellige oplevelser af medbestemmelse under disse opfølgingsmøder, men oplever dog alle, at de to årlige møder afholdes. Desuden oplever flere af dem, at deres socialrådgivere er for lidt tilgængelige.

Socialrådgiverenes beretninger er ligeledes forskelligartede. S3 oplever følgende omkring møder med forældrene: "Jeg tænker, at mange gange bliver det sådan, at det er en lang proces, inden vi anbringer børnene, og når vi så har fået det gjort, så bliver vi sådan puha, nu fik vi det her gjort, videre til de andre sager, som ligger og hober sig op. Så jeg tænker lidt, at vi glemmer de her forældre" (S3:19). Hun fortæller videre, at " ... vi får dem ikke medinddraget nok" (S3:19). S4 er enig i dette og fortæller om hyppigheden af møder med både forældre og børn, at " ... hvis den [tvangsanbringelsen] kører, så er det jo ikke så tit ... Og det er jo dét, der er rigtigt ærgerligt, for det er jo også dér, de [familierne] får den der følelse af, at nu er vi lagt til bunke, for nu er børnene anbragt, og så få vi ikke lov til at fylde længere. Nej, det er nok slet ikke så tit, som det burde være.

Det kan godt være, det bare er de der opfølgninger, der er på anbringelsesstederne to gange om året” (S4:9). Hun fortæller videre, at ” ... altså, i bund og grund handler det jo om noget tid, og man knokler jo op til et Børn og Unge-udvalgsmøde og arbejder i døgndrift, og når du så har fået din anbringelse igennem, så bliver den jo lagt lidt til side, fordi så er der jo altså en ny, der står og banker på ... og det handler nok også om noget menneskeligt, tror jeg, at man også har behov for en pause fra denne her [sag], man nu har knoklet med i flere måneder” (S4:10). S3 og S4 oplever altså ikke, at der afholdes nok opfølgningsmøder med familierne. S1 oplever at holde møder med både forældre, børn og unge i det omfang, der er behov for. Hun fortæller, at ” ... der bliver afholdt opfølgninger hvert halve år” (S1:13). Mere specifikt om børn og unge fortæller S3: ”Jamen, så er der jo de lovpligtige opfølgningssamtaler, men jeg synes egentlig også, jeg har været meget god til at komme på besøg, også fordi jeg synes, det er meget hyggeligt” (S4:12). Socialrådgiverne oplever altså, at afholde de årlige opfølgningsmøder med børn, unge og forældre, som loven tilsiger. Flere af dem anser dog ikke dette for at være tilstrækkeligt.

På baggrund af ovenstående udtalelser fra forældre, unge og socialrådgivere tolker vi, at socialrådgiverne som udgangspunkt afholder de opfølgningsmøder, som de juridiske betingelser tilsiger (Hasenfeldt 2003:88). Flere af de unge og forældrene oplever dog ikke, at de bliver inddraget i tilstrækkeligt omfang under disse møder. Umiddelbart kan dette skyldes, at der også her er tale om medbestemmelse og ikke selvbestemmelse, hvilket medfører familiernes oplevelse af, at socialrådgiverne ikke lytter til dem. Dette er således ikke i modstrid med lovgivningen, men tolkes dog at være en væsentlig årsag til, at familierne ikke føler sig inddraget, hvilket én af forældrene også selv siger. Desuden er det en årsag til, at interaktionen mellem dem og socialrådgiveren vanskeliggøres, og tilliden mindskes (Ibid:276). På baggrund af ovenstående kan vi desuden se, at både flere unge, forældre og socialrådgivere er enige om, at mødehyppigheden og kontakten mellem dem er for minimal. Det tolkes, at denne begrænsede kontakt i høj grad kan hænge sammen med manglen på fornødne økonomiske ressourcer i børne- og familieafdelingerne. Såfremt der i børne- og familieafdelingen af økonomiske årsager er ansat for få socialrådgivere til at håndtere mængden af sager, vil socialrådgivernes tilgængelige tid ikke stemme overens med omfanget af opgaver. Derfor må en prioritering heraf antageligt være nødvendig (Ibid:277). Herved fremstår det som en oplagt prioritering at afholde de møder, der står indskrevet i lovgivningen samt at undlade afholdelse af yderligere møder, selvom dette medfører en oplevelse af manglende inddragelse hos familierne. Det tolkes ligeledes, at travlhed hos socialrådgiverne ikke kun kan bero på utilstrækkelige ressourcer, men også på socialrådgivernes personlige evner til effektivt at udføre

opgaverne (Hasenfeld 2003:251). Det tolkes derudover, at der kan være tale om visse politiske betingelser i den generelle omverden, som påvirker socialrådgivernes prioritering af tid og medføre begrænset inddragelse af familierne. Politikerne kan f.eks. have deres primære fokus på at gøre administration og dokumentation af sociale ydelser så effektiv og grundig som muligt og i langt mindre omfang have fokus på kvalitet eller tilgængelighed i kontakten med borgerne (Hasenfeld 2003:215). Som følge af sådanne politiske prioriteringer kan ledelsen i de lokale organisationer pålægge socialrådgiverne at vægte administration frem for omfanget af kontakt med familierne. En sådan prioritering kan dog have en skadelig effekt på interaktionen mellem socialrådgivere og familier samt på muligheden for at etablere en tillidsfuld relation (Ibid:277). Vi tolker endvidere, at socialrådgivernes personlige egenskaber kan påvirke deres prioritering af kontakten med familierne. Dette ses fx ved, at en af dem udtrykker et personligt behov for at fralægge sig sagen efter den intensive periode, hvor anbringelsen blev iværksat. Det tolkes, at dette personlige behov kan skyldes den mistillid familierne har opbygget til socialrådgiverne. Mistillid, modvilje og fjendtlighed kan nemlig, som Hasenfeld påpeger, medføre et manglende moralsk engagement hos medarbejdere, som bevirker, at vedkommende undviger kontakt med klienterne (Ibid:276). Dette betyder, at socialrådgiverne kan miste deres engagement i tvangsanbringelsessagerne, fordi de møder så stor modvilje fra familierne. Der kan dog derved være risiko for, at mistilliden og den manglende oplevelse af medbestemmelse blot øges hos familierne, hvilket yderligere forstærker det vanskelige samarbejde.

8.3.4 Relationen mellem socialrådgiver, børn og forældre

De foregående afsnit i denne del af analysen viser et tydeligt billede af, at de forskellige *juridiske, politiske, økonomiske og kulturelle* betingelser i den generelle omverden påvirker familiernes oplevelser af ikke at blive inddraget i tilstrækkeligt omfang i tvangsanbringelsessagerne. Derudover kan de *interne organisatoriske* forhold have samme betydning (Hasenfeld 2003:211). Alle disse betingelser medfører, at socialrådgiverne og familierne ofte har forskelligartede og uforenelige målsætninger og interesser, hvilket ligeledes påvirker relationen mellem dem (Ibid:276). Som Hasenfeld påpeger, eksisterer der dog også andre mulige faktorer, der kan påvirke relationen, nemlig socialrådgiverens mere *personlige karakteristika* som engagement og imødekommenhed mv. (Ibid:251). Alle informanterne er særdeles optaget af denne relation mellem dem, mere

specifikt om antallet af socialrådgiverskift samt om selve interaktionen mellem dem, hvorfor vi i denne del af analysen vil se nærmere herpå.

Socialrådgiverskift

Når et barn eller en ung er tvangsanbragt, kan der undervejs ske udskiftninger af deres socialrådgivere. Dette kan skyldes forhold udenfor børne- og familieafdelingernes kontrol, herunder bl.a. opsigelser, barsler og lignende. Dette kan dog også skyldes *interne organisatoriske forhold* i børne- og familieafdelingerne, herunder forhold vedrørende omfordeling, strukturering og koordinering af sager, arbejdsopgaver mv. (Hasenfeld 2003:211).

Ingen af de fire interviewede forældre fortæller på noget tidspunkt om oplevelser om skift af socialrådgivere. Hvad dette skyldes, kan være svært at vide, men vi må blot konstatere, at det ikke er noget, de har fundet relevant at berette om. Grundet dette indgår kun de unge og socialrådgiverne i dette afsnit.

Én af de unge fortæller om en af sine oplevelser med socialrådgiverskift: *"På det tidspunkt der fik jeg ny sagsbehandler, som jeg skiftede trusser på det opholdssted, det var helt sindssygt. Jeg fik virkelig mange nye sagsbehandlere hele tiden, fordi så var den ene gravid, og så var den anden syg og så var det dit, og altså det var rigtig vildt"* (U4:3). Hun fortæller videre, at *"... det var rigtig rigtig nederen, og jeg synes ikke, det er noget kommunen kan tillade sig, fordi man sidder og giver hele sit liv og hele sin historie og så en uge efter, så får man bare at vide, at man har fået en ny sagsbehandler. Og så tænker man bare okay fedt nok, og så starter man forfra igen ... Det er nok det værste, som kommunen har budt én ... fordi man knytter alligevel bånd på eller anden måde, når man ikke kan med sine forældre* (U4:3). U4 beretter altså om adskillige socialrådgiverskift, hvilket hun udtrykker stor utilfredshed med. U1 beretter følgende om disse skift: *"Det er kedeligt. Så siger hun, den første dér jeg havde, "jamen jeg skal nok lade være med at gå væk fra dig og sådan noget der, imens du har mig, og jeg skal nok lade være med at gå på barsel og sådan noget der, ikke". Hvad fanden går der, så går der syv måneder der, så går hun på barsel. Hvad fanden sker der dér, mand"* (U1:10). Om problemet med disse skift forklarer han: *"Fordi så bliver man et eller andet tilknyttet, jeg er jo aldrig blevet tilknyttet til sådan noget der, men forstå mig ret, så får man sådan et halvt bånd og stoler på personen, og det personen siger, og så bum ... jeg gider ikke sådan nogle der [socialrådgivere] mere. Hvis jeg kunne leve uden dem, så havde jeg gjort det"*

(U1:11). U1 har således samme oplevelser som U4. Om antallet af socialrådgiverskift fortæller U2, at han har haft: *"ti, tyve, jeg ved det ikke. Jeg har haft mange, rigtig mange ... Det er da ikke så godt, men jeg tager det, som det kommer. Jeg ved ikke, hvad deres grund har været til, at de skulle stoppe og starte og stoppe og starte og stoppe"* (U2:10). U1 har altså oplevet mange skift, men udtrykker ikke samme grad af utilfredshed med det som de to andre unge. Der er altså bred enighed blandt de unge om, at de har oplevet adskillige udskiftninger, samt at dette er uacceptabelt, da det forhindrer dem i at opbygge trygge relationer til socialrådgiverne, hvor de føler sig hørt.

Nogle af socialrådgiverne anser socialrådgiverskift i tvangsanbringelsessager for at være en positiv ting for forældrene. S3 fortæller herom: *"Jeg tror, der sker noget i det der rådgiverskift. Altså jeg tror, det kan være rigtig svært for forældrene at samarbejde med den rådgiver, som har truffet beslutningen om tvang, og det kan jeg rigtig godt forstå"* (S3:5). Hun siger videre: *"Fordi når det bliver en tvang, så er det jo fordi, man går imod forældrenes ønske om, hvordan det skal være. Så man kan også sige, hvor fair er det i virkeligheden, at vi så bagefter så skal sige; 'nu skal vi så også samarbejde om dit barn. Jeg har lige taget det fra dig, men nu skal vi så have et samarbejde'"* (S3:5). Hun fortæller, at det derfor kan være kutyme i den pågældende kommune at foretage sådanne skift, efter en tvangsanbringelse er iværksat. I forhold til hvordan socialrådgiverskift derimod påvirker børn og unge, fortæller S2 følgende om et konkret eksempel: *"Hun har været anbragt siden hun var 3 måneder ... der er så meget skift i sagsbehandlere, at det hun gav udtryk for, da jeg kom på, og det er mange år siden, der kiggede hun på mig og sagde 'jeg gider næsten ikke tale med dig', og der var hun kun 11, og fordi 'jeg gider ikke at skulle lære en ny sagsbehandler at kende, og jeg gider ikke at skulle fortælle det hele en gang til'. Og der tænker jeg, at der mister vi børnene, og der bliver de ikke inddraget ordentlig, fordi de skal blive ved med at fortælle de samme historier, og det kan være to gange om året, at de har sagsbehandlerskift"* (S2:8). S2 oplever altså, at socialrådgiverskift er svært for børn og unge. De to øvrige socialrådgivere beretter ikke om sådanne skift, hvorfor de ikke er medtaget i dette afsnit. Oplevelserne fra de to medtagne socialrådgivere tydeliggør således, at den ene anser socialrådgiverskift som en positiv ting for forældrene i tvangsanbringelsessager, hvor den anden socialrådgiver anser det som en ulempe for børn og unge, idet de ikke magter at åbne sig op for skiftende socialrådgivere og genfortælle deres historier.

Som følge af ovenstående kan vi konstatere, at de hyppige socialrådgiverskift opleves som et massivt problem og svigt af de unge. Flere af de unge udtaler dertil, at de finder det decideret uacceptabelt, da det ikke er muligt at opbygge nye tillidsfulde relationer til socialrådgivere gentagne gange. Disse beretninger minder i høj grad om en af socialrådgivernes oplevelser, som ligeledes beretter om utallige skift. Denne socialrådgiver beretter endvidere, at hun ved sådanne skift mister muligheden for at opbygge en relation, hvor børn og unge tør åbne sig, hvilket gør det sværere for dem at inddrage dem. Dog anser en anden socialrådgiver det for en fordel for forældrene at udskifte socialrådgiveren efter iværksættelse af en tvangsanbringelse. Dette skyldes, at forældrene føler så massiv fjendtlighed mod og manglende medbestemmelse af den konkrete socialrådgiver, der har indstillet til tvangsanbringelsen. Vi tolker, at disse adskillige skift i socialrådgivere kan hænge sammen med interne organisatoriske forhold (Hasenfeld 2003:211). Disse interne forhold vedrører bl.a. beslutninger om arbejdsdeling mellem socialrådgiverne og strukturering af sagerne. De interne forhold er således med til at tilrettelægge medarbejdernes opgaver, hvilket derved kan bidrage til, at socialrådgiverne løbende bliver frataget nogle af deres sager. Denne fratagelse mindsker muligheden for at opnå en positiv relation til de unge, og derved for at give dem en oplevelse af at få medbestemmelse (Ibid.). I forhold til forældrene kan de interne organisatoriske forhold ligeledes bestemme, hvorvidt de får en ny socialrådgiver efter tvangsanbringelsen eller ej.

Interaktion mellem socialrådgiver og familier

Under en tvangsanbringelsessag er kontakt mellem socialrådgiveren og familien en uundgåelig forudsætning. Som tidligere redegjort for eksisterer der adskillige juridiske lovkrav i Serviceloven om den kontakt, der som minimum skal finde sted. Derudover kan der være løbende kontakt bl.a. i form af telefonsamtaler, ekstra møder mv. På baggrund af kontakten vil der selvsagt opstå en relation mellem socialrådgiverne og familierne, som dog kan variere i forhold til graden af tiltro, åbenhed, imødekommenhed mv. Interaktionen mellem dem kan både påvirkes af *økonomiske, politiske, juridiske og kulturelle betingelser* i den generelle omverden, socialrådgivernes *skønsudøvelse, interne organisatoriske forhold* samt af socialrådgivernes *karakteristiske egenskaber*.

Forældrenes oplevelser af interaktionen mellem dem og deres socialrådgiver er af forholdsvis negativ karakter. F4 oplyser, at hun ville ønske, at ” ... *de ikke sad med den der nedladende attitude. Den kan pisse mig af*” (F4:22). F3 oplyser følgende: ”*Jeg har følt nogle gange, at forvaltningen har sagt, nu skal du høre her lille ven, vi ved bedre ikke også altså. Og det handler jo også meget om personer, det ved jeg jo udmærket godt, ikke altså, og hvordan er man selv som person, men hold da op*” (F3:16). Disse forældre oplever, at de bliver set ned på af socialrådgiverne, hvilket påvirker interaktionen mellem dem negativt. F1 beretter om lignende oplevelser: ”*Hun [socialrådgiveren] virker mere fordømmende, synes jeg*” (F1:4). Hun betegner endvidere socialrådgiveren som ” ... *temmelig provokerende*” (F1:4), og oplever endvidere: ”*Så er du simpelthen stemplet, og du kan ingenting*” (F1:25). Denne forælder oplever således også, at socialrådgiveren ser ned på hende og stempler hende, som en forælder der ingenting kan. Det ses altså tydeligt, at forældrene ikke oplever at have en god interaktion med deres socialrådgivere. De føler sig derimod set ned på og stemplet. Sådanne oplevelser af, at socialrådgiverne er bedrevidende og taler ned til dem, forringer forældrenes oplevelser af inddragelse.

De unges beretninger viser et billede af, at de både har positive og negative oplevelser med interaktionen med deres socialrådgivere. U2 fortæller, at han har haft en god relation til én af de ti – tyve socialrådgivere han har haft: ”*Hun var bare en fantastisk person. Når vi havde brug for noget, skrev hun bare tjek til os, når jeg havde problemer, så ringede hun til mig og snakkede med mig ... altså jeg har aldrig snakket så meget, som jeg har snakket med hende. Jeg er altid kommet til hende*” (U2:10). Den unge var altså glad for netop denne socialrådgiver, fordi han følte sig hørt, men ikke for de resterende. U3’s oplevelser er også varierende fra socialrådgiver til socialrådgiver. Om én socialrådgiver fortæller hun, at ” ... *hun var en kælling ... fordi hun ikke kunne lide min mor, og min mor kunne heller ikke lide hende*” (U3:9). Om sin nuværende socialrådgiver siger hun derimod, at hun er bedre til at inddrage hende, samt at hun ” ... *er ikke lige så bestemmende*” (U3:9). Den ung har således forskelligartede oplevelser fra socialrådgiver til socialrådgiver. U4’s oplevelser er lige så blandede. Om en af sine socialrådgivere fortæller hun: ”... *der kunne jeg ikke fordrage hende for at sige det mildt ... det var bare de valg, hun tog omkring mig, synes jeg var helt hen i vejret. Hun forstod mig jo slet ikke på nogen som helst måde*” (U4:12). Om en anden socialrådgiver fortæller hun modsat: ” ... *fra den dag af var X [socialrådgiveren] bare på min side. Der forstod hun virkelig, hvad fanden der foregik. Og siden den dag, der har jeg bare elsket hende ... der har hun virkelig været der for mig*” (U4:8). Udtalelserne illustrerer, at de unges relationer til deres socialrådgivere er varierende. De unge har alle både haft socialrådgivere, de havde en god og

tillidsfuld interaktion med, og socialrådgivere de derimod følte sig misforstået af. Disse oplevelser hænger i høj grad sammen med, i hvilken grad de har oplevet at blive forstået, lyttet til og inddraget.

Om interaktionen oplyser S1, at der er forskel på interaktionen med familierne i frivillige og tvangsmæssige anbringelser: *"... der en forskel i forhold til samarbejdet, fordi vi [i frivillige anbringelser] har nogle forældre, som rent faktisk gerne vil det her, og det giver jo nogle helt andre dynamikker til samarbejdet"* (S1:3). Om samarbejdet med forældre i tvangsanbringelser fortæller hun videre, at *"de [forældrene] ved jo godt, at det er mig, der træffer beslutningerne, og det giver jo også noget modstand"* (S1:10). Denne socialrådgiver illustrerer således, at der er forskel på interaktionen, samt at interaktionen ofte er mere problemfyldt, når familierne tvinges til anbringelsen og ikke føler sig inddraget. En anden socialrådgiver beretter herom: *"Altså vi har jo forældre, hvor der er så dårligt samarbejde, at vi næsten ikke har nogen kontakt"* (S2:4). Hun fortæller, at *"... de kan have så stor en foragt over for deres rådgiver, at de ikke har lyst til at have kontakten"* (S2:5). Hun siger videre: *"... der er jo en kæmpe skæv magtfordeling"* (S2:6). Denne socialrådgiver tydeliggør således, hvor vanskelig interaktionen kan være. Hun oplever, at forældrene har modstand mod kontakten med socialrådgiverne grundet den skæve magtfordeling. Socialrådgiverne oplever altså, at det er selve omstændighederne for en tvangsanbringelsessag, herunder at familierne ikke oplever at få medbestemmelse i beslutningen, der forårsager den vanskelige interaktion mellem dem og familierne.

Ovenstående udsagn illustrerer tydeligt, at både unge, forældre og socialrådgivere hyppigt oplever, at interaktionen mellem dem er konfliktfyldt. Dog ses også enkelte eksempler hos de unge, hvor interaktionen er positiv og tillidsfuld. Forældrene oplever at de, som følge af at få deres barn tvangsanbragt, bliver stemplet og set ned på af socialrådgiverne. Såfremt det reelt forholder sig sådan, tolker vi, at dette kan skyldes personlige karaktertræk og evt. fordømmende holdninger hos socialrådgiverne (Hasenfeld 2003:275ff). Såfremt socialrådgiverne anser den etiket, forældrene pålægges, for at være moralsk degraderende, kan det medføre en oplevelse af manglende tillid samt fjendtlighed hos forældrene. Desuden kan det forstærke forældrenes oplevelser af manglende medbestemmelse. De unges oplevelser er mere varierende, men det tolkes ligeledes, at kunne hænge sammen med socialrådgivernes personlige egenskaber og evne til at imødekomme og lytte til dem (Ibid:275). Desuden tolker vi, at forældrenes oplevelser af at blive stemplet, kan være påvirket af kulturelle betingelser i den generelle omverden. Dette skyldes, at forældrene, grundet normativt

eksisterende forståelser af, hvordan man som forældre bør tage vare på sit barn, generelt oplever sig set ned på og fordømt i samfundet, og derved også af socialrådgiverne, når deres barn tages fra dem (Ibid:86). Socialrådgiverne oplever derimod, at den problematiske interaktion skyldes de omstændigheder, at samarbejdet omhandler en tvangsanbringelse og således ikke deres personlige egenskaber. På baggrund af deres oplevelser tolkes det at netop det element, at foranstaltningen er påtvunget familierne, kan påvirke interaktionen mellem dem og socialrådgivere i negativ retning (Ibid:276ff). Familierne bliver påtvunget en servicering, de er uenige i, hvilket medfører et tab af magt, som gør det vanskeligt at opbygge en tillidsfuld relation og opnå en oplevelse af medbestemmelse.

8.4 Opsamling

På baggrund af Hasenfjelds organisationsteori fremgår det i denne analyse, at der eksisterer adskillige faktorer, som påvirker børne- og familieafdelingernes arbejde med tvangsanbringelsessager, og som derved påvirker både socialrådgivere, unges og forældres oplevelser af inddragelse. Dette gælder både *juridiske, politiske, økonomiske og kulturelle betingelser* i den gerelle omverden. Derudover er børne- og familieafdelingerne ligeledes påvirket af *interne organisatoriske forhold*, socialrådgivernes høje grad af *skønsudøvelse* samt socialrådgivernes *personlige karakteristiske egenskaber*.

Hvad angår den *juridiske betingelse* om vurderingsfasen, som Hasenfjeld betegner *typificeringsprocessen*, fremgår det af analysen, at familierne bliver pålagt en social etiket og servicering, de er uenige i. Socialrådgivernes, de unges og forældrenes mål bliver derfor uforenelige i denne proces, hvorfor familierne ikke føler sig tilstrækkeligt inddraget i socialrådgivernes vurderinger af anbringelse som servicering. Denne uenighed i servicering medfører, at familierne undlader at give samtykke, samt at det fremtidige samarbejde mellem dem og socialrådgiverne bliver særlig vanskeligt. Oplevelserne af manglende inddragelse kan skyldes, at der ofte er tale om medbestemmelse, hvor socialrådgiverne hører deres uenighed i beslutningen, men vælger at se bort fra den. Dog ses også få eksempler, der indikerer andre grader af inddragelse. Én ung oplever at have fået selvbestemmelse, idet hun selv bad om at blive anbragt, hvor én forælder derimod oplever en direkte undladelse af inddragelse, hvilket er i modstrid med den juridiske bestemmelse om denne proces.

Vedrørende den *juridiske betingelse* om Børn og Unge-udvalgsmøderne fremgår det af analysen, at de unge deltager i mindre grad end forældrene, og at de således ikke får medbestemmelse. Analysen viser flere mulige årsagsforklaringer hertil, bl.a. at de unge selv frabeder sig dette, at børn og unges deltagelse ikke prioriteres tilstrækkeligt *internt i organisationerne*, samt at socialrådgiverne *skønner*, at børn og unge modenhedsmæssigt ikke vil kunne magte det. Dog er nogle af de unges og forældrenes egne årsagsforklaringer, at de reelt ikke har fået muligheden for at deltage, hvilket må anses som et direkte lovbrud. I forhold til de unge kan dette muligvis skyldes socialrådgiverens skøn om, at de ikke bør deltage, men i så fald er de unge i hvert fald ikke blevet orienteret herom.

Omkring formandsbeslutninger tydeliggør analysen, at denne *"tæt koblet" juridiske betingelse* er vanskelig for familierne at håndtere. De føler sig på alle måder underkendt og ikke inddraget, på trods af at deres stemme sandsynligvis er blevet hørt og der er tale om medbestemmelse. Dette

skyldes, at de udelades af processen op til beslutningen, samt fordi der er tale om en beslutning imod deres vilje. Det fremkommer sandsynligvis ikke som et overraskende resultat, at familierne ikke føler sig inddraget i disse formandsbeslutninger, men derimod som en naturlig reaktion på en voldsom og indgribende begivenhed. Ej heller er det overraskende, at der, grundet sagens akutte karakter, er tale om en *juridisk betingelse*, der gør det vanskeligt for socialrådgiverne at ændre på forældrenes og de unges oplevelser heraf. Dét, der dog er essentielt at påpege, er, at netop dette element adskiller tvangsanbringelsessager og frivillige anbringelser fra hinanden. I og med familierne ikke føler sig inddraget, er der tale om et ganske andet og mere vanskeligt udgangspunkt for samarbejdet mellem familierne og socialrådgiverne end i frivillige anbringelser.

Vedrørende den *juridiske betingelse* om valg af anbringelsessted tydeliggør analysen, at forældrene og de unge oplever utilstrækkelig medbestemmelse. Socialrådgiverne oplever ligeledes, at de sjældent inddrager familierne. Analysen viser, at en årsag hertil kan være, at socialrådgiverne er underlagt så stringente *økonomiske retningslinjer*, at det begrænser deres muligheder for valg af anbringelsessted. Dette kan bl.a. skyldes, at de, på trods af lovens krav om individuelle vurderinger, ikke må overskride en given økonomisk grænse, eller er pålagt at anvende interne anbringelsessteder. Socialrådgiverne er således, imod lovgivningen, nødsaget til at træffe beslutninger i overensstemmelse med sådanne økonomiske betingelser, hvilket begrænser deres muligheder for at inddrage familierne.

I og med procedurerne for valg af anbringelsessted er "*løst koblet*", overlades socialrådgiverne til i høj grad at foretage skøn i sådanne beslutninger. Analysen viser, at en sådan *skønsudøvelse* kan medføre forskelligartede prioriteringer af familiernes medbestemmelse. Den manglende inddragelse, samt familiernes og socialrådgivernes forskellige målsætninger og interesser, kan medføre manglende tillid og et vanskeligt samarbejde mellem dem fremadrettet.

Hvad angår den *juridiske og politiske betingelse* om fastsættelse af samvær fremgår det af analysen, at flere af de unge og forældrene ikke oplever at få medbestemmelse. Nogle få oplever dog, at en sådan medbestemmelse finder sted, hvilket socialrådgiverne ligeledes oplever. Med analysen erfarede vi, at disse forskellige oplevelser af inddragelse kan skyldes, at kriterierne for tilrettelæggelsen af samvær er uklare og "*løst koblet*", hvilket i betydeligt omfang medfører behovet for *skønsudøvelse* af socialrådgiverne. Sådanne skøn kan medføre differentierede prioriteringer af inddragelse. Dette bidrager også til en forskellig vægtning af forældre eller børn/unges ønsker, herunder om de følger Servicelovens prioritering af børns stemmer eller ej.

I forhold til den *juridiske betingelse* om opfølgingsmøder er de fleste unge, forældre og socialrådgivere enige om, at socialrådgiverne som udgangspunkt overholder de minimumskrav for antal møder, som Serviceloven fastsætter. Ingen af dem finder dog dette antal tilfredsstillende. Det begrænsede antal møder medfører, at familierne ikke oplever at få medbestemmelse i deres sag. Analysen viser, at denne begrænsede kontakt kan skyldes mangel på fornødne *økonomiske ressourcer* i børne- og familieafdelingerne. Sådanne manglende midler kan medføre, at antallet af socialrådgivere ikke stemmer overens med antallet af sager, hvorfor de ikke har tid til at afholde det antal møder, der vil være hensigtsmæssig for at opnå den ønskede inddragelse af familierne. Analysen tydeliggør desuden, at de *politiske betingelser* også kan influere på dette ved at pålægge socialrådgiverne at vægte det administrative arbejde fremfor den direkte kontakt med familierne. Endvidere viser analysen, at *personlige egenskaber* ligeledes spiller en rolle, idet travlhed forudsætter evnen til at prioritere og arbejde effektivt hos socialrådgiveren. Derudover ses det ved, at den mistillid familierne føler over for socialrådgiverne, kan bidrage til et manglende moralsk engagement hos disse medarbejdere.

Omkring udskiftninger af socialrådgivere viser analysen, at de unge i høj grad oplever, at dette finder sted, hvilket bidrager til en følelse af svigt og manglende medbestemmelse hos dem. Socialrådgiverne oplever ligeledes sådanne skift, men har forskellige meninger om, hvorvidt det er positivt eller negativt. Det ses i analysen, at socialrådgiverskift kan være forårsaget af *interne organisatoriske forhold*. Disse interne forhold vedrører bl.a. beslutninger om arbejdsdeling og strukturering af sagerne og er således med til at tilrettelægge, hvilke opgaver og sager socialrådgiverne skal tildeles. Disse utallige skift medfører manglende villighed blandt de unge til at opbygge nye trygge og tillidsfulde relationer til socialrådgiverne, hvilket mindsker socialrådgivernes mulighed for at inddrage dem i tvangsansbringelsessagerne.

Hvad angår interaktionen mellem de unge, forældrene og socialrådgiverne fremgår det, at denne kan være problemfyldt. Dog ses også enkelte positive oplevelser herom blandt de unge. Vi erfarer i analysen, at socialrådgivernes *personlige karaktertræk* muligvis kan påvirke familiernes oplevelse af interaktionen. Forældrene oplever at få påført en moralsk degraderende etiket, der bevirker, at socialrådgiverne ser ned på dem, hvilket forstærker deres oplevelser af manglende medbestemmelse. Socialrådgiverne kan derimod ikke genkende en sådan årsagsforklaring, men oplever, at de givne omstændigheder, er årsag til den problematiske interaktion. Analysen viser endvidere, at forældrenes oplevelser kan skyldes *kulturelle betingelser*, herunder at der eksisterer

normative idealer om forældrerollen, som disse forældre ikke kan leve op til, hvorfor de føler sig set ned på af samfundet og dermed også af socialrådgiverne.

Analysen viser således overordnet, at hverken de unge og forældrene oplever at få tilstrækkelig medbestemmelse i tvangsanbringelsessagerne. Disse oplevelser kan skyldes alle de ovenstående betingelser, men derudover tydeliggør analysen, at disse oplevelser af manglende inddragelse altid vil være farvet af, at socialrådgiverne har truffet en beslutning, som familierne er uenige i. Disse modstridende interesser og uforenelige mål, gør det således problematisk at opbygge en tillidsfuld relation samt et konstruktivt samarbejde mellem dem, hvilket derved tydeligt adskiller frivillige og tvangsmæssige anbringelser fra hinanden.

9.0 Konklusion

I dette speciale har vi undersøgt, hvordan børn, unge og forældre inddrages af socialrådgivere i sager om anbringelser uden samtykke. Vi har herunder undersøgt, hvordan socialrådgiverne oplever at inddrage familierne, samt hvordan familierne selv oplever at blive inddraget. Specialets resultater er ikke generaliserbare, men illustrerer nogle tendenser i forhold til det sociale arbejde med tvangsanbringelsessager.

På baggrund af den retlige og forskningsmæssige kontekstualisering fremgår det, at antallet af tvangsanbringelser er stigende i Danmark. Dernæst ses det, at der eksisterer en begrænset mængde national forskning om anbringelser uden samtykke. Størstedelen af forskningen undersøger i stedet for frivillige og tvangsmæssige anbringelser som én samlet type foranstaltning. Omkring de juridiske rammer ses det, at der med Barnets Reform og Anbringelsesreformen er et øget fokus på inddragelse af børn, unge og forældre i anbringelsessager. Det ses dog, at forældrenes rettigheder er indsnævret sammenlignet med tidligere. Børn og unges stemmer er modsat fremhævet i takt med udviklingen af det nye børnesyn.

De to teoretiske analyser fremkommer med forskellige belysninger af socialrådgivernes, forældrenes og de unges oplevelse af inddragelse (både i form af medindflydelse, medbestemmelse og selvbestemmelse) i anbringelser uden samtykke på henholdsvis mikro- og mesoniveau. Resultaterne af de to analyser er på nogle områder konkurrerende, mens de på andre måder er komplementære, hvilket fremgår af det følgende.

Med Goffmans mikrosociologiske tilgang og Hasenfjelds organisatoriske tilgang opnåede vi viden om selve beslutningen om tvangsanbringelsen. Analyserne viser, at størstedelen af forældrene og de unge oplever, at de ikke bliver inddraget tilstrækkeligt i denne proces. Dette kan skyldes, at der er tale om medbestemmelse hvor socialrådgiverne beslutter ikke at medtage familiernes holdninger i deres vurderinger. Dog adskiller én ung sig, idet hun oplever at have opnået selvbestemmelse og en forælder ved at opleve medindflydelse. Socialrådgivere oplever derimod, at der, som loven tilsiger, er tale om medbestemmelse. Den mikrosociologiske analyse viser, at forældrene, gennem indtryksstyring, strategisk forsøger at danne et bestemt indtryk af dem selv i spillet op til beslutningen, for at bevare rollen som en ”forælder der kan tage vare på sit barn”. Forældrenes forslag til deres rolle anerkendes dog ikke af socialrådgiverne, og de taber således forhandlingerne i spillet. Det skyldes, at socialrådgiverne, via deres rolles højere sociale status, juridisk har

definitionsmagten, hvorfor forældrene placeres i rollen som ”forældre til et tvangsanbragt barn”. Dette resulterer i, at forældrene distancerer sig fra rollen og nægter at omfavne den, hvilket bidrager til forældrenes oplevelse af manglende medbestemmelse. Hasenfeld bidrager med en konkurrerende forklaring herom. Denne analyse viser, at familierne i typificeringsprocessen, under Børn og Ungeudvalgsrådet samt i forbindelse med formandsbeslutninger, pålægges sociale etiketter af socialrådgiverne, som de har modstand på. Forældrene, og oftest også de unge, bliver således ufrivilligt påtvunget en servicering i form af en tvangsanbringelse, hvilket bidrager til oplevelserne af manglende medbestemmelse. Desuden medfører det, at familiernes og socialrådgivernes mål bliver uforenelige, hvilket vanskeliggør det fremadrettede samarbejde mellem dem. Disse resultater fremkommer umiddelbart ikke overraskende, men derimod som en naturlig reaktion på elementet af tvang. Trods dette er resultaterne yderst væsentlige at understrege, fordi de netop tydeliggør, at anbringelser med og uden samtykke adskiller sig fra hinanden. I og med familierne er uenige i beslutningen og distancerer sig fra rollen/etiketten, er der tale om et særdeles anderledes udgangspunkt for samarbejdet og oplevelsen af inddragelse end i frivillige anbringelser. Analysen fremhæver derfor vigtigheden i, at disse ikke bør sidestilles, som det ellers ses i store dele af den eksisterende forskning.

Med Goffman og Hasenfeld opnåede vi desuden viden om oplevelserne af inddragelse efter iværksættelsen af tvangsanbringelsen. De to teorier bidrager med forskellige forklaringer på, at forældre og unge heller ikke oplever at få medbestemmelse her, hvilket må anses som mindre forventeligt end deres oplevelser om selve beslutningen. Socialrådgivernes oplevelser er mere nuancerede og varierer i graden af inddragelse. På baggrund af Hasenfelds teoretiske bidrag viser analysen, at forældrenes oplevelser af ikke at få medbestemmelse i beslutninger om anbringelsessted og samvær kan skyldes, at lovgivningen oftest er ”løst koblet”, hvorfor en stor del af socialrådgivernes arbejde tillader en høj grad af skønsudøvelse hos socialrådgiverne. Sådanne skøn kan medføre forskellige prioriteringer og eventuelle nedprioriteringer af inddragelse af børn, unge og forældre blandt socialrådgiverne i beslutningerne under anbringelsesforløbet. I forhold til valg af anbringelsessted kan det endvidere skyldes, at socialrådgiverne kan være underlagt stringente økonomiske retningslinjer, der medfører, at de f.eks., imod lovgivningen, ikke må overskride en vis økonomisk ramme eller er pålagt at anvende interne anbringelsessteder. Med anvendelsen af Goffman får vi en komplementær forklaring herpå. Analysen viser, at forældrene og de unge ikke oplever at få tilstrækkelig indsigt og medbestemmelse i sagen, bl.a. ved at deres anmodninger om aktindsigt ikke imødekommes af socialrådgiverne, hvilket de oplever er

anderledes for f.eks. for deres advokater. Dette kan forklares med deres rollers lavere sociale status, som bidrager med oplevelser af manglende medbestemmelse hos dem. Familiernes lavere sociale status kan ligeledes være årsag til deres oplevelse af ikke at blive informeret om sagens forløb i et sådan omfang, at de reelt opnår en forståelse af, hvad der sker. Det fremgår, at dette kan skyldes, at socialrådgiverne, grundet deres rolle som fagperson, har et ganske andet begrebsapparat end familierne. En del af disse begreber kan derved fremstå uforståelige for familierne, hvilket bidrager til en oplevelse af manglende indsigt og medbestemmelse. Dette stemmer overens med resultaterne i *Anbringelser uden samtykke* (2012) som fremhæver, at socialrådgiverne ikke altid formår at videreformidle anbringelsesårsagen til familierne. Da det er en juridisk rettighed for familierne i tvangsanbringelsessager at blive orienteret på en forståelig måde, må det anses som et brud på loven, såfremt socialrådgiverne ikke lever op til dette. Den mikrosociologiske analyse bidrager desuden med en forståelse af, at forældrene og de unge, gennem indtryksstyring, forsøger at opnå mest mulig medbestemmelse under anbringelsesforløbet. Dette gør de ved, at de i deres frontstage optræden strategisk forsøger at spille rollen som samarbejdsvillige og imødekommende forældre og unge. Socialrådgiverne anvender ligeledes manipulerende indtryksstyring som en del af spillet for at opnå rollen som den inddragende socialrådgiver i familiernes øjne.

Med organisationsteorien opnåede vi endvidere viden om kontakten mellem partnerne under tvangsanbringelsen. Både forældrene, de unge og socialrådgiverne oplever generelt ikke, at der er tilstrækkelig kontakt, hvilket mindsker muligheden for medbestemmelse. Dog er alle enige i, at der afholdes de to årlige lovpligtige opfølgingsmøder. Herom fandt vi i analysen ud af, at de politiske betingelser kan influere på socialrådgivernes mulighed for at inddrage familierne, idet politikerne bl.a. kan pålægge dem at prioritere administrative opgaver fremfor den direkte kontakt med familierne. Desuden kan økonomiske betingelser forårsage, at der er uoverensstemmelse mellem antallet af socialrådgivere og antallet af sager. Dette resultat er i overensstemmelse med en undersøgelse fra Dansk Socialrådgiverforening (Dansk Socialrådgiverforening 2013). Grundet sådanne begrænsede ressourcer kan det tidsmæssigt være svært at afholde det antal opfølgingsmøder, der vil være hensigtsmæssig for at opnå den ønskede inddragelse af familierne. Ydermere kan det skyldes personlige egenskaber, idet et hektisk arbejde som socialrådgiver forudsætter evnen til at arbejde effektivt. Socialrådgiveren kan også opleve et personligt behov for at fralægge sig sagen i en periode, hvilket skaber mistillid og en oplevelse af manglende inddragelse hos familierne.

Endvidere opnåede vi, med både Goffmans og Hasenfolds bidrag til analyserne, viden om relationen mellem parterne. Forældrene oplever at have en vanskelig relation til socialrådgiverne som følge af, at de ikke føler sig anerkendt og inddraget som deres børns forældre. I den mikrosociologiske analyse ses det, at en forklaring herpå kan være, at forældrene får afvist det billede de, via deres optræden på scenen, har forsøgt at skabe af dem selv som forældre, der er i stand til at tage vare på deres barn. De får derimod rollen som ”forælder til et tvangsanbragt barn”, hvilket medfører en oplevelse af manglende medbestemmelse og selvbestemmelse. Det ses dog, at forældrene, trods dette, fortsætter med det strategiske spil i forsøget på, at fremhæve et billede af dem selv som barnets forældre med visse rettigheder. Dette gør de i håbet om at tilføre deres rolle størst mulig værdi og opnå mest mulig inddragelse i sagsforløbet. I den organisationsteoretiske analyse ses en komplementær forklaring, nemlig at den problematiske interaktion mellem dem kan skyldes kulturelle betingelser i omverdenen. I samfundet eksisterer der normative idealer om forælderrollen, som disse forældre ikke kan leve op til, hvorfor de føler sig set ned på af både samfundet og socialrådgiverne. Desuden ses det, at socialrådgivernes personlige egenskaber ligeledes kan have indflydelse på familiernes oplevelse af manglende medbestemmelse. Disse egenskaber kan bl.a. vedrøre manglende moralsk engagement, som medfører, at socialrådgiverne tager afstand til familierne. Socialrådgiverne deler dog ikke denne oplevelse, men anser derimod selve omstændighederne, herunder at relationen vedrører en tvangsanbringelse, som årsag til familiernes oplevelser.

Ud fra analysen med Hasenfeld anskaffede vi os viden om socialrådgiverskift i tvangsanbringelsessagerne. Sådanne skift omtales som et hyppigt problem af socialrådgiverne og de unge, der medfører negative oplevelser om medbestemmelse. I analysen tydeliggøres det, at skiftene kan forårsages af interne organisatoriske betingelser, herunder strukturering og tilrettelæggelse af arbejdsopgaver. De unge oplever et stort svigt i forbindelse med udskiftningerne, da det gør det problematisk for dem at opbygge tillidsfulde relationer til socialrådgiverne. Den manglende tillidsfulde kontakt bidrager til de unges oplevelser af ikke føle sig inddraget. Socialrådgivernes beretninger stemmer overens med dette, da de oplever, at de mister muligheden for at opbygge en kontinuerlig relation, hvor børn og unge tør åbne sig. Dette resultat stemmer på mange måder overens med undersøgelsen *Anbringelser uden samtykke* (2012) og TABUKA's undersøgelse fra 2005. Af disse undersøgelser fremgår det, at det må anses som en forudsætning for, at børn føler sig inddraget, at de professionelle kan indgå i en forpligtende relation.

Med den mikrosociologiske analyse opnåede vi desuden viden om, hvordan socialrådgivernes beslutninger i tvangsanbringelsessager påvirker familierne. Ud over at medføre oplevelser af manglende medbestemmelse og selvbestemmelse hos familierne kan disse beslutninger nemlig også medføre særdeles svære og voldsomme følelsesmæssige reaktioner hos især forældrene, men også de unge. Af analysen fremgår det, at disse emotioner kan medføre, at familierne ikke er i stand til at håndtere deres følelser og udvise selvkontrol, hvilket bl.a. viser sig ved råb, skrig, vrede mv. Samtidig har de ikke mulighed for at forlade situationen, men er modvilligt tvunget til at modtage socialrådgiverens begrundelser, hvilket kan medføre sammenstød og svække familiernes tillid til socialrådgiverne. Vi fandt endvidere ud af, at emotionernes voldsomme karakter kan gøre familierne ude af stand til at forstå socialrådgivernes begrundelser, hvilket kan forstærke deres oplevelser af manglende medbestemmelse.

På baggrund af analyserne ses det således, at socialrådgiverne ofte har ”hovedrollen” i anbringelsessager uden samtykke og dermed i kontakten med familierne. Familierne besidder ikke den samme magt, og har således blot en ”birolle” i spillet. Denne forskel i magt og roller vil ofte medføre en oplevelse hos familierne af ikke at få medbestemmelse både op til beslutningen om anbringelse samt i det efterfølgende anbringelsesforløb. Det ses ydermere, at både omkringliggende betingelser i den generelle omverden samt interne organisatoriske betingelser kan påvirke socialrådgivernes muligheder for at inddrage familierne. Endvidere kan deres personlige egenskaber samt deres skønsudøvelse præge graden af inddragelse i tvangsanbringelsessagerne. Begge analyser viser desuden, at der i tvangsanbringelsessagerne i få tilfælde kun er tale om medindflydelse og i endnu færre om selvbestemmelse. Derimod viser analyserne, at der oftest er tale om medbestemmelse, hvilket stemmer overens med Servicelovens hensigter. Analyserne viser ydermere, at der umiddelbart ikke ses tendenser til, at socialrådgiverne vægter de unges stemmer højere end forældrenes på trods af, at dette lovgivningsmæssigt prioriteres.

På baggrund af dette kan vi konstatere, at vores arbejdshypotese om, at det sociale arbejde med tvangsanbringelsessager er særligt vanskeligt, på mange måder kan bekræftes.

10.0 Perspektivering

Vi ønsker i denne perspektivering at foretage et tilbageblik på nærværende speciale og vurdere resultaterne i forhold til, hvorledes de kan bidrage til yderligere viden i relation til eksisterende forskning og praksis på området. Tilmed vil vi også vurdere, hvilke andre undersøgelser, der kunne være relevant at foretage i forlængelse heraf.

Resultaterne af dette speciale besvarer problemformuleringen inden for en national ramme. I forlængelse heraf kunne det være interessant at foretage en komparativ analyse med fokus på, hvordan andre nordiske lande håndterer inddragelsen af familier i disse sager. En sådan undersøgelse vil kunne belyse, hvordan inddragelsen opleves i lande, som vi i Danmark sammenligner os med. Vi mener at nærværende speciale vil kunne indgå som pilotprojekt for sådan en undersøgelse.

Resultaterne af vores undersøgelse understreger i høj grad, at man ikke kan sidestille tvangsanbringelser med frivillige anbringelse, hvilket meget af den eksisterende forskning gør. På denne baggrund kunne det være yderst relevant at foretage en komparativ undersøgelse af socialrådgiveres, forældres og unges oplevelser af inddragelse i hhv. frivillige og tvangsanbringelser. En sådan undersøgelse vil kunne uddybe forskellene i oplevelsen af inddragelse i anbringelserne. Vi mener, at vores speciale vil være et godt udgangspunkt for en sådan undersøgelse, idet den netop påpeger denne behovet for at adskille anbringelsestyperne.

Ydermere viser resultaterne af den mikrosociologiske analyse, at det kunne være interessant at foretage et observationsstudie af selve mødet mellem socialrådgiverne, forældrene og de unge. Et sådan studie vil således bidrage til en øget indsigt i spillet på scenen, hvor mødet mellem dem finder sted. Efterfølgende kunne det være interessant at sammenholde resultaterne af en sådan undersøgelse med dette speciales fund.

Med dette speciale kan vi ikke sige noget entydigt om oplevelsen af inddragelsen i anbringelser uden samtykke, men vi kan dog påpege flere tendenser, som går i samme retning. Dette drejer sig bl.a. om vigtigheden af at sætte særskilt fokus på tvangsanbringelsessager, samt at de omkringliggende og interne organisatoriske betingelser og parternes optrædener på scenen påvirker oplevelsen af inddragelsen. Således bidrager undersøgelsen med en viden, der er målrettet det udførende niveau. Ligeledes er denne viden også målrettet forældre og unge, som ønsker et kendskab til de arbejdsvilkår, som påvirker socialrådgivernes muligheder for at inddrage dem. Vi

har derfor et ydmygt ønske om, at specialet vil kunne bidrage med analytisk inspiration til refleksioner over arbejdet med tvangsanbringelser inden for genstandsfeltets forskning, som på det udførende niveau.

Litteraturliste

Bøger & publikationer

Anbringelsesreformen (2006) *Håndbog om Anbringelsesreform*. Servicestyrelsen, Odense

Andersen, Lotte Bøgh & Boolsen, Merete Watt (2012) Hypotesetest. I: Jacobsen, Michael Hviid et al (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, 2. Udgave, 1. Oplæg. København: Hans Reitzels Forlag

Ankestyrelsen a (2013) *Anbringelsesstatistik - årsstatistik 2012*. Ankestyrelsen

Ankestyrelsen b (2013) *Hvordan familie og netværk bliver inddraget i børnesager*. København: Ankestyrelsen

Arnstein, Sherry (1969) *A Ladder of Citizen Participation*. I: Journal of the American Planning Association, vol. 35, No. 5, July, pp. 216-224.

Berg-Sørensen, Anders (2012) Hermeneutik og fænomenologi. I: Jacobsen, Michael Hviid et al (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, 2. Udgave, 1. Oplæg. København: Hans Reitzels Forlag

Bryderup, Inge M. (2005) *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*. Forlaget Klim

Collin, Finn (2012) *Socialkonstruktivisme*. I: Jacobsen, Michael Hviid et al (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, 2. Udgave, 1. Oplæg. København: Hans Reitzels Forlag

Dansk Socialrådgiverforening (2013) *Undersøgelse af socialrådgivernes sagstal i kommunale forvaltninger, november 2013*. <http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/FagOgPolitik/Sagstal/2013-DS-UndersoegelseSagstal.pdf>

Ebsen, Frank (2007) *Børn og unge med behov for særlig støtte? Fra 1990-2005*. Dansk Pædagogisk Universitetsforlag

Egelund, Tine a (2004) *Beskyttelse af børn*; i Larsen, Jørgen Elm & Møller, Iver Hornemann, Socialpolitik, København, Hans Reitzels Forlag

Egelund, Tine et al. b (2004) *Små børn anbragt uden for hjemmet*. København: SFI.

Harder, Margit (2009). *Legal tvang og dens begrundelser – i forhold til udsatte børnefamilier gennem 100 år*. FoSo

Goffman, Erving (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. Penguin Books, England

Hasenfeld, Yeheskel (2003) *Mennesket som råstof – Borgerservicerende organisationer i moderne samfund*, Århus, Forlaget Klim

Højberg, Kirsten (2012) *Forældreperspektivet på det anbragte barn*. Århus: ViaSysteme

Håndbog om Barnets reform (2011) København: Servicestyrelsen

James, Alison, Jenks Chris & Prout Alan (1999) *Den teoretiske barndom*, København, Hans Reitzels forlag

Jappe, Erik (2013). *Børn- og unge håndbogen – servicelovens regler om børn og unge*. Frydenlund. 16. Udgivelse

Juul, Søren & Kirsten Bransholm Pedersen (2012) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*. 1. Udgave, 1. Oplæg. København: Hans Reitzels Forlag

Jørgensen, Sabine et al. (2012) *Anbringelser uden samtykke*. Odense: UCL – University College Lillebælt

Kampmann, Jan (2003) Barndomssociologi – fra marginaliseret provokatør til mainstream leverandør. I : *Dansk Sociologi*, nr. 3 <http://www.dansksociologi.dk/artikler/Jan%20K.pdf>

Kristensen, Søren & Krogstrup, Hanne Kathrine (1999) *Deltagende observation*. København: Hans Reitzels Forlag

Kristiansen, Søren (2014) *Erving Goffman – Hverdagslivets rollespil*. I: Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen. 2. Udgave, 1. Oplag. Hans Reitzels Forlag

Mortensen, Birgit (2005) *Inddragelse – af børn og forældre når børn anbringes uden for hjemmet*. København: UFC – Børn og unge

Meeuwisse, Anna et al. (2007) *Socialt arbejde – en grundbog*. 2. udgave, 2. Oplag. Hans Reitzels Forlag, København

Nielsen, Henrik Egelund et al. (2005) *TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen*. TABUKA

Olsen, Henning (2002) *Kvalitative kvaler, kvalitativ metode og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet*. København: Akademisk forlag

Risvik, Kjell & Kari Risvik (1992) *Vore rollespil i hverdagen*. Pax Forlag. Norge

Statens informantionstjeneste (1990) *Betænkning om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge – Betænkning 1212*. Statens informationstjeneste (Graversen betænkning) *anbringelsen af børn og unge*. København

Warming, Hanne (2011) *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*, København, Akademisk Forlag

Wæver, Ole (2012) *Strukturalisme og poststrukturalisme*. I: Jacobsen, Michael Hviid et al (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, 2. Udgave, 1. Oplæg. København: Hans Reitzels Forlag

Websider

American Academy of Social Work & Social Welfare

<http://aaswsw.org/members/yeheskel-zeke-hasenfeld-phd/>

Ankestyrelsen a (2013) Ankestyrelsens hjemmeside; <https://ast.dk/tal-og-undersogelser/tal-fra-ankestyrelsen>

FN's Børnekonvention (1989) *FN's Konvention om Barnets rettigheder*

www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60837

Forvaltningsloven <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=142955>

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=158024>

Lov om Social Service <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=158071#Kap11>

Statensnet (2004) *Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4*

<http://www.statensnet.dk/pligtarkiv/fremvis.pl?vaerkid=34285&repid=0&filid=23&iarkiv=1>

Vejledning til SEL *Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til Serviceloven)* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=158930>

Bilag

Bilag 1: Litteratursøgning

Databaser

Scholar.google.dk

Aau.library.dk

Bibliotek.dk

Specialesamlinger under sociologi/socialt arbejde på hhv. KU og AAU

SFI.dk

Ankestyrelsen.dk

Retsinformation.dk

Statensinformationstjeneste.dk

Børnerådet.dk

Tidsskrifter

Sociological Abstracts

Psykologtidsskriftet

Primære søgeord

Inddragelse

Tvangsanbringelser

Forældre, børn og unge

Socialrådgivere

Lov om tvangsanbringelser

Bilag 2: Semistruktureret interviewguide til socialrådgivere

Vores problemformulering er følgende:

Hvordan inddrages børn og forældre af socialrådgivere i anbringelser uden samtykke?

Op til iværksættelse af anbringelse (inden sagen forelægges for Børn- og Ungeudvalget)

Forældre

1. På hvilken måde inddrager du forældrene inden sagen forelægges for Børn- og Ungeudvalget?
2. Hvad informerer du forældrene om i forhold til deres rettigheder?
3. Hvordan fungerer samarbejdet med forældrene i sager om tvang sammenlignet med frivillige anbringelser?
4. Har du eksempler på positive/negative oplevelser i forbindelse med kontakten med forældrene inden sagen forelægges Børn- og Ungeudvalget?
5. Tror du forældrene har samme oplevelse som dig, hvis vi spurgte dem selv?
6. Hvilken betydning tror du det har for forældrene at føle sig inddraget?
7. Hvor ofte deltager forældrene i møderne i Børn- og Ungeudvalget?

Børn

8. På hvilken måde inddrager du børnene inden sagen forelægges for Børn- og Ungeudvalget?
9. Hvad informerer du børnene om i forhold til deres rettigheder?
10. Hvordan er din kontakt med børn i sager om tvang sammenlignet med frivillige anbringelser?
11. Har du eksempler på positive/negative oplevelser i forbindelse med kontakten med børnene inden sagen forelægges Børn- og Ungeudvalget?
12. Tror du børnene har samme oplevelse som dig, hvis vi spurgte dem?
13. Hvilken betydning tror du det har for børnene at føle sig inddraget?
14. Hvor ofte deltager unge over 15 år (der er part i sagen) i sager i Børn- og Ungeudvalget?

Under anbringelsen (når børnene er blevet anbragt):

Forældre

15. I Hvordan inddrager du forældrene under tvangsanbringelsen?
16. Hvad kontakter forældrene dig primært i forhold til under anbringelsen?
17. Hvor ofte tager du selv kontakt til forældrene og i hvilke forbindelser?
18. Hvordan er din kontakt med forældrene i disse sager under anbringelsen sammenlignet med forældre i frivillige anbringelser?
19. Har du eksempler på positive/negative oplevelser i forbindelse med at inddrage forældrene under anbringelsen?
20. Hvis vi spurgte forældrene, tror du så de ville føle sig inddraget under anbringelsen?
21. Hvilken betydning tror du, det har for forældrene at føle sig inddraget under anbringelsen?

Børn

22. Hvordan inddrager du børnene under tvangsanbringelsen?
23. Hvor ofte tager du kontakt til børnene og i hvilken forbindelse?
24. Hvor ofte kontakter børnene selv dig og i hvilken forbindelse?
25. Hvordan er din kontakt med børnene i disse sager under anbringelsen sammenlignet med børn i frivillige anbringelser?
26. Har du eksempler på positive/negative oplevelser i forbindelse med at inddrage børnene under anbringelsen?
27. Hvis vi spurgte børnene, tror du så de ville føle sig inddraget under anbringelsen?
28. Hvilken betydning tror du, det har for børnene at føle sig inddraget under anbringelsen?

Socialrådgivernes arbejdsvilkår

29. Oplever du, at lovgivningen om inddragelse og lovgivningen om tvang hænger sammen i/med praksis? Hvordan/hvordan ikke?
30. Er der vilkår/elementer i dit arbejde, som gør det vanskeligt at efterleve lovgivningen om inddragelse i praksis? Hvis ja, hvilke?

31. Har du forslag til forbedringer i lovgivningen om inddragelse af børn og forældre i sager om tvang?

Bilag 3: Semistruktureret interviewguide til forældre

Vores problemformulering er:

Hvordan oplever børn og forældre at blive inddraget i sager om anbringelser uden samtykke?

Spørgsmål om forløbet inden sagen blev kom i Børn- og Ungeudvalget

1. Hvornår og hvorfor blev dit barn anbragt uden samtykke. Fortæl historien?
2. Hvilke møder blev du indkaldt til under forløbet inden anbringelsen?
3. Hvornår blev du informeret om, at sagen ville blive indstillet til en tvangsanbringelse? Og hvornår fik du/I det at vide?
4. Blev du oplyst om dine rettigheder af socialrådgiveren. Hvad fortalte hun?
5. Blev du spurgt om din mening om anbringelsen?
6. Blev du spurgt om din mening om anbringelsessted?
7. Blev du spurgt om din mening om andre ting?
8. Oplevede du at socialrådgiveren lyttede til din mening?
9. Deltog du/I i mødet med Børne- og Ungeudvalget?
10. Blev du inddraget i handleplanen?
11. Hvilke beslutninger synes du forældre skal høres I?
12. Oplevede du at få begrundelser om beslutningerne af socialrådgiveren?
13. Hvis du/I skal beskrive det ideelle forløb, hvordan vil det så være?
14. Blev dit barns stemme hørt?
15. Hvordan blev dit barn informeret om beslutningen om en tvangsanbringelse?

Under anbringelsen

16. Hvor ofte tager socialrådgiveren kontakt til dig? Og om hvad?
17. Hvor ofte tager du selv kontakt til socialrådgiveren? Og om hvad?
18. Hvor ofte holder du møder med socialrådgiveren? Og om hvad?
19. Bliver din mening hørt når der skal træffes beslutninger om dit barn under anbringelsen?
20. I hvilke beslutninger mener du det er særlig vigtigt, at du bliver hørt?

21. Hvis du skal beskrive det ideelle forløb under anbringelse, hvordan vil det så være?
22. Bliver dit barns stemme hørt af socialrådgiveren når der skal træffes beslutninger?
23. Hvor ofte har socialrådgiveren kontakt med din barn? Og om hvad?

Andet

24. Var der noget i forløbet du ville ønske havde været anderledes?
25. Hvis du skulle give gode råd til socialrådgiverne, hvad ville det så være?
26. Er der noget du som forældre kan gøre for, at blive lyttet noget mere til?
27. Havde du den samme socialrådgiver under hele forløbet?
28. Kan socialrådgiveren videregive information til dig på en måde som giver mening for dig?

Bilag 4: Semistruktureret interviewguide til unge

Vores problemformulering er følgende:

Hvordan inddrages børn og forældre af socialrådgivere i anbringelser uden samtykke?

Op til iværksættelsen af anbringelse (inden sagen forelægges for Børn- og Ungeudvalget)

1. Hvordan var dit første møde med kommunen/din socialrådgiver?
2. Hvornår fik du at vide, at du ikke længere skulle bo hjemme hos din mor og far? Og hvem fortalte dig det?
3. Blev du spurgt om, hvor du gerne ville anbringes? Hvis ja, blev du anbragt der, hvor du gerne ville?
4. Fik du at vide, hvorfor du skulle anbringes?
5. Fik du at vide, at du kunne få en støtteperson til at hjælpe dig, hvis du havde brug for det?
6. Deltog du i mødet med Børne- og Ungeudvalget?
7. Blev du fortalt, at du havde ret til fortælle din mening til Børne- og Ungeudvalget?

Under anbringelsen

8. Hvor ofte tager socialrådgiveren kontakt til dig? Og hvad snakker hun/han med dig om?
9. Hvor ofte tager du kontakt til socialrådgiveren? Og hvad taler du med ham/hende om?
10. Hvor ofte besøger socialrådgiveren dig?
11. Bliver du spurgt om, hvor meget du gerne vil være sammen med dine forældre?

Generelt

12. (For dem over 12 år) Er du blevet fortalt, at du kan klage over beslutningen om anbringelse?
13. Hvis du skulle give gode råd til socialrådgiveren, hvad ville det så være?